

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БҮРЯАД АРАДЫН ХАЙНДЭР

Бүгэдэ арадай сонин

1921 оной
декабриин
21-нээ гараа

2000
феврелиин
3

Үбэлэй һуул
улаагшан үхэр
нарын
28
гарагай 5
ЧЕТВЕРГ
№ 12 (20217)

№4 (150)

А. ДОРЖИЕВАЙ зураг.

ҮНДЭХЭН ХАЙНДЭР БОЛОХО САГААЛГАНААР РЕСПУБЛИКЫН ЭРХЭТЭДТЭ БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ Л.В. ПОТАПОВАЙ ХАНДАЛГА

Эрхим хүндэтэ нютагаархид!
Үргэн Буряад орондоннай зүүн зүгэй литээр Шэнэ жэл морилон ербэ.
Сагаалган - арад зонойнай тэмдэглэдэг дэмбэрэлтэй гоё хайндэрнүүдэй нэгэн юм.

Буряад Республикын Правительствын ба өөрынгоо зүгһөө таанадые үндэһэн хайндэр болохо Сагаалганаар үгэн зүрхэнһөө амаршалнаб!

Эртэ урда сагнаа ерһэн энэ хайндэр хадаа һайн һанаа сэдхэл, инаг дура, сэдэр сэхэ хүсэл зорилгонуудые удхалан харуула гээшэ. Үндэһэн арадай эгээл һайхан заншалнуудые, ёһо гуримуудые энэ хайндэр элэрхэйлгэ. Тэршэлэн эгээл иимэ шэнжэ шапартуудһаа уламжалан, Сагаалганда Буряад оройной арад зон тон дуратай, сэхэ хүндэдэг юм. 1991 ондо монгол литээр Шэнэ жэл гүрэнэй хайндэрэй статустай болоһон байна.

Экономическа болон политическэ шахардуу байдалда ороһон оройнойгоо үзэгдэлүүдтэй бүхы Росситай хамта Буряад орон ушаранхай. Арад зоной ажабайдал хүнгэдхэһэн түдөө бүхы арга боломжонуудые республикын Правительство ба би, Президент, хэрэглэнбди. 2000 ондо экономика талаһаа ургалтатайгаар республикамнай оробо, бюджетэй халбаринуудай хүдэмэриэлэгнээдэй салин хүлһэн, пенсинүүд саг үргэлжэ түлэгдэнэ. Хүн зоной ажабайдал һайжаруулагда эдэ туйлаатнууд бодото үрэ түдөө үзүүлэггүй байһаар гэжэ бидэ һайн ойлгонобди. Урдманай бэелүүлхэ аргагүй сэхэ ажал бии. Туйлаһанаа улам саашадань бэхижүүлхэ гэхэн эрмэлзэл зоригтомнай бидэһине Буряадай ажаһуугшадтай олонхын дэмжэнэ гэжэ бидэ этигэйбди.

2000 ондо бэелүүлхэ үйлэ хэрэгүүдэйгээ түсэбэй ажалые республикын Правительство түгэсхэнхэй. Үйлэбэриһе улам түргэнөөр хүгжөөн һайжаруулаха, регионууд хоорондын харилсаа хүгжөөхэ, Буряад оройной экономикадо инвестици хабаадуулаха, политическэ болон үндэһэ яһатанай хоорондох амгалан байдал сахиха гэхэн манай гол зорилгонууд тэрэл зандаа гол болохо үлэнхэй.

Байгша он бүхы манай орондо тусхайта жэл болоно. Мартын 26-да Россия Федерациин Президентын һунгалта болохо. Энэ үйлэ хэрэгһээ бидэ сэхэ юумэ хүлээнбди. Нэн түрүүн Россияда хүлэһдхэн гражданска эб найрамдал, экономикадо бэелүүлэгдэхэ тодорхой ахамуудые, уласхоорондын оршон байдалда манай Эхэ оройной нэрэ хүндын бэхижүүлэгдэхые хүлээнбди.

Хүндэтэ хүндэ!
Буряад Республикын Правительствын, өөрынгоо зүгһөө Та бүгэдэһине Сагаалганаар амаршалнаб!

Сагаалганай үдэр Таидаа үгэн сэдхэлһээ жаргал, эб найрамдал, хүгжэлтэ, элүүр энхэ, энэ дэлхэйн бүхы һайн хайханиһе хүсэнб!

Ута һаһатай, удаан жаргалтай, элүүр энхэ, ажал хэрэгтээ урагшатай ябахатнай болтогой!

Сагаан һараар, Сагаалганаар!

Буряад Республикын Президент-
Правительствын Түрүүлэгшэ Л.В. ПОТАПОВ.

Гунгаа

Чимитов

САГААН

ТҮМЭР ЛУУ

ЖЭЛ

Луу жэлий

Орожо ерэлэй.

Луулимхан

Буряадта

Дуу, хүгжэм тэдлээ.

Бажаганыш, Луу

жэлий,

Байдалымнай

һүргэгыш.

Баян дэлгэр хэиэгээ

Барандамтай

дэлгэгыш!

Самарьян абиатай

Сахилгаан Луу

жэлий

Гурбадахы мянганай

Гулапта бэхилгээ.

Түхэрэи Буряадта

Түрэгхэи сагаалаад,

Арад зонтоёо

Ажалаа эхилгээ.

Бажаганыш, Луу

жэлий,

Байдалымнай

һүргэгыш.

Баян дэлгэр хэиэгээ

Барандамтай

дэлгэгыш!

САГААЛГАНАЙ НАЙРНУУДА УРИНАБДИ!

Сагаан харын найрнууд хаа хаанагүй, шотаг бүхэндэ наяранхай. Буряад драмы академическэ театрта үнгэргэгдэхэ шотаг шотагай нэгдэлүүдэй Сагаалганай график доро үгтэбэ:

Феврелиин 8-да Зэдэн, Мухар-Шэбэрэй аймагайхид Сагаалган (үдэһын 17 час 30 мин.)

Феврелиин 9-дэ Ивалгын аймагайхид (үдэһын 17 сагта).

Феврелиин 10-да Хяагтын, Бэшүүрэй аймагайхид (үдэһын 17 час 30 мин.)

Феврелиин 11-дэ Хэжэнгын аймагайхид (үдэрэй 15 сагта.)

Феврелиин 12-то Нүхэдэй районхойд (үдэрэй 15 сагта.)

Феврелиин 13-да Алайрай районхойд (үдэрэй 14 сагта.)

Феврелиин 14-дэ «Сагаан харын хүгжэм дуунууд» (үдэһын 18 сагта.)

Феврелиин 15-да «Сагаалган-2000» - жүжэглэмэл найр наадаг (үдэһын 18 сагта.)

Феврелиин 16-да Түнхэнэй, Ахын аймагайхид (үдэһын 18 сагта.)

Феврелиин 17-до «Сагаалган-2000» - жүжэглэмэл найр наадаг (үдэһын 18 сагта.)

Феврелиин 18-да Захаамилай аймагайхид (үдэһын 18 сагта.)

Феврелиин 19-дэ Хориин, Яруулын аймагайхид (үдэрэй 14 сагта.)

Феврелиин 20-до шотаг шотагуудай нэгдэлүүдэй түгэсхэлэй үдэһэ (18 сагта.)

Сагаалганай найрта орохоо һанаһан хүнүүд аймагуудай, шотагуудай нэгдэлүүдэй дарганарта хандажа, театрай биледүүдые элирүүлхэ, худалдан абаха аргатай гэжэ дуулаганабди. Харин «Сагаалган-2000» гэхэн жүжэглэмэл найрта ошохоёо хүсэхэн хүнүүд театрай кассаһаа биледүүдые худалдан абахыетнай бурдрамын театр урина.

ЭРХИМ ХҮНДЭТЭ НЮТАГААРХИД!

Айлшалан буухая байһан Сагаалганаар үгэн зүрхэнһөө та бүгэдэһине амаршалнаб.

Буряад-монгол литээр Шэнэ жэлий - Сагаалганай манай республикада арбадахи жэлээ гүрэнэй хайндэр мэтээр тэмдэглэгдэхэнь. Буряадай Правительство энэ үдэрые амаралтын үдэр гэжэ сонсоходог гэшэ.

Урхан хабарай эхин амсхаал асаран ердэг энэ үдэрөөр Буряад орондо ажаһуудаг бүхы зоние Буряад Республикын Арадай Хураал аришалаха зуура, амгалан тайбан, эб нэгэн, элүүр энхэ ажаһуухыетнай хүсэнэ. Эдэ бүгэдэ өһөдгөөмнай, бултанһаннай - ажабайдалда ямар араатай, ажал хэрэгтээ хэр урагшатай гэшэһибди - энэһинээ дулдыдаха.

Мүнөө Шэнэ жэлээ угтажа байхадаа, урдахи жэлүүдгэйгээ орхогоо, байдалнай һайжараа гэжэ

тэмдэглэхэ байнабди. Буряад-монгол литээр Шэнэ гараһан энэ жэлдэ мүнөөнэйхидөө бүри һайн байдалтай болохобди гэжэ найдаха үндэһэн бии. 1999 ондо республикын промышленность урданайхиһаа хараа байса урагшатайгаар хүгжөө, продукция үйлэбэрилгэ 8 процентээр ургаа, олзогүй предприятинуудай тоо үсөөрөө. Хүдөө ажахын продукция үйлэбэрилгэ дэжээлүүлхэ бодото арга боломжо бии.

Ерээдүйн байдалда этигэл найдалтайһе наа, шангаар, бодомжотойгоор ажалажа, даалгагдана хэрэгтээ зохёохы ёһоор хандажа, һайн тээшээ хубилаатнуудые туйлахабди. Иймэл аргаар ёһотой хубилаатнууд болохо.

Сагаалганай үдэ оюун ухаанай баялигуудтаа, олон үгдэхэ яһатанай түлөөлэгчдэй хани харилсаанда онсо анхарнабди. Бүри һая бүдгэнэр, Буряад орондо ажаһуудаг олон ондоо үгдэхэ яһатанай түлөөлэгчдэ, дэлхэй дээрэ

христиан шажанай мүндрлөөр 2000-дахи ойн баяры хүндэлэн ёһолообди. Ойн баярай эдэ ёһолонууд хадаа үгдэхэ яһатан хоорондын заншалта хани харилсаа, бэе бэе ойлгон ажаһууха гурим бүри бэхижүүлэ. Эдэ һайн заншалтуудаа дам саашань үргэлжэлүүлхэбди.

Мүнөөнэй Сагаан һарада Сагаан Луу жэл мүндрлэхэнь гэшэ. Республикыннай бүхы хүн зондо олзотой, азатай жэл байһай, илангаяа эдир үстэндэ, үндэр паһатанда хубитай, һайн жэл болоһой гэжэ хүсэнэб. Үндэр ургаса энэ жэлдэ алтайтай. Буряадта ажаһуудаг хүн бүхэнэй өөрын оролдосоор лэ эдэ бүгэдэ бүтэхэ гэжэ дахин һануула.

Сагаан Луу жэл политическэ талаар онсо эрбхитэй жэл байһан гэжэ ойлгоһотой. Һая Россия Гүрэнэй Дүүмэ, оройной парламентын доодо палата шэнээр бүригдэхгөө. Эмхигхэлэй асуудалнуудые шигдхээ, хуули зохёон табиха хүгдэмэрэ

эршэмтэйгээр эхилхэнь. Россия Президентһе һунгаха талаар тон шууха кампани эхилбэ гэшэ. Политическэ энэ хэмжээ ябуулган үдэ бэлдэхэлэй болон эмхигхэлэй нилсэн сэхэ хүгдэмэри хэгдэхэ зэргэтэй. Энэ талаар ажал республикадамань захиалагдаа, тэрэһине үндэр хэмжээндэ үгдэгдэхэ гэшэ бултанһаннай нэрэ хүндын хэрэг мүн.

Хүндэтэ нотогархид!
Луу жэлээр Та бүгэдэһөө бултһеһинэй үгэн зүрхэнһөө амаршалаад, һанаһан хэрэгтай урагшатай, һанаа дүүрэн, аса жаргалтай, ан - бун, элүүр энхэ ажаһуухыетнай хүсэхэ байнаб. Арадайманай һайхан хайндэрэй халуун амсхаал хүн бүхэһине түхэрэи жэл соо дулаасуулжа байһань болтогой!

Буряад Республикын Арадай Хураал Түрүүлэгшэ М.И. СЕМЕНОВ.

ХУРГУУЛИН ОЙН БАЯР

Буряад Республикын ниислэл хотынклассическа 33-дахигимнази-хургуули байгуулагдаһаар 50 жэлэйнгээ ойн баярые һаяхан тэмдэглэбэ. Ойн баярта элдэб жэлүүдтэ тус хургуули дүүргэһэд болон багшанар, түрэлхид ерһэн байна.

-Ямаршые сагта 33-дахи хургуули эрхим хургуулинуудай нэгэн гэжэ тоологдодог байһан юм. Мүнөөше республикын суута хургуулинуудай нэгэн болон, гэжэ Улаан-Үдэ хотын мэрэй орлогшо Владимир Прокопьев амаршалһын үгэ соогоо тэмдэглээ һэн.

Энэ хайндэрэй үдэ Улаан-Үдэнь 33-дахидунда хургуули «Буряадай гүрэнэй университетэй дэргэдэхи классическа хургуули» гэхэн статустай болоо.

Зоригто САДАЕВ.

Гаража байһан Сагаан Түмэр Луу жэлээр, Сагаан нараар бүгдэ буряагуудаа болон республикынгаа бусад арадууды халуунаар амаршалан, амгалан түбшэн,

БҮГЭДЭ БУРЯАДАЙ ҮНДЭН СОЁЛОЙ ЭБЛЭЛЭЙ САГААЛГАНАЙ АМАРШАЛГА

аза жаргалтай, гайл дажаргүй, хөморолгүй, элүүр энхэ, эбтэй эстэй ажауухынь хүсэнэб. Ерэхэ 2001 оной намар манай Бүгдэ буряагуудай 3-дахи тоосоото Ехэ хуралдаан (съезд) болохонь гээшэ. Тиймэхээ ургамнай хэхэ ажал аргагүй ехэ: түрэл арадайнгаа ёһо заншалнууды, соёл эргэм, хэлэ бэшэгээ, бурхан

шажаангаа, араг зонойнгоо ажауудал саашаганы хэргээхэ гол зорилготойбди. Сагаалганаар, Сагаан нараар сагаан хагаар булта золгожо, бэе бээшнгээ сэдхэхэл сагааруулжа, сагаан эдегээрээ сүршэжэ, һайн һайхан, эб нэгэн ажауухамнай болтогой! Даши-Нима ДУГАРОВ, ВАРК-ын Президент.

БҮГЭДЭ БУРЯАДАЙ КОНГРЕССЭЙ САГААЛГАНАЙ АМАРШАЛГА

Хүндэтэ Буряад оронго ажаууушаг! Таниие Шэнэ Сагаан Луу жэлээр амаршалан. Гэр бүлэдөө жаргалтай, барингаа амгалан тэиюуи, элүүр энхэ ажауухыетнай, һайн хэрэгүүдые бүтээжэ байхыетнай хүсэнэб. Ништын политическэ эмхи хагаа бүхы регион соогоо, мүн бүхы дэлхэй гээрэ үндэһэ яһатан хоорондын эб найрамдал ба тааралдал бэлүүхэ зуура, политическэ асуудалнуудые шийдхэлгэдэ баагдалгын аргануудые эрид шийдэмгэйгээр буруушаанбди. Сагаан Түмэр Луу жэлдэ хаа-хаанагүй ажаууушаг буряад-монгол арадайндай бүхы хүбүүд, басагдта ханджа, буряад арадайнгаа хүгжэлтын гуманист зорилгонуудые бэлүүхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шагалаа, эрмэлзэл хүсэлөө нэгдүүлхые урйалнаб. Хүхэ мүнхэ тэнгэри хэзээдэ оршог лэ! Леонид ТУРБЯНОВ, Бүгдэ Буряадай Конгрессэй Президент.

БУУСАТА БУРЯАДАЙ ХЭРГЭХЭНЬ ГҮ?

Дайда хольн Далахай нотатга ажаууушаг өөр өөрынгөө газарай най-хубитаяа абаад, хүдөөгэй элдүндэ урдын байдалай гуримаар буусануудаа түхээржэ эхилэ. Жэйлээлбэл, Б.Р.Дашпилев Нарин Зураага, С.А.Жигжитов, Ц.Ц.Доржиев, А.Д.Дылгиров, Б.Г.Шагуров һүбэтэ, Урда Голгээн газарнуудта гэр бараа, малайнгаа байра барааг нүүжэ ошонхой.

- Буряадхан оромнай уужамхан гаа, Буусаарааш илгараад яахал юм гаа, Бууралхан аба, эжын үлгы юм гаа, Бултанай жаргахаар шотар юм гаа,

- гэхэн дуунай аялга эгдэлхэдэ гэжэ, бэе бэеһээ нилээнхоло зайда байдалаа түхээрхэн буусаагад Сагаан нарын үгэрнүүдтэ мөрөөдө гүйлгэдэн, бэе бэедээ хүрээжэ сагалхань нюдэни урда үзэгтэхэл гэнэ. Г.ДАШЕЕВА.

«САГААЛГАН-2000» ГЭНЭН ҺАЙНДЭРЭЙ ҮДЭШЭНҮҮД

ФЕВРАЛИЙН 6-НАА 25 БОЛОТОР

Байгша оной февралын 6-да үдэрэй 12 сагта Улаан-Үдэ хотын Советүүдэй талмай дээрэ заншалта үндэһэн һайндэр Сагаан нара - «Сагаалган-2000» баяр ёһололой оршондо нээгдэхэ. Буряад Республикын Президент Леонид Васильевич Потаповай, Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Михаил Иннокентьевич Семеновой, хотын мэр Геннадий Архипович Айдаевай хабаадалгатайгаар Сагаалганай һайндэр баяр ёһололой оршондо 13 сагта нээгдэхэ.

Буряадай гүрэнэй филармони, «Байгал» ансамбль. Февралын 7-һоо 20 болотор «Сагаалган-2000-да» зориулагдаһан «Мүнхэ Байгалай магтаал». Хүүгэдэйхи 14 сагта, ехэшүүдэй 18 сагта эхилэхэ. «Бадма сэсэг» гэхэн Гүрэнэй хатарай театр найр наада үнгэргэхэ. Захишадай гуйлтаар февралын 7-һоо һайндэрэй хэмжээ ябуулганууд 18 сагнаа үнгэргэгдэхэ: - оперо болон баледэй академическэ театрта февралын 17-до һайндэрэй концерт; - оперо болон баледэй академическэ театрта «Сагаалган-2000-най» һайндэрэй түгэсхэлэй концертүүд мартын 3-4-до болохо.

Республикын хүүхэдэй «Ульгэр» театр - Сагаалганай һайндэртэ зориулагдаһан «Нюусануудай гол» гэхэн хүүгэдэ зориулагдаһан зүжэглэмэл хэмжээ ябуулганууд 10 саг 30 минута, 14 сагнаа харуулагдаха; - ехэшүүдэ зориулагдаһан зүжэглэмэл хэмжээ ябуулганууд 17 сагнаа эхилэхэ (захилаар); Х.Намсараевай нэрэмжэтэ гүрэнэй буряад драмын академическэ театрай байшан соо Арадай уран һайханай республикын түбэй эмхидхэхэ хэмжээ ябуулганууд; - арадай уран һайханай эрхим коллективүүдэй болон Пуссан хотын (Урда Корей) хатарай ансамбльтай һайндэрэй концертүүд.

ГУРБАН АСУУДАЛ ЗҮБШЭГДӨӨ

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ЭЭЛЖЭЭТЭ ЗҮБЛӨӨННӨӨ

Хүдөө тосхойн социальна хүгжэлтын Концепцие бэлүүхэ хэмжээ ябуулганууд тухай асуудалаар хүдөө ажахын министрэй орлогшо М.В.Рютин мэдээсэбэ. «Хүдөө тосхойн социальна хүгжэлтын Концепци тухай» Буряад Республикын Президентын 1999 оной июлийн 28-да тусхай Зарлиг абтанхай. Тэрэнэй ёһоор 5 жэл соо бэлүүлэгдэхэ гол шухала хэмжээ ябуулгануудай түсэб табигдаа. Эдэ хэмжээ ябуулгануудай дунда бага һуурийн тосхойнуудай социальна байдал хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдаха байна. Эдэ хэмжээ ябуулганууд тусхай хуули ёһонуудаар батадхагдажа үнгэргэгдэхөөр түсэблэгдэнэ. Энэ асуудалаар дурадхагдаһан хэмжээ ябуулгануудай түсэб үшөө нарижуулагдаха ёһотой гэжэ Правительствон гэшүүд шийдхэхэ. Гадна нотагай өөһэдэйн хүтэлбэрийн толгойлогшонор энэ Концепциин эрилтэнүүдтэ үндэһэлэн, аймаг бүхэнөөр социальна - экономическа хүгжэлтын хараа түсэбтэ нэмэлтэ оруулаха болохо. Республикын Федеральна почтово хэлхээ холбоной управлелийн гүрэнэй эмхи зургаанай 1999 оной хүдэлмэрийн дүнгүүдээр Д.Ц.Ринчинова тоособо. Эндэхи хүдэлмэрийлэгшэд бүхыдөө олзо оршоёо 60,4 млн. түхэрэг хүрэтэр дээшлүүлһэн, 11 процент ашаг олзо туйлаһан байна. Энэ тоосооной дүнгөөр хэлхээ холбоной һалбарие һэлбэн шэнэлэхэ, хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангалгы үргэдхэхэ инвестиционно

проект конкурсно комиссида бэлдэжэ үгэхыень эндэ дурадхагдаба. Почто зөөхэ автотранспортгаар хангалгы шийдхэхэ асуудал энэ һалбарид саг үргэлжэ табигдаһан байна. Тиймэхээ «Буряад Республикын территориальна харгын жаса тухай» Буряад Республикын Хуулида энэ эмхи зургааные автотранспорт хэрэглэгдэхэ хамаатай хэдэн нологудһаа сүлөөлхэ талаар хубилаалта оруулыень Промышленностиин, энергетикын болон транспортын министрствэдэ (В.В.Перелаяев) дурадхагдаба. Тийгэбэл энэ һалбарид почто зөөхэ автотранспорт саг үргэлжэ һэлбэн шэнэлжэ байха арга олдохо байна. Гадна республикын харьяата газарта страховой ажал ябуулгы гуримшуулаха тухай финансын министр А.Ю.Налётов мэдээсэл хэбэ. Страховцигуудай ниитын совет, республикын дэбисхэр дээрэ Россин Федерациин Финансын министрствын мэдээлдэ ородог Красноярскын страховой хичалтын регионууд хоорондын инспекциин түлөөлэгэтэ эмхи байгуулаха тухай дураадхагдаа. Тэрэнэй Россин Федерациин Финансын министрствэй страховой хичалта бэлүүлгээр харилсаа холбоон тухай хэлсээ баталха шийдхэбэри абтаа. Мүн өөһэдэйн региональна страховой компани байгуулаха тухай дурадхал оруулагдаба. Энэ асуудал Правительствон заседанида хараада абтаба.

Эльвира ДАМБАЕВА.

АРШААН БЭЛЭГТЭЙ

Архяр бэшэ - аршаанаар манай мэдээжэ «Ливона» завод Сагаан нарын һайндэрые уггажа байна. Мүнөөдэр эндэ шэнэ цех ашаглалгада тушаагдаба. Тус цех соо иматгал Түнхэнэй аршаан юулэхэ ехэ бүтээсэтэй хари гүрэнүүдэй түхээрэлгэнүүд хүдэлгэгдэжэ эхилбэ. Франциһаа асарагдаһан автомат 1,5 литр багтаасатай пластик амһаргы тусхай хэб соо бүтээнэ, харин Польшоһоо асарагдаһан оньһон түхээрэлгэ аршаан юулэхэ, хабхаглаха бусад ажалыень ябуула. Сүүдэхэ бүри 8 мянган амһарга аршаан худалдаанда ябуулха арга боломжотойбди, - гэжэ цехэй начальник Александр Иванович Лемкин «Дүхэригэй» уншагшадта мэдүүлэнэ. Николай НАМСАРАЕВ.

Һунгалта

Ю. СКУРАТОВЫЕ ДЭБЖҮҮЛГЫН БҮЛЭГ БАЙГУУЛАГДАБА

2000 оной мартын 26-да Россин гүрэнэй Президентын Һунгалта болоходо байна. Президентын тушаалаа Ю.Скуратовые дэбжүүлгын үүсхэлтэ бүлэгтэ Улаан-Үдэдэ биир болоһон тухай тус бүлэгтэй тэишүү. БГУ-гай ректор, профессор, педагогикын эрдэмнэй доктор С.В.Калмыков мэдүүлэбэ. Энэ түрүүн манай нотагай хүн, БГУ-гай профессор Ю.Скуратовые Һунгалтада дэбжүүлэхэ үүсхэлтэ бүлэгтэ январийн 10-да биир болоо, январийн 21-дэ Түбэй Һунгалтын хороондо дансадуулагдаа. Тийгээд Ю.Скуратовые дэмжэһэн гар табиалганууды суглуулаха ажал ябуулха тухай зүбшөөл абтаа. Мүнөө дээрэс Агын, Усть-Ордын автономито округуудта, Шэтэ, Эрхүү можонуудта болон Буряад Республикада дэбжүүлгын гар табиалгын хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэжэ байна. Хамта дээрэс 300 мянган гар табила суглуулаха хэрэгтэй. Үүсхэлтэ бүлэг ажаалаа саг болзор соонь дүүргэхэ гээд, тэрэ найдуулаба.

В. ПУТИНИЕ ХАА ХААНАГҮЙ ДЭМЖЭНЭ

Россин Президентын Һунгалтада В.Путиние дэбжүүлгын элэнтэйн хороон һаяхан пресс-конференци үнгэрөө. Хороонтой ударидагна, И.Т.Пронькин, орлогшонь И.Терехов болон хороонтой тэишүү А.Г.Вербинов гэгшэд хабаадаа, Гэдэнэр ямар ажал ябуулжа байһанаа мэдүүлбэ. Дэмжэлгын ажал хаа хаанагүй эхилэ. Буряад республикын 12 районуудаар үүсхэлтэ түбүүд нээгдэнхэй. Мүн гар табиалгын ажал ехэ амжалтатай ябажа байна. Дээдэ, тусхай дунда һургуулинуудта эдэбхитэй ажал ябуулагдаһа. Буряад Республикада В.Путиние дэмжэһэн олонитын эмхи зургаанууд, партинууд бии. Нэрлээлбэл, Пенсионериүүдэй холбоон, НДР-эй Буряад Республикадахи танаг, «Спартак» гэхэн тамирай бүлгэм, Хасагуудай холбоон болон бусад, - гээд И.Т.Пронькин өсөлбө. Цыренбутид НАДЦАЛОВА.

Хуули сахилга

ТЭМСЭЛ УЛАМ ШАНГАДАХА

Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министр Иван Калашников январийн 31-дэ пресс-конференци үнгэргэбэ. Энэ пресс-конференци дээрэ дотоодын хэрэгүүдэй хүдэлмэрийлэгшэд 1999 оной дүнгүүдые согсолоо. 1999 ондо хүниие алаха, хулгай хэхэ, дээрмэдэхэ ябадал олоһороо гээд тэмдэглэгдэ. Харин хулгайн ябадал гаргаха ушарнууд үсөөрһэн байна. Загарайн, Хянгын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта гэмтэ ябадалай тоо эрид дэишлээ. Гэр байра, үнгэтэ түмэр, үхэр мал хулгайгаа олоор ушараа. Хулгай усадхадын тула дотоодын хэрэгүүдэй хүдэлмэрийлэгшэд эбсэжэмэл харуулаһан нягта харилсаа холбоотойгоор ажаллаа. Хуулийн наһа гүйсөөгүйшүүлэй гэмтэ ябадал олоор хэдэг болоһонинь ханаа ехэ зобооно. Жэлдэ нимэ ябадалтай тэмсэл улам шангадаха гэжэ Иван Калашников мэдүүлэбэ. Тэрэнэй хэлэхээр, нарко - бодосуудые худалдаага, хэрэглэгдэ дэишлэһэн байна. Урид ургамалаар хэгдэһэн нарко - бодосууд ушардаг байһан һаа, һүүлэй үедэ хүндэ хойшололтой опиумна наркободосууд олоһороо. Наркобизнестэй тэмсэлдэ республикын милици бүхы арга шадалаа элүүлэ гээд, Иван Калашников жэһэнүүдээр гэршэлэһэн байна. Москва, Волгодонск, Буйнакск хотонуудта мэтэ террорист ябадалнуудай ушархагүйн тула милициин хүдэлмэрийлэгшэд ехэ һэримжэтэйгээр хүдэлжэ байна. Нодоодо жэл аяар 7 килограмм тээрдэг зүйлүүд буляан абтагдаа. Бүхэроссин «Вихрь - антитеррор» гэхэн операциин үедэ 270 элдэб буулууд буяагдаһан байна. Милициин хүдэлмэрийлэгшэдэй терроризмтай дүн ехэтэйгээр төмсэхын тула юрын зон туһалха ёһотой. Чечняда боложо байһан дайнда мүнөө хабаадагна ППС, СОБР, ОМОН-ой сэрэгшэд тухай (130-аад хүн) министр тогтожо хэлэ. «Манай хүбүүд һайнаар, булта амар мэндэ алба хэжэ байна. Ганса нэгэл хүн багаар шархатаа» гэжэ Иван Калашников журналистуудта дуулаа һэн. Зорикто САДАЕВ.

Хүн ба байгааи

ДЭЛХЭЙН АМИТАД - МАНАЙ НАЙДАЛ

1999 оной декабрийн 29-дэ Буряадай байгааин музейдэ «21-дэхи зуун жэлдэ ажауууша хүсэлтэйб» гэхэн шэнэ выставкэ нээгдэһэн байна. 3-дахи мянган жэлэй эхиндэ оршон тойронхи байгааине аршаалагада энэ выставкэ зориулагдажа, Байгал далайе тойроһон нотагуудта томо хара шубуунай үгы шахуу болоһон ушарта выставкэ зориулагдаһанхай. 1957 ондо Чивыркуйска тохойдо энэ шубуунай һүүлһын уурхайнууд олоһон юм. Энэ болбол ехэ баклан болоно. Чивыркуйска тохойдо «Бакланий остров», «Бакланий камень» гэхэн олтирогүүд энэ шубуунай нэрээр гэршэлхэй юм. Тэрэнэй нэрэ «Буряадай Улаан номдо» оруулагдаһанхай. Олохо олзыемнай эдэ шубууд хорьоло гэжэ һанахадаа, заганаһад хайра гамгүйгөөр хюдаһан байдаг. Энэ шубуу эхэ байгааидаһан олоһоруулаха арга бии. 1998 ондо Буряадай байгааин парк болон Дауриинц заповедник хоёр энэ шубуунай ажаидарха аргануудые байгуулаһан юм. Энэ хүдэлмэрийе холын хараатайгаар эмхидхэхын тула мүнхэ зөөри гаршалагдадаг болоһонхой. Газар дэлхэйн шорууһаа 1600 онһоо эхилээд, 367 янзын ан амитад үгы болоһон гүүхэтэй. Тиймэхээ амитан бүхэндэ ехэ анхарал хандуулжа, аршалаг хамгаалгын хүдэлмэри хамгаараа ябуулха шухала бшуу. Бидэнэрэй ерээдүйн сагта найдал түрүүлэ, бүхы ан амитадай ажаидаралда һанаада табига, 21-дэхи зуун жэлдэ ажауууша хүсэлтэй байһыне энэ выставкэ үнөө дахин гэршэлэ.

Соёлма БАЙМИНОВА.

Манай хөөрөлдөөн

ЭРДЭМЭЙ НАЛБАРИДА ЭСЭШЭГҮЙГӨӨР ХҮДЭЛЖЭ...

Эдэ бүгэдыг үзэлгэдэ саг нэмэгдэнгүй бшуу даа. Мүнөө хургуулинуудта заагдахан бүхы предметүүдыг гүнзэгыгөөр шудалхын тула хурагша бүхэн сүүдхэдээ 18 час соо ном үзэхэ баатай болоно. Ухибүүнэй ухаан бодолыг сагай эрилтээр

Ухибүүнэй хүгжэлтын аша туһада зорюулагдаһан шэнэ энэ программыг республикынгай багшанарай дэмжэхэ байһандаһ би батаар этигэнэб. Совет засагай гол туйлалтануудай тоодо бүгэдэ арадай дуида хуралсал ороһон байдаг. Ороной экономикын ядаруу байдалһаа,

хуралсалай хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэроссин зүблөөндэ хабаадагшад нэгэмүһэн найшааба. Зүгөөр тус доктриныг үндэһэ хуури дээрэ федеральна хуули зохиогдохоор хараалагдана. Энэмнай ойрын сагуудта шийдхэгдэхэ асуудал ха юм даа.

- Багшанарай салын хүдлэн сагтаа түлэгдэхэе болиһоор үинэй. Хуралсалай эмхинүүдтэ түлэгдэхэ үри тухай асуудал энэ зүблөөн дээрэ гараа гү?

- Бюджетэй хүдэлмэрилэгшэдэй үри шэриг гүрэнэй зүгһөө бусааха асуудал олоной ханаас зобоогоо. Россин Федерацийн Президентын уялгануудыг дүүргэгшэ Владимир Путин үгэ хэлэхэдээ, социальна халбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй үри байгша оной I-дхи кварталай дүүрэгтэр сүм түлэгдэхэ, харин апрелин 1-һээ багшанарай салын 20 процентээр дээшэлхэ гээд эрид мэдүүлээ. СССР-эй хандарал халаһанһаа хойшо хуралсалай орёо асуудалнууд гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө нэгшье харагдаагүй юм. Энэ зүблөөн дээрэ абтаһан шийдхэбэринүүд манда пайдал түрүүлээ. Эндэ онсолон дурдаха юмэн гэхэдэ, байгша оной федеральна бюджет соо урданайхиһаа жэшээгүй ехэ мүнгэн эрдэм хуралсалай номологдохоор хараалагданхай. Энэ орёо сагта хамагаар дутагдажа ябашье, дороһоо ургажа ябаа залуу үетэниг хуралгада ба хүмүүжүүлгэдэ бүхы бэйг шадабария үнэн сэхээр зорюулжа ябаһан багшанарта анхарал хандуулагдажа захалба. Гүрэн түрынгөө энэ хүсэл оролдогдо бидэ багшанар бодото хэрэгүүдээрэ харюусахабди.

Сергей Дашинимаевич Намсараев 1953 онго Шэтын областын Оловянинска районий Хага-Булаг станцида алба хаагшын бүлэгдэ түрэхэн юм. Сергей Намсараев Агын районий Хүнхэрэй дунда хургуули 1970 онго эрхмээр дүүргээг, тэрэл жэлгээ Д.Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтта хуралсалаа үргэлжэлүүлээ. 1975 онго Сергей Дашинимаевич гээгэ хургуулиа эрхмээр дүүргээг, түрэл хургуулидаа физикэ заажа эхилэн байна. Уганшьегүй эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэригэ шуналтай залуу мэргэжэлтэ түрэл институттаа уриггажа, педагогико болон психологиин кафедрата багшалжа эхилээ. 1980-1983 онуудай үеэр Сергей

Дашинимаевич аспирантурада хурааг, эрдэмэй кандигат зэргэтэй болоог, индустриальна педагогикын факультетдэй деканаар 4 жэл соо аша үрэ эхэтэйгээр хүдэлмэрилөө. 1989 онһоо Сергей Дашинимаевич

Намсараев Буряад Республикын хуралсалай болон эрдэмэй министрээр таһалгараа үгэ үгөөр хүдэлмэрилжэ ябана. Энэ хугасаа соо Сергей Дашинимаевич педагогикын эрдэмэй докторой нэрэ зэргэ амжалтаттайгаар хамгаалаа. Тэрэ «Буряад Республикын, Россин Федерацийн хүндэтэ багша» гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэхэн габьяатай. Сергей Дашинимаевич эрдэм шэнжэлэлгын 50 гаран хүдэлмэринүүдэй автор.

Эрдэм шэнжэлэлгын, республикын эрдэм хуралсалай эмхи зургаануудыг аша үрэ ехэтэй гээгэ хүтэлбэрилэгшэдэй түлөө Сергей Дашинимаевич Намсараев Россин социальна эрдэмэй академик болонхой.

хүгжөөлгэдэ 12 жэлэй хуралсалай ехэ үүргэ дүүргэхэ байһые Бүхэроссин зүблөөндэ хабаадагшад найшаан дэмжэһэн байна. Энэньшье аргагүй зүбтэй. 12 жэлэй туршада хураһан ухибүүн бүхэн эрдэм мэдэсэе гүнзэгыгүүлхын хажуугаар бэе махабадаа бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ аргатайшье, мүн сүлөө сагынь жэшээгүй ехэ болохо үгэхэ болоно. Орон соо 12 жэлэй хуралсал эмхидхэхэдэ, хүбүүдыг сэрэгэй уялгата албанда таталга ойлгосогүй шэнги болоно. Россин Федерацийн Президентын уялгануудыг дүүргэгшэ Владимир Путин зүблөөн дээрэ үгэ хэлэхэдэ, энэ асуудал ойрын сагта шийдхэгдэхэ гээд пайдуулаа. Россин академийн эрдэмтэд 12 жэлэй хуралсалай программыг зохиоходоо, баруунай ороноудай дүй дүршэлыг гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, оронойнгоо хуралсалыг дэлхэйн хэмжээндэ хүргэхэ гэхэн зорилго хараалһан байна. Ушар имэхэ манай республикын хургуулинууд 12 жэлэй хуралсалда орохоор бэлэн.

ямаршье бодолгүйгөөр бээлүүлэгдэхэн реформонуудһаа болохо, мүнөө үедэ энэ туйлалтанай хойшоо гаранги болонхой. Россин гаисал баруунай хүгжэнги ороноудай дүршэлдэ ханалаа табиһаһаа гадна, зүүнэй ороноудыг мартаха ёһогүй гэхэ байһаб. Юуб гэхэдэ, Япон хоёр жэлһээ бүгэдэ арадай дээдэ эрдэмэй програмада орохо талаар эмхидхэлэй горитой ажал ябуулжа эхилэнхэй. Ороной экономикын доройтолгоһоо, мүн бусадшье олон шалтагануудаар хүүлэй арбан жэлэй туршада ородуудай, илангаяа бага яһатанай дунда үршын асуудал олоной ханаас зобооно. Энэ шухала асуудалда бодотоор ханалаа таяагүй хаамнай, мүнөө орон соо тоологдоһон 22-23 наһатай залуу хүнүүдэй тоо 9 жэлэй үнгэрхэдэ, гурбанай нэгэ хубида хүрэхэ туйлдаа ороод байна. Энэ асуудалаар ханаагаа зобохоор юмэн олон. Россин Федерацийн хуралсалай үндэһэтэнэй доктрина 25 жэл соо бээлүүлгэдэхэ юм. Гүрэн түрын удха шапартай энэ доктриныг

- Нүүлэй үедэ хуралсалда хабаатай тоо томшогүй олон жасанууд байгуулагдаһанхай. Тэрэ тоодо үмсыншье хургуулинууд нээгдэнхэй. Энэ талаар Танай ханамжа ямар бэ?

- Эдэ бүхы байгуулалтануудыг би эрид буруушаадагби. Эрдэм хуралсалай бүхы шатануудыг гүрэн эмхидхэхэ, хүтэлбэрилхэ ёһогтой. Хуралсалай программануудыг бээлүүлгэдэ зорюулагдаһан мүнгэн зөөри хадаа элдэ түхэлэй жасануудыг тойроод байһан шуран хүнүүдэй гарта орошоно. Ушар имэхэ энэ жасануудай дэргэдэхи хуралсалай эмхинүүдтэ юуншье хүртэхгүй шахуу. Иимэрхүү байгууламжа доро эмхидхэгдэхэн дунда болон дээдэ хургуулинуудта үхибүүдэ оруулаагүй һаа, дээрэ. Юуб гэхэдэ, хамагаа суглуулжа, түлбэриг ороулжа байһан энэ эмхиингэй үгы болошоходо, үхибүүнтэй хаана хуралсалаа үргэлжэлүүлхэб? Энээн тухай бодомжолхоор лэ байха.

Мүн энэ зүблөөн дээрэ багшанарта хабаатай олон асуудалнууд хэлсэгдээ. Россин ерээдүйн халааниг хуралгада ба хүмүүжүүлгэдэ багшанарай оруулха габьяагэнь сэгнэн, «Россин Федерацийн арадай багша» гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ би болгогдобо. Хуралсалай хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэроссин зүблөөндэ хабаадагшад Россин Федерацийн Президентдэ, Россин Федерацийн Правительствада, Россин Федерацийн Федеральна Суглаанда Хандалга баталан абаа.

Гарахаяа байһан Луу жэлээр республикыг хун зошиг, багшанарыг амаршалад байгша ондо элүүр энхэ, амгалан тайбан, пайдал дүүрэн ябахыетнай хүсэнэб.

Далай ХУБИТУЕВ энэ хооролдоо үнгэргэбэ.

БГУ: ЭКОНОМИКО ХҮТЭЛБЭРИЛХЭ ХЭРЭГТЭ ХЭЛЭ МЭДЭХЭ ХЭРЭГТЭЙ

мэргэжэлтэд энэ факультеттэ багшанар болохо ерээг, хари хэлэ зааха шэнэ олол аргануудыг хэрэглэжэ, буряад хэлэ энэ факультетдэй бүхы оюутанта заажа эхилээ нэн. Энэ хэрэгыгэ университетдэй ректор, профессор Степан Владимирович Калмыков дэмжэжэ, багшанарта туһалжа байдаг.

Һаяхан үбэлэй сессийн үедэ энэ факультетдэй 4-дхи курсын 6 оюутан буряад хэлээр гүрэнэй шалгалта бариба. Эдэ оюутангай хургуулидаа буряад хэлэ үзэхэн, түрэл хэлээ һайн мэдэхэ гээрэхэ мэдэсэе саашан үргэлжэлүүлхэ программаар университеттэ хураһан юм. Мүнөө гүрэнэй шалгалта гээгэ ороной экономикын элдэб халбаринуудыг хүтжөөхэ талаар оорын проект түрэл хэлэн гээгэ

зохиожо, элдхэл болгожо уншаа. Иигэжэ залуу мэргэжэлтэдэй жэнхэни буряадаараа инженерно-экономическа асуудалнуудыг табин шийдхэжэ байхадань, урматой, омогорхолтой байна. Нэрлэбэл, Мосолоев Эдуард - аяншалгын халбарин хүгжэлтэ, Цырендоржиева Марина - хүдоо ажахын хүгжэлтэ, Цыренова Саяна - хэлхэ холбоо байгуулгын халбарин, Мункуев Пепир - хунгэн промышленность, Цыбикова Туяна - Буряад ороной банкын эмхи гурим байгуулга, Будаев Солбон - түлишын-энергетическэ халбарин тухай, эдэ халбаринуудай саашадаа хүгжэхэ арга боломжонууд тухай оорынгоо хараа бодолнуудыг ехэ һонирхолтойгөөр хөөрөжэ үгөө. Энээнһээ гадн оюутан текстнуудыг уншажа, үгтэхэн

темэдэ оорын сэгнэлтэ үгэжэ, хооролдоо үргэлжэлүүлээ. Олонхи оюутан энэ шалгалтага «эрхим» гэхэн сэгнэлтэнуүүдээр тушаагаа.

Хабартаа энэ 4-дхи курсын бусад оюутан буряад хэлээр гүрэнэй шалгалта бариба. Тэдэнэй үбэлэй сессийн шалгалтада ороходомни, орог текстые ульгам буряад болгон оршуулааг, хоорэжэ байгаа нэн. Эдэнэй дунда түрэл хэлээ оройдоошье мэдэхгүй оюутан 1-дхи курсда ороһон байха, ондоо яһатагшье буряад хэлэ дутуугүй шудалсажа, ямаршье асуудалаар хоорэлдэхэ аргатай болоһонийн гайхамар. Оюутангай иимэ ехэ амжалта туйлаһанин багшанарайн оролдогдоһоо юм ааб даа.

Кафедрын багшанар Ольга Иннокентьевна Богомоловагай

хүтэлбэри доро буряад хэлэ мэдэхгүй оюутангай үзэхэ ном бэшэжэ, хэллэгдэ бэлдэгдэ байна.

Түгэсхэлдоо албанай харилсаанай үндэһэ хуури табилгын кафедрин буряад хэлэнэй багшанарыг нэрлэхэ дурап хүрэнэ: Дарсена Оксана Александровна, Шожоева Байрма Дугаровна, Цырендоржиева Байрма Дамбаевна, Гунжитова Гарма-Ханда Цыбикжаповна, Дашиева Сольма Анапудевна, Дугарова Альбина Люшевна, Дмитриева Ирина Александровна. Эдэ залуу багшанарта саашанхи ажалдань амжалта хүсоод, хургажа байһан оюутангай түрэл буряад хэлээ эрхим хайнаар мэдэхэ боложо, албан хэрэгтэ, ажал хүдэлмэридоо хэрэглэжэ ябахань болтогой гэжэ үрээ.

Валентина ПАТАЕВА, БГУ-гай буряад хэлэнэй кафедрине даагша, доцент.

Дүрбэн жэлэй урга тээ Буряагай гүрэнэй университетдэй экономикын болон хүтэлбэрилгын факультетдэй албанай харилсаанай үндэһэ хуури табилгын кафедрата ерээдүйн экономистнуудта англи болон буряад хэлэнүүг заагдажа эхилэн юм. Эдэ хэлэнүүдыг гүнзэгыгөөр үзэхэнэй ашаар ерээдүйн хүтэлбэрилэгшэд ажалдаа харилсаа холбоогоо үргэдхэхэ, ямаршье яһанай зонтой хоорэлдэхэ шадабаритай болохо юм.

Энэ шэнэ хэрэгыгэ экономикын факультетдэй декан, экономикын эрдэмэй кандигат Индра Морхозовна Хабаева, албанай харилсаанай үндэһэ хуури табилгын кафедрине даагша, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандигат Ольга Иннокентьевна Богомолова гэгшэд эрхилээ. Буряад хэлэ бэшэгэй факультетдэ эрхимээр дүүргэхэн зургаан залуу

мэргэжэлтэд энэ факультеттэ багшанар болохо ерээг, хари хэлэ зааха шэнэ олол аргануудыг хэрэглэжэ, буряад хэлэ энэ факультетдэй бүхы оюутанта заажа эхилээ нэн. Энэ хэрэгыгэ университетдэй ректор, профессор Степан Владимирович Калмыков дэмжэжэ, багшанарта туһалжа байдаг.

**ТЭНГЭРИЙН
ЗҮИДЭЛ**

**Т Д Е
В Ы,
Т Э С Э Р Ы,
Х А Т Л А Н Ы...?**

«В празднике Белого месяца так у нас повелось, Людям надобно встретиться — чтоб светлее жилось, чтоб убавилось горя, чтоб тучнели стага, чтоб долишы и взгорья голубели всегда...» — так писал поэт Баир Дугаров.

Поэтому в дни Сагаалгана встретиться и радоваться, услышать добрые благопожелания счастья, здоровья, хвалу родной земле, услышать прекрасные песни, стихи, любоваться красивыми, грациозными Принцессами, сильными, смелыми Гэсэрами, увидеть состязания в музыкальных, танцевальных, спортивных конкурсах, приглашаем 16 февраля в 18 часов в театр оперы и балета.

Республиканский конкурс «Принцесса Белого месяца и Гэсэр-2000» юбилейный, это 10-летие официального признания государственного праздника «Сагаалган». В театрализованном празднике примут участие победители предыдущих конкурсов: юные и взрослые Принцессы, Хатаны, Гэсэры, будет интересно и любопытно узнать, какими они стали, какова их судьба, спустя через 10 лет.

Номинации конкурса интересны, необычны, прозвучат неожиданные конкурсные задания с различными элементами, померами, где надо проявить смекалку, ум, фантазию.

Победят лучшие из лучших, самые красивые и достойные, состоится церемония передачи короны «Принцессы Белого месяца», награждение победителей и участников.

Отборочный тур конкурса будет проходить 15 февраля в Городском Дворце детского творчества с 10 часов утра.

Организаторы - Министерство культуры, Министерство образования и науки РБ, Республиканский центр народного творчества.

Валентина
ДАШИНИМАЕВА,
зав. РИО ЦНТ.

УРИЛГА

Любовь Истаева, Буряадай үндээн циркын директорэй орлогшо:
- Оперо болон баледэй академическэ театр соо «Түмэн жэлүүдэй дабаан дээр» гэнэн, Сагаан нарада зориулагдаһан найр наадан февралын 6-һаа (үдэрэй 13 сагһаа) эхилхэн. Олоңдо мэдээжэ артистууд, «Бадма Сэсэг», «Тоонто», «Забава», «Байгалай долгинууд» гэнэн бэлигтэй коллективүүд, суута дуушан Хажидма Аюржанаева, мүн Данзан Бальжинимасв, бусад эстрадын «одоонууд» энэ концертүүдтэ хабаадаха. Буряадай үндээн циркын суута артистууд бэлигтэ харуулаха.

Харагшадайнгаа анхарада нютаг шотагуудай нэгэдэлүүдэй Сагаалганай үдэшэнүүдэй графигтай танилсуулхамнай:

Февралын 6-да (үдэрэй 13 сагта) - Сагаан харын хайндэрье нээлгын баяр. «Түмэн жэлүүдэй дабаан дээр» гэнэн найр наадан.

Февралын 7-до (үдэһын 18 сагта) - Агын округойхидой Сагаалган.

Февралын 8-да (үдэһын 18 сагта) - Хойто-Байгалай, Муяын, Зэдын аймагайхид.

Февралын 9-дэ (үдэһын 18 сагта) - Улаан-Үдэ хотынхид (тел.: 21-39-13, 21-36-56).

Февралын 10-да (үдэһын 18 сагта) - Баргажанай, Хурамханай аймагууд.

Февралын 12-то (үдэһын 17 сагта) - Эхирэд-Булагадай, Баялдайн, Ойхоной аймагайхид.

Февралын 13-да (үдэрэй 14 сагта) - Боохоной, Ахын аймагуудайхид.

Февралын 15-да (үдэһын 18 сагта) - хайндэрэй түгэсхэлэй ёһолол. Агын залуушуулай үдэшэ. Нютагай нэгэдэлүүдэй Сагаалганай асуудалнуудаар иимэ телефонуудаар халдахат: 21-14-69, 22-36-56.

Булгыетнай Сагаан нараар халуунаар амаршалаад, найр наадандаа гэр бүлөөрөө, нүхэдтээ ерэхыетнай оперно театрта уринабди.

Бэлигма ОРБОДОЕВА
хоорэлдэбэ.

2000 ОНДО АГУУ ИЛАЛТЫН 55 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ ТЭМДЭГЛЭХЭМНАЙ

**ЭСЭГЫМНАЙ
БЭШЭГҮҮД**

Үе сагуудай тоондо хушагдажа шарлаагүй Үнгэрһэн дайнай Соробхимо дүлэндэ шатаагүй! -
Гуран дабаанай гулгаахан аршаанһаа мүндэлһэн Гурбан шэгшэгтэй гуниг түрүүлмэ бэшэгүүд һэн.
Эрхүү шадарай Нэрэгүй станци дээрһэн Эзээ үгылһэн ангир шубуундал, хээрһэн Эльгэн түрэлдөө Элижэл, дэншээр ерһэн - Эбхэмэл хушуутай эсэгым түрүүшын бэшэг һэн.
Арбатайхан хүбүүн бэхэ, гуурһаяа бэлдэнэ - Аргагүй шуналтай ухаагаа гүйлгэжэ шэбшэнэ: «Баабай шамдаа амар мэндээ хүргэнэбди...
Байтаһан улаагшанаа андалдаабди хүтэй үнээгээр. Харууһатын араархин амгалан тэбшэжэ байнабди. Харюу хүлээгшэ... бэшэгтэ дүүргэбэбди энээгээр...»
Оромгүй түргоор Москвае эзэмдэхэ «урилдаанда» Ороолон шолмосуудай орондоглоһон янгинама хүнинүүд! Смоленск шадарай шуната зэбүүн тулалдаанда Шууран хахарһан эсэгымнай һүүлшын бэшэгүүд...
Гэмшэл голхорол зүрхымнай галаар хайража, Гуламтын ошондо нулимса дуһаһан үдэшэнүүд. Урлажа бүтэһэн урданай мунгэн зүүдхэлдэл, Угалза хээлһэн ханзымнай оёор шэмэглэдэг - Үни нэжэгэнһэн дайнай хорьбо ханууддаг Үнжэгэн дуранай хүнэшэгүй мэндын тэмдэгүүд - Илалтын тугые рейхстаг дээрэ далбуулжа Эгүүридэ мүнхээрөөл, эсэгымнай хайрата бэшэгүүд!

Ч.Ц.САНЖИЕВ.

В ТОДУ ДРАКОНА - МЕНЬШЕ ПОЖАРОВ?

Если взять историческую справку, то раньше лесных пожаров было меньше. В предвоенные годы их возникало в Бурятии от 100 до 200, а средняя площадь пожара доходила до 400 гектаров. После войны начался заметный подъем количества лесных пожаров. Это связано с интенсивным освоением все новых мест и достиг своего апогея в 1969 году, когда в Гослесфонде Республики возникло 1350 лесных пожаров.

Сейчас, благодаря интенсивной профилактики лесных пожаров, воспитанию населения, наблюдается тенденция к их снижению. Средняя площадь одного пожара сейчас доходит, в некоторые годы, до 2 гектаров, а в среднем составляет 15 гектаров.

За прошедшее лето в Гослесфонде Бурятии потушено 1048 лесных пожаров на площади 40693 гектара. Из них почти 39% пройдено верховыми пожарами, это значит там стало, на какое-то время, безжизненное пространство. Хуже всего обстоит дело в лесхозах: Хоринском, где уничтожено огнем более 5 т. га., Заиграевском - 3,8 т. га, Кижингинском - 3,3 т.га. Оперативнее всех тушили пожары лесники Улан-Удэнского лесхоза. У них возник 31 пожар, площадь их составила всего около 13 га. Это полярные показатели, а в целом, несмотря ни на что 71% всех пожаров потушено было в день их возникновения.

Виновниками в 89 случаях из 100 являются люди. Выявлено и привлечено к ответственности 936 нарушителей правил пожарной безопасности и виновников лесных пожаров.

Погодные условия весны не дали возможности лесхозам в полном объеме и качественно провести профпалы. В результате, количество лесных пожаров возросло, по сравнению с предшествующим годом, как это и прогнозировалось Байкальской лесной опытной станцией.

Мы предупреджали, что в Заиграевском и Хоринском лесхозах ожидается повышенная горимость, а они не провели осенние отжиги старой ветоши. Результат, как говорится, на лицо. Надо отметить, что заиграевцы, учтя опыт прошедшего сезона, с осени прошлого года широкомасштабно провели огневую очистку и можно надеяться, что в следующем сезоне им будет легче. А их соседи, хандагатайцы, не провели такой работы, хотя горимость у них ожидается повышенная.

В 2000 году ожидается снижение горимости лесов в целом по республике, но если повысится солнечная активность, и если она продлится до весны, в этом случае пожарная ситуация может резко ухудшиться.

Увеличение количества лесных пожаров возможно, как я уже отмечал, в Хандагатайском, а также в Заудинском, Байкальском, Гусиноозерском и Улан-Удэнском лесхозах. Сохранится высокая горимость в Муйском, Хоринском, Курбинском, Кабанском лесхозах.

В мае ожидается 30% от всех пожаров, в июне - 40%. Далее будет резкое снижение. В сентябре возможен небольшой рост количества лесных пожаров до 6%, возможны пожары и в октябре месяце до 3% от общего числа. Будут пожары и в апреле, причем большее их количество возможно в Хандагатайском, Улан-Удэнском и Кяхтинском лесхозах.

Это пятнадцатый по счету прогноз горимости лесов, рассчитанный Байкальской ЛОС.

В.АНТРОПОВ,
Директор Байкальской ЛОС
ВНИИПОМлесхоза.

**Элбэг
МАНЗАРОВ
ШЭНЭ ЖЭЛДЭ
АЯГ АБАРЯА
ШЭНЖЭЛ-
ХЭДЭЖЭ ЯБАЯ**

**АРСАЛАН БА
ИЛААҺАД
(Басни)**

Арсалан гэшэ хэн гэжэ
Абаһаар хэншье мэдэхэл даа.
Африкада гү, али алиншье гүрэндэ
Аргагүй суу нурагын таранхай даа.
Яахабши даа, үйлын ёһо жамаар
Ямаршьегүй ябаһан Арсалан хаан
Айлшад ноёды хүндэлһөөр, угтаһаар
Архида халга дуратай болоо хаяа.
Нэгтэ нэг-хоёр ноёды хүндэлһөөр
Нэгт мэдэхэдэ, тархинь хазайшалай.
Эгээл энэ һамбаандань, Этэһын хара илааһан
Үтэг нуга байна гэжэ
-Харагтыл даа, ангуудай хаан Арсалан
Хара архиншан болошоо.
Хүдэлмэри ажальныше барагхан
Хүн зондоо хүндэеэ буурашоо, -
Гэжэ байгаад һиннаба, Гэрэй илааһануудта дуулаба.
Гэрэй илааһадуулаһаар Гүрэнөө үргэх гэжэ ябаһан
Бүхы ангуудай хаан Арсаланни
Барижархёод нэгтэ хэбтэхэдэнь,
Хамар дээгүүрнь харайлдаба,
Хасар амынь үрбэгэнүүлбэ
Хаан Арсалан һэрншэбэ.
Илааһад манай хаанаб? Имагтал, юунэйшые болоогуй юумэндэл,
Гэр соогуураа ннидэлсэжэ,
Гэрэл сонходоо игаашанхайнууа:
«Хаан Арсалан танингаа
Хүнэй харахагүйн түлөөдэ
Харажал байнабди барандаа.
Бодожо сай уугты Бууза, шүлэ баригты», -
гэжэ байгаад,
Хамар дээгүүрнь харайлданад,
Холуур саагуур байгаад шашалданад,
...
Халта хүлөө гэнхэхыш Хүлээжэ ядаһан илааһад,
Харагадгшл даа зонойш дунда
Халаг гэхээр, яахабши даа,
Илааһад хадаал илааһад...

САГААЛТАН: «АМТА» ФАБРИКЫН АМТАТАЙ БЭЛЭГҮҮД

Акционернэ «Амта» бүлгэмэй продукци тухай республикымнай хүн бүхэн, мүн хүршэ областьнуудайшье зон хайн мэдэхэ байха. хайндэр бүхэндэ энэ предпрятия амтатай бэлэг бэлдэгдэг заншалтай. Энээн тухай тус фабрикин ахамаг технолог Тамара Батоевна Ванданимаева иигэжэ хөөрэнэ:

Т.Б.Ванданимаева

хайханай совет энгэ байгуулагданхай. Советэй бүридэгдэ дизайнай талаар менежер, директорэй орлогшо, ахамаг технолог ородог. Этикетка, амхарта, орёлто буюу хэниэ

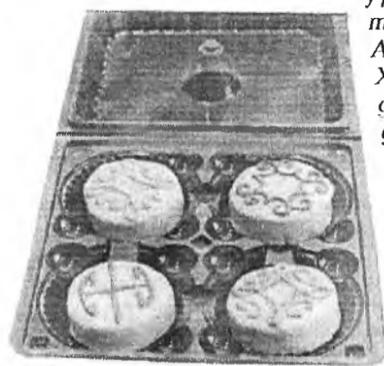
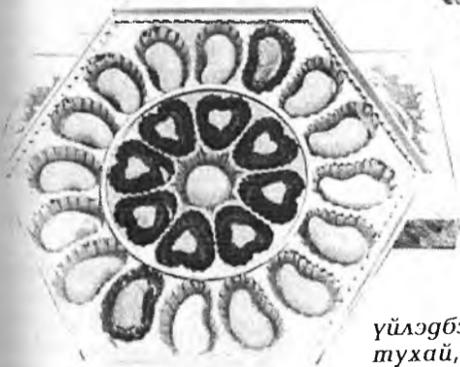
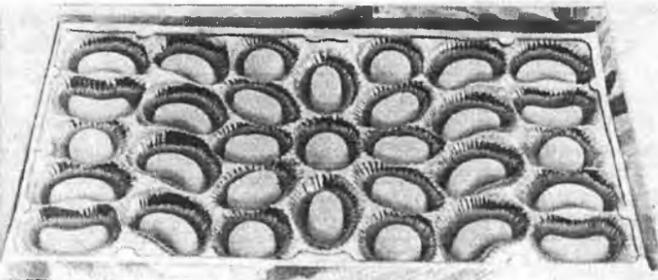
— Сагаалганда «Амта» заабол продукция шэнэлдэг. Зүүн зүгэй литын ёһоор гарахаяа байхан Луу жэлые угтуулан, сагаан шоколадаар хэгдээн «Алтау луу» гэжэ нэрэтэй конфетэ бии болонхой. Энэ конфетэ 3 янзын юм. Конфетын бүридэгдэ буряад эгдэ хоолой заншалта зүйлнүүд болохо хүн ба ааруул ороно.

Арагаймнай ёһо заншалаар Сагаалганай үедэ айл бүхэндэ сагаан эгдээнэй дээжэ заалаа байха зэргэтэй ха юм. Энэ заншале даган, Луу жэлэй Сагаан харада «Белое ассорти», «Сагаалган», «Сагаан эзэгэй» (бүридэгдэнь — хүн ба глюкоза) гэхэн шэнэ түхэлэй конфетэнүүдые наймаанда табиабди.

«Зүүн зүгэй зурхай» («Восточный гороскоп») гэхэн конфетэ, 12 амтадаг дүрсэ зурагуудтай амхарта соо вафли дурадхагдана. «Үлзы» гэхэн хайхан

харюусахаһаа гадна хатуушанга конкуренци тэсэжэ гараха ёһотой. Жэшэнь, Россин хэмжээнэй конкурсдо аяар 5000 эд товар, ехэнхидэ эгдэ хоолой зүйлнүүд хабаадаа бшуу. Иимэ шанга тэмсэлдэ амжалта туйлаһан ушар

В.В.Шишлов

нэрэтэй, үндэһэн угалза хээтэй, амтатай гэгшын лирожно туршахыетнай уринабди.

Регион соо эгдэн түрүүн «Амта» сагаан шоколад хэрэглэжэ эхилээ һэн. «Кедровый грильяж», «Байкал» конфетэнүүд, «Весна» карамель элдэб янзын олон конкурсуудай шанга хүртэнхэй. «Амта» фабрикин продукци «Буряадай 10 эрхим эд бараан» гэхэн, мүн «Россин 100 эрхим эд бараан» гэхэн конкурсуудай лауреадай нэрэ зэргэтэй юм. Иимэ конкурсуудта хабаадаһан продукци үндэр эрилтэнүүдтэ

үйлэдбэриин үндэр хэмжээн тухай, продукциин дээдэ шанартайе гэршэлнэ.

ЗОХИД ГОЁ ОРЁЛТОТОЙ

Зөвлэн, хатуу чихэр

Һүүлэй үедэ «Амта» фабрикин чихэрнүүдэй орёлто саарһан элдэб үнгын, «хүхюу» болоо гээд агаглаа ёһотойт. Продукциингаа гадар талада, орёдог материалнуудта ехэ анхарал хандуулдаг юм. Орёлто саарһан зохид хайхан байхаһаа гадна эд хэрэглэгшэдэ хэрэгтэй мэдээсэлнүүдтэй. Үшнэй мэдээжэ «Птичье молоко» чихэршэнэ хайхан амхарта соо наймаалагдаха болохонь. Продукциин дизайн зохёдог уран

Буряадай уран зураашаг шэмэглэдэг. Марина Маркизовагай «Сагаалган», «Золотой грильяж», Александр Власовай «Золотой дракон» ажал тэмдэглэмээр.

Олон угаа туршалга хэһэнэй һүүлээр, гүрэнэй стандартга харюусама шэнэ түхэлэй продукци үйлэдбэрилэгдэжэ эхилдэг. «Амта» фабрикин дегустационно совет тон ханамжатай наринар шэнэ продукциин хуби заяа шийдхэдэг. Шэнэ эдэй бии бололго хадаа тон һонирхолтой, зохёохы ажал юм.

элүүржүүлэгдэ нүлөөлхэ аша тухатай гээд худалдан абагшагта мэдээсэлбди, — гэжэ Т.Б.Ванданимаева хөөрөбэ. Тэрэнэй хэлэхээр, «Амтын» продукцие хүршэ Шэтын ба Эрхүүгэй областниудта үндэрээр сэниэдэг. Монголдо,

Владислав Викторович Шишлов хэлэнэ һэн.

2000 ондо «Амта» бүлгэм предпрятияда итальян шэнэ технологическа түхээрэлгэнүүдые тодхохо зорилготой. Энээнэй ашаар жэлдэ 18,2 мянган тонноор ехэ продукци үйлэдбэрилхэ аргатай болохо. Энэ хэрэг бэсүүлхэдэ хэрэгтэй мүнэ

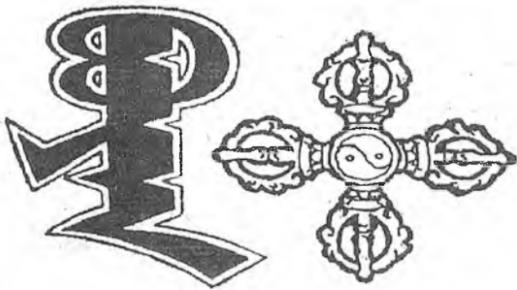
урьһалхын түлөө Арагай Хуралай депутаг дууг үнгэрһэн сессиг дээрэ дуугаа үгөө һэн. Ашаг үрэхэтэй түхээрэлгэ-

нүүдые хэрэглэхэдэ, гаргашанууд түргөөр тэхэриүүлэгдэхэ, тийгэжэ республикын бюджеттэ «Амта» бүлгэмһоо ехэ мүнэн орохоор хүлээгдэнэ.

Энэ бүхы амжалтатай ажал «Амта» фабрикин эбтэй эетэй коллективэй, генеральна директор Сергей Иванович Прошиной эрмэлзэл оролдолгын үр дүн мүн болоно.

Сагаан харын бэлэг болохо «Амта» фабрикин амтан эгдээнхэй хүртэгты!

Биликто АЮРОВ. Гомбо Самбяловай фото.

БУРЯАД ҮНЭН

Ум Маани Бадмээ Хум

«Буряад үнэн»
сохиной болон Россин
Буддын шажанай
Заншалта Сангхын
үмэнэһөө тус
хуугаһан хэблэгдэгдэг.
Январь. 2000 он.

например, для распространения общечеловеческих ценностей и для установления гармонии между разными религиями. Гораздо разумнее использовать мою энергию для этих целей, чем оставаться Далай-ламой».

рожденного за границей, особенно если это будет «голубоглазый и светловолосый европеец». Но Далай-лама недвусмысленно говорил, что не будет перерождаться на территории, находящейся под контролем Китая, пока не будет решен тибетский вопрос.

«СЛЕДУЮЩИЙ ДАЛАЙ-ЛАМА МОЖЕТ БЫТЬ... ДАЖЕ ЖЕНЩИНОЙ»

Тибетский лидер в изгнании Далай-лама заявил, что не хотел бы играть политическую роль, поскольку считает, что важны олицетворяемые им идеи, а не политическая организация.

лама заявил о своем намерении провести голосование о будущем института Далай-ламы как только Китай предоставит Тибету политическую и культурную автономию.

состоит в том, чтобы завершить пачато, но не законченное во время предыдущей жизни Далай-ламы», - объяснил он.

ХҮНДЭТЭ НЮТАГААРХИН!

Та бүгэднийе Сагаан нараар, Сагаалганаар амаршалааб!
Бидэнтэй хамта зүүн зүгэй литын ёһоор мүнөө энэ һайндэрьемнай Россин буддын хамаг шажангай болон Ази түбиин олонхи арадууд тон үргэһөөр тэмдэглэжэ байна.

РОССИН САНГХЫН МЭДЭЭСЭЛ

1999 оной декабрийн 22-то ороной нийслэл хотын «Россия» зошод буудалда Москва хотодо Буддын шажанай түб байгуулаха талаар эмхидхэлэй комитедэй суглаан болоо.

Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын Толгойлогшо Бандида Хамба лама Д.Аюшеев, Гүрэнэй Дүүмын депутат И.Д.Кобзон мүн түрүүлэгшээрээр баталагдаа.

«Олон үндэһэ яһатанай, олон шажангуудай түлөөлэгшэдэй ажаһуудар Россин нийслэл Москва хотодо Буддын шажанай-соёлой түб байгуулаха хотын оюун сэдхэлэй болон түүхын-соёлой хүгжэлтэдэ шухала алхам боложо, Россин нийгэм дотор эрхэтэнэй эб найрамдал бэхжүүлэгдэ туһа хүргэхэ зэргэтэй.

Санкт-Петербургийн дасаңда тохёолдоһон байдалаар Россин Президент Б.Н.Ельциндэ түүхын үнэн зүбһе һэргээжэ, тус дасание Сангхада бусааха гуйлгатай хандага хабаадаһан бүхы зоной нэрэһээ абтаһан байна.

Манай Эсэгэ орондохы буддын шажанай хүдлөөнүүдэй Шиньган жэлэй үмэнэ эблэрһэн ушарта үнэн зүрхэнһөө баясааб», - гэжэ хандага соо хэлэгдэнэ.

Декабрийн 31-дэ - январийн 1-дэ РФ-гэй Президентын уялга дүүргэгшэ В.В.Путинтай хамта тэрэнэй урилгаар Хамба-лама Д.Аюшеев Хойто Кавказда ошолсожо ерээ. Россин Сангха энэ ушарһе ороной хүтэлбэрийн зүгһөө Россин уламжалалта буддын шажангание мэдэрһэн ба хүндэлһэн ябадал гэжэ тоолоно.

Буряад ороной, Тывагай, Хальмагай, Агын болон Усть-Ордын Буряадай автономито округуудай лама санаартан, парламентнуудай толгойлогшонор: Тывагай Ш.В.Кара - оол, Алтайн - Д.И.Табаев, буддын шажанай уламжалалта ёһоор дэлгэрһэн республикануудай, округуудай хүтэлбэрийн, Россин Федерациин, нийслэл хотын гүрэнэй зургаануудай түлөөлэгшэд суглаанда хабаадаа.

2000 оной январийн 16-да шэрээтэ ламанарай болон буддын шажангай бүлгэмүүдэй түрүүлэгшээрэй хабаадалгатайгаар Россин Сангхын Хурал боложо, Сангхын мүнөө үеин ажал ябуулгын асуудалууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Эмхидхэлэй комитедэй хүндэтэ түрүүлэгшээр Москвагай мэр Ю.М.Лужков һунгадаа.

Борис ДОНДОКОВ,
Россин Сангхын хэблэлэй секретарь

ЭНЭДХЭГ ОШОЖО ЕРЭБЭ

Еши-Лодой римбүүшэ шаби Тензин һаарамбатай хамга үнгэрэгшэ намартаа Энэдхэг мордоһон байна. Урда Энэдхэгтэ оршодог Гоман дасаңда хүрэхэдөө, буряад хубарагуудтай уулзажа, тэдэнэй тэдхэмжэдэ хандиб оруулаа. Мүн Дарамсала хотодо Гэгээн түрэлтэ Далай ламые бараалхаа. Далай лама римбүүшэ багыһе дамжуулан, буряад арадта һайниие хүргөө. 2000 ондо ошохо аргагүй байһанһе, саашадаа зохиод сагай болоходо, Буряадта ошохол байхаб гэжэ пайдуулаа.

Декабрийн хахадаар Еши-Лодой римбүүшэ Тензин ламхай хоёр Буряадтаа бусаад, «Арьяа-Баала» нэгдэлэйхидтэй уулзаба. Мүн Сагаан харын гаратар Сагаан Дара Эхын бүтээлдэ һууха хүсэлтэй байһанаа римбүүшэ багша мэдүүлээ.

ДАНЗАН-ДОНДОБ

ТҮРҮҮШЫН ТҮБ ДАСАН

Хүн гэһэн наһан соогоо нилээд юумэ үзэдэг, харадаг гэһэн бээ. Гушаад онуудта баяд, ноёдоо, лама хараяа муудхажа, түрмэ шорондо хаажа, алахыень алажа, хэһэхыень хэһээжэ, хатуу саг болоо бэлэй.

дасан нээхэ саарһа абажа ерэнэн байгаа.

Тийгэжэ Дээдэ-Ивалгада дасан мүнцэлжэ, мүнөө болотор түрүүшын гол дасан, арад олопоо абарһан цаггин шүтээн байһан зандаа, саашадаашье байха.

Үнгэрһэн зун аймагай гулаваа А.П.Бурковай, сомон зүблэлнүүдэй дарганарай, шэрээтэ Дагба Очировай, дасанай дээдэ хургуулийн ректор Гапжуур ламхайн хабаадалгатайгаар суглаан зарлагдажа, олон зон байгаа. Тийхэдээ мүнгэ алтанай хомор болоһон мүнөө сагта дасанайнгаа хуралнуудые нютагууд ээлжээгээр тэдхэхэ гэжэ хэлсээ. Жэлэй 6 ехэ хурал болодог бээ даа. Үнгэрһэн зунай Майдариин хуралые манай Оронго нютагайхиддаажа абаад, тэдхэхэ хэмди. Мүнөө Сагаан харын үргэн уга хуралые Ивалгын хонхор (аймагай түб, шадархи нууринууд) дааха уялгатай. Нёдондо тон богони болзрто Жүдэй (гарниин) дуган баригдажа дүүргэгдээ. Энээндэ шотаг бүхэн туһалһан байха.

Хэжэнгэ гарбалтай шэрээтэ лама Дагба Очиров нарин нягта, урагшаа наһаантай, дасангай жаяг журам шапгаар барина гэжэ хэрэгтэй.

Саашадаашье Ивалгын аймагай нютагууд, үшөө Сэлэнгын аймагай Харганаа шотаг, дасангаат тэдхэхэ уялгатай болоһонди.

Үдэр бүри Бурхандаа зальбаржа, буян, хэшэгнай дэлгэржэ, хүн зон амгалан түбшэн ажаһууһан болтогой!

Цырен-Доржо ЦЫДЕНОВ,
Ивалгын аймагай Оронго нютагай шажанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ.

ЛУУ ЖЭЛЭЙ МАГТААЛ

Үгэнэ ба хүгжэмьнэ Даша-Доржи Базаровай Олон нютаг илгааттай, Онсо олон луунууд. Өөрэ оорын шотагтай, Өөрэ ёһо заншалтай. Дабталга: Лужаганан, түшэгэнэн, Луу жэлэй ерэлэй. Сахилаатуулан, Лужаганан, түшэгэнэн Луу жэлэй гаралай. һаншаг сагаан һайманар, Далгаа табля бурхангаа. Буурал манай баабайнар, Хүшүү гаргаа дайдагаа. Хүбүүг, хүрьгэг, басараг, бэрээг, Аша, зээнэр, гушанар, Сагаан нарадаа бурхангаа, Шүтэн мүргэн золгоёо.

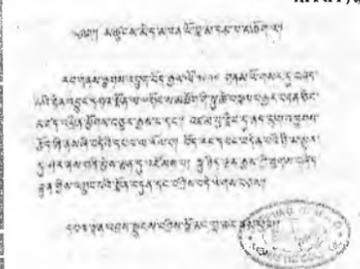
ЖАБХАЛАН ТҮГЭС ДАМБА ХАМБА ЛАМАТАН

Түбэд литээр гарахаяа байһан 2127 оной Түмэр Луу жэлэй Шэнэ жэлэй һайндэрөөр Танине амаршалаабди.

Эрхим хүндэтэ Хамбатада 100 галабай туршада ажаһууһые, үйлэдһэн хэрэгүүдэйнь дэлхэйн 10 зүгтэ дэлгэрхые хүсэнэбди. Замби түбидэ үбшэн зоболон, үлэсхэлэн, хөморол хахарал намдажа, хамаг амитан баяр жаргал эдлэжэ, сэгсэглэн һалбархань болтогой!

Түбэд орондонмай жаргалай наран гэрэлтэн гаража, түрэл шотагтаа түргэһөөр уулзахамнай болтогой!

Баяр жаргал, хамаг наһал хүсэлнүүдэй гүйсэдхэл хүсэгшэ Бадан Брайбун Даши Гоман дацан (Энэдхэг, Карнатака штат).

(Начало в №2 за 20.01.2000 г., № 3 за 27.01.2000 г.)

V. Древнейшее ядро

У нас на сегодняшний день существует разница во взглядах, касающихся датировки рождения эпоса "Гэсэр".

И многим трудно будет согласиться с нашим предположением, что мы эту дату относим гораздо дальше - вплоть до IV в. до н.э.

"Да мы же даже в точности не знаем, на каком языке говорили хунны", - воскликнут одни. - Тогда в помине не было монголов, тем более бурят".

Но для нас не так уж важно на каком языке эпос родился. Мы не будем вдаваться в споры: например, кто у кого перенял "Гэсэр" - монголы у тибетцев или тибетцы у монголов. Нам важно то, что тибетцы - имеют "Гэсэр", даже высокогорные ладакцы считают, что Гэсэр сын Хормусты. Это еще раз доказывает, что "Гэсэр" возник в хуннское время, именно тибетцы-кяп были их соседями, есть сведения у Н.Бичурина, что степняки-хунну от них получали железо.²⁵⁾ Нам важно то, что древнейшее ядро возникло у разных народов, говорящих на разных языках - и это говорит о том, что у этих народов в одно и то же время "появилось

желание" рассказывать о некоем событии, которое как-то отразилось на их дальнейшей судьбе, по крайней мере, породило стремление к героическим свершениям, подчинить своей воле огромный мир. Такое происходит, когда выходит из равновесия

29 племен в 5 племенные группы: хунны, цзелу (кулы), сяньби, тангуты (ди) и тибетцы-цзи(кяп)²⁷⁾. И сяньби являются победителями хунну, т.е. народом, возвысившимся в восточной части Великой Степи после хунну. Значит, монгольский язык был задолго до образования монгольского

оказавшись на периферии Великой Степи, сумели избежать многих неожиданных бед для своего народа - от излишних инопольных культурных влияний или унификации в своей среде, да все могло быть - вплоть до физического истребления или рассеивания среди других

что из них ценно и выше - нет смысла противопоставлять.

А есть надобность искать черты единства культур разных народов - оседлого и кочевого, уметь находить их в прошлом и иметь желание сохранить в будущем.

Мы недавно отметили тысячелетие "Гэсэра", так вроде бы утвердили дату возникновения, но в самом понятии "тысячелетие" есть и смысл "многовековости, превышающей тысячу лет", как и понятие "түмэн" не только означает 10000, но и просто "множество, около и больше десяти тысяч".

Данная статья не преследует цели уточнения даты, тем более тенденциозного стремления "удревнения" эпоса.

Если в V в. до н.э. "отец истории" Геродот уже писал совершеннейшие и в научном, и в литературно-художественном аспекте труды, то встает вопрос: как мы можем отрицать отражение в народном эпосе события почти тех же времен? Когда сегодняшняя наука не повторяет о "варварах", когда-то употреблявшимся и древнегреческими, и древнекитайскими авторами. И они-то в это понятие вкладывали больше о "некитайцах" и "негреках", чем о народах, стоявших ниже их по развитию.

В древности благородства и мудрости было по крайней мере не меньше, чем в нынешнее время.

ЛИТЕРАТУРА

- 25. См. Гумилев Л. История народа хунну. С.59.26. Гумилев Л. "Конец и вновь начало". М., 1997. С.135.
- 26. Гумилев Л. «Конец и вновь начало». М., 1997. С.135.
- 27. Гумилев Л. История народа хунну. С.14-15.

ЭПОСЫ НЕ РОЖДАЮТСЯ НА "ИЧЕМОМ МЕСТЕ"

Арлан АНГАРХАЕВ

существующая система государств - что и было при распаде первой мировой державы Ахеменидов и государства единовластного скифского царя Атея, с Запада греки продвинулись на восток, сарматы - с востока на запад.

Также не будем спорить: на каком языке говорили хунну - как объединение степняков разные роды на разных языках, или на языке, от которого отошли монгольский и тюркский, или "государственным" языком был или монгольский или тюркский.

Но нам важно отметить, что сяньби (чье монголоязычие никто не оспаривает; которые, по мнению одних, входят в состав хуннской державы, других - являются их соседями и постоянными соперниками, а что по нашему - было то и другое на всем протяжении хуннского времени) - это древнейший этнос родился "вместе с хуннами от одного толчка" (по Л.Гумилеву)²⁸⁾. И китайские историки (V в. н.э. объединяли

государства и связывать появление "Гэсэра" с историей самих монголов нет смысла, подавно с образованием нынешнего бурятского народа.

Мы хотим сказать, что фабула родилась на разных языках, и эпос приобретал у разных народов в разные времена разные формы - стихотворная или прозаическая, устная или письменная. И стихотворная устная сохранилась дольше и лучше, потому что стихи - это дополнительное закодирование памяти, а письменное переложение сразу уменьшает надобность постоянно держать в памяти фабулу и "текст". Поэтому и бурятские версии "Гэсэра" на сегодняшний день являются самыми ценными и "настоящими".

Это говорит не об "отсталости" бурятской среды монгольского мира, а о древности наших племен и родов, и о том, что они сумели сохранить "древность" монголов благодаря тому, что в свое время

этносов у себя на родине или на чужих землях.

Героический эпос рождается под сильным желанием народа подняться, свершить героический подвиг, рассказывается в эпоху могущества как гимн одержанной победе, а в период упадка - как постальтернативное лучшее время и ожидание грядущей судьбы возрождения и подъема.

И приятно осознавать, что бурятская версия "Гэсэра" сохранила и древность, и масштабность событий, дает возможность рассматривать прошлое народа в переплетении исторических судеб народов Европы и Азии, культуру - в контексте от западной греко-римской, до восточной индоиранской и китайской.

И счастливо осознавать, что "Гэсэр" - это памятник нашей культуры, пришедший к нам не как памятник археологии или архитектуры, а живого слова, фантазии и философии, несомлакающий души человека,

УРДАНАЙ ЗУРАГУУД

Сагаалгай, Сагаан харын үегэ урдын заншалнууг, урга сагай ажабайдалай амисхаал-хэбшээн хүнэй сэдхэлдэ хэргэн эрьхэнгэдэ, урдын аялгалууг зэдэлэн жэрьхэнгэдэ болодог бэшэ гү? Гансашье бэшэмэл дүрөөр бэшэ, тэрэ үеын дүрэ зурагуудаар үнгэрхэн үе тухай ухамайлан бодомжолхо хүсэл түрэдэг. Ушар иимэнхэ урданай зурагууг - танай анхаралда.

Найн гонорацийн бичигтэнсэжэнэ сь хүмэ хларинай, т. в. причетинайн.

«Буряты: обычаи и традиций» гэхэн номһоо абтаба.

ТАХИЛТАЙ, МҮРГЭЛТЭЙ ОБОО УУЛАНУУДНАЙ

Агын хори буряад зоной тахин, хүгэдэн мургэжэ байһан Алхана уулаа магтан дуулаһан урдаһай дууи.

Бодоохон оройтой Алханамнай Боототымни шэшэрүүлмээр жабартай даа, Буряад-Монгол орондомнай Бурхан шажангынь мүнхэхэн даа. Войнандаа мордондоһон ахануудымнай Бурхамнай хүсэтэйл (асархалдаа) аршалхал даа.

Алтанхан оройтой Алханамнай Агтымни шэшэрүүлмээр жабартай даа.

Ашата Буряад орондомнай Арьяа Баалын мургэлтэйл даа. Армидаа мордондоһон ахануудымнай Абида бурхамнай аршалхал даа.

Энэ дуудайнай эхилдэ байхада, манай Хөлгө мурэнниэ уруудан һууһан зон дууладаг һэл.

Авторынь мэдэхын аргагүйл хаш. Хөлгө голой хойто эрьсэд, бодонгууд, хуасай отогой Хонхоло, Шанага, Амгалапта, Дабаата ба Шэбэртэ шотагуудай зоной тахин мургэдэг,

Хайранга хадаяа магтан дуулаһан Хори зоной дууладаг дууи.

Хүхэ мүнгэн Хайрангамнай Хүжын уняагаар манардаг юм. Хурдан улаанайм түргэндэ Хүтэлэй шулуун сасардаг юм. Хүндэтэ нүхэрэймни холохондо Хурин зүрхэмни уярдаг юм. Алтан, мүнгэн Хайрангамнай Аяын уняараар манардаг юм. Ардаг улаанайм түргэндэ Арын шулуун сасардаг юм. Аляалхан нүхэрэймни холохондо Алаг зүрхэмни уярдаг юм. Сарьдаг үндэр Хайрангамнай Санзайн уняараар манардаг юм. Сабидар улаанайм түргэндэ Сарьдагайнь шулуун сасардаг юм. Сайнхан нүхэрэймни холохондо Санаа зүрхэмни уярдаг юм. Дондог Улзыгусвай шотагай зоной дуулаһан дууи.

Хорини Гушад отог зоной, Сахиурта, Алташа, Бэлшэр, Хайсагарай зоной «Баян үндэр» гэжэ нэртэй уула-обоогоо нэрынь мүнхэлжэ, магтан дууладаг дууи.

Баруунхан Баянай урдуур Баруулжаа урдааша Хөлгомнай Баян дэлгэр шотаг юм. Бараанхан зүрхэндэмни мартагдаагүй

Багымни гансахан нүхэрни. Хотирон урдааша Хөлгомнай Хүхюун сэнгэлиг шотаг юм. Харахан зүрхэндэмни мартагдаагүй Хайратай гансахан нүхэрни. Үргэлжэлэн урдааша Хөлгомнай Үнэр баян шотаг юм. Ухаанхан зүрхэндэмни мартагдаагүй Ушархан гансахан нүхэрэмни.

Ара-Хэрээтэ, Хаяа шотагуудта һуудаг ашабад отог зоной тахин мургэдэг уулаһуудаа «Улзытын обоо», Баржаг хаанаа, Сангалтынгаа обоо магтан дуулаһан, мүнөө болотор хүгэдэн мургэжэ ябаһан зоной урдаһай дууи.

Улзытэ хаанайм оройгоор Үүлэн манан татанхай, Уһан бороогой тэмдэг юу. Ургы сэсэгээр халюураад, Унаган улаандам жаргалтай, Унаган улааним ундалууһан Усаар дүүрэн Хөлгын гол.

Баржагар хаанайм оройгоор Бороогой үүлэн тогтонхой, Бороо орохын тэмдэг юу. Бамба сэсэгээр халюураад, Бууралхан улаандам жаргалтай. Буурал улааним ундалууһан Баян дэлгэр Хөлгын гол. Сангалта хаанаймни оройгоор Сасанайнь үүлэн тогтонхой, Сасань орохын тэмдэг юу. Сэнхир сэсэгээр халюураад, Сайбартай улаандам жаргалтай Сайбар улааним ундалууһан Сабаараа дүүрэн Сүхын гол.

Сүхэ мурэнэй зүүн эрьсэд хүхэрэн харагдаа Хүмэн хаан уулаа, Хилганатын Мөөрөөшын «Балдан Брэйбуи» дасандаа хүгэдэн мургэжэ, зальбарат тахижа ябаһан сонгоол отог зоной, Мөөрөөшын, Хилганатын, Харланай зоной энэ болотор дуулаһан урдаһай дууи.

Баян Сүхын хойморто Баглайран хүхэрөө Хүмэн хаан. Борьбо дээрээ үргэсэн Буурал сагаан Аба Эжымни. Харьлаа Сүхын хойморто

Харлан хүхэрөө Хүмэн хаан. Хормой дээрээ үргэсэн Хүгшэн буурал Аба Эжымни. Сэльдэ Сүхын Хойморто Сэнхирлэн хүхэрөө Хүмэн хаан. Сарбуу дээрээ үргэсэн Сагаан буурал Аба Эжымни.

Ара Хэрээтын ба Үбэр-Хэрээтын, Хөлгын, Сүхын ашабад отог зоной дууладаг урдаһай дууи.

Сэнхир хүхэ огторгойдоо Сэлин дэгдэе булжамуур. Шэлэ хубшын үндэртэ Сэгээн манан туһан байна. Сабидар хонгор морин минни Шэлын шулуу сасаруулаа. Сайнхан нүхэдтоо мэндые хүргэнэб, Сэнгэлэн сууг даа хоорхэдни. Хүхэ номин огторгойдоо Хөөрэн дэгдэе булжамуур. Хүбшэ тайгын үндэртэ Хүхэ манан туһан байна. Хурдан хонгор морин минни Хадын харгы тэгшээрүүлэе. Ханисан нүхэртоо мэндые хүргэнэб, Хүхюун сууг даа хоорхымни. Агаар тунгалаг огторгойдоо Аянгалан жэргэе булжамуур. Ара үндэрэй оройдо Алаг манан туһан байна. Ардаг хонгор морин минни Арын шулуу сасаруулаа. Ашабад зондоо мэндые хүргэнэб, Амгалан сууг даа хоорхэдни.

Энэ дуу дайнай, ажалай ветеран, ашабад отогой, Сүхын Сагаан Шулуунтай шотагай Бадмажан Цыренович Галдановһаа бэшэжэ абаа хэм.

Бадмын ГОМБОЦЫРЭНЭЙ.

ЛУУ ЖЭЛТЭН ХӨӨРЭНЭ:

АМТАН ХООЛ - ЭДЕЭНЭЙ ДЭЭЖЭ

Людмила Лугдеевна, Владимир Бальжинимаевич БАЛЬЖИНИМАЕВТАН, Улаан-Үдэ хотын «Алима» гэлэн кафеһэй эзэд;

Үнгэрһэн зуун жэлнай хүлгөөтэйһие һаа, ажалай габһагай жэлүүд болоо. Үнгэрһэн Туулай жэлдэ БАМ-ай баригданаар 25 жэлэй ойн баяр үргэнөөр тэмдэглэгдэе. 1977 ондоо Муя-Чара-Хань газарнуудаар ерээдүйн БАМ-ай хүүргэ, харгы хэхэ экспедициһээ эхилжэ, 1987 он болотор БАМ-да амжалта түгсөөр ажаллаабди. Сууга Александр Васильевич Бондарин (581-дэхи СМР-дэ) бригадада хүдэлжэ, «Алтан зыпо» бүтээлгэдэ хабтаалсаабди.

Нёдондо зүл, июль һарада БАМ-ай 25 жэлэй ойн баярай тухсай поездоор (4 вагон, 1-инийн вагон-ресторан) Северобайкальск онохо зол гудажэ, бидэнтэй хамта БАМ-да гол хубитана оруулаһан хүтэлбэрилэгшэд, баригдана Батор Бамуевич Бадмацыренов, Владимир Доржневич Цыденов, Ратмир Петрович Мухаров, мэдээжэ дуунда - СССР-эй арадай артист Дугаржан Дашиев, Татьяна Доржиева, Эржена Базарсадаева гэлгэд баяр ёһололдомнай хабтаада. Эндэһээ самолёдоор республикын даргапар Владимир Константинович Агалов, Виктор Вавилович Измайлов оноһон байна. Станци бүхэн дээрэ сэхэ удхатай уулзалтанууд болоо.

БАМ-ай түмэр харгынуудай барилгада түмэр харгын монтер һэн хойлоо 4 метр доошоо пүхэ гараараа хүрзөөр малтажа, столбнуудые һуулаха сэхэ хүндэ ажалтай һэмди. Һүүлдэн УПТК-да хүдэлжэ, бэлэйһээ эхилжэ, гэрнүүдэй томо комплект хүртээр БАМ-ай тосхонуудаар ябажа хантагад бэлэйбди. Мөдөсэтра мэргэжэлтэй Людмила Лугдеевнай болынцада олон жэлдэ хүдэлөө. Алима басагамнай, БАМ-да хүдэлхэдэмнай, 1987 ондо түрөө.

3 хүүгэдээ гарын ганзагада, хүлын дүрөөдэ хүргэжэ зорилготойгоор Улаан-Үдэе эржэе, 1992 ондо үмсын ажал эрхилжэ, 1993 ондо бага басагаһайнгаа нэрээр «Алима» гэлэн эдэе хоолой кафе нээжэ һэмди.

1998 ондо Улаан-Үдэ хотын мэрини эмхидхэн, шаһан, булаһан эдэе хөдлөй конкурсно эрхилжэе, гурбадахи һуури эзэлһэндэе баясаа һэмди. Тийхэдэ республикыһаа наймаанай ажалай 75 жэлэй ойн баярта Хүндэлэй грамотада хүртөөбди.

«Хүн зонине эдэлүүхэ, ундалуулаһаа үлүү ехэ аша буян үгы» гэжэ буряадаараа 88-тай, бар жэлтэй Ханда Начиповна эжымнай мүнөөһие хэлэжэ байдаг, мүнөө мантаяа ажаһуудаг. БГУ-тай оюутан Дулма басагамнай шүдлүүдые бэлэдэжэ. «Буряад үнэн» газетэдэ («Бизнес»-э) хэлэхэ һанаатайбди.

Сагаан Түмэр Луу жэлдэ буряад арадайһаа амтан хоол-бууза, хуунуур, ногоон сай, саламат бэлдэхэбди, малай «Алима» кафе (Саган дээрэ, БСМП-эйп хажууда) эрхыетнай, найр наадаһаа үнгэрхыетнай уриһабди.

Шэнэ Луу жэлдэ бүхы Россимнай хүн зон булга элүүр энхэ, эбтэй эстэй, амгалан тайбан, дайн дажаргүй, ажалдаа амжалтатай ажаһууһан, болотой!

ВАС ПРИГЛАШАЕТ «ВИКТОР-ИНТУР»!

Зинаида Лубсановна БУХАЕВА, директор туристической фирмы «Виктор-интур»:

— Наша фирма много лет является туроператором морских круизов и шоп-туров в Турцию, Китай, Монголию, Южную Корею и Японию, а также многое делает для приема иностранных туристов на озере Байкал, по Республике Бурятия.

Мы очень любим свою солнечную Бурятию и жемчужину мира — озеро Байкал. Вечно синее небо — сокровенное понятие для каждого жителя Бурятии. Тем более в республике преобладают ясные солнечные дни. Здесь у нас здоровый и сухой климат, легко переносимый зимой и летом, что и привлекает иностранных туристов, гостей столицы.

«... А Гэсэр и его жена В многотравной мирной долине Говорят пируток поньне, А кругом ликует страна Изобилия и света полна...»

Вот так описана наша Бурятия в прекрасном эпосе «Гэсэр». Многолика земля бурятская. Здесь можно видеть ландшафты, похожие на швейцарские Альпы, просторы Монголии или леса и равнины Европейской России. Так великолепно охарактеризовал нашу природу известный русский писатель А.П.Чехов.

Бурятию, занимающую территорию в 351.3 тысячи квадратных километров, омывает Байкал — одно из самых величайших озер мира. Байкал — хранилище пятой части мировых запасов чистой пресной воды, предмет духовного поклонения и особой заботы. Байкал в народе называют священным озером. Поэтому наша фирма входит в тур-движение «Экологическая планета Земля». По содействию нашей фирмы прошла конференция с приглашением американского ученого, эколога, бизнесмена Гарри Кука, который приезжал в Улан-Удэ.

Фирма «Виктор-интур» помогла выехать на гастроли фольклорному ансамблю «Тоонто» в поездке в Америку, Францию, Германию.

В наступающий год Белого дракона мы с супругом Виктором Николаевичем желаем, чтобы наша родная Бурятия и наш священный Байкал были изобилием и светом полна, чтобы каждый житель Бурятии был добрым, честным, порядочным человеком, чтобы душа трудилась, чтобы каждый хорошо работал на своем месте. Чтобы доброта открывала людям сердца друзей, родственников. Ведь жизнь — это краткий миг. Без любви и доброты невозможно жить и трудиться на благо родной земли.

Приглашаем всех, иностранных туристов, гостей на святое озеро Байкал очиститься душой и телом. Вас приглашает «Виктор-интур»!

АБА, ЭЖЫН БУЯНГААР...

Цыпилма Цыденовна БАТУРОВА, Улаан-Үдэ хотын захиргаанай соёлой управлениин дэргэдэхи «Тоонто» гэлэн фольклорно ансамблиин уран найханай хүтэлбэрилэгшэ;

«Үнгэрһэн сатай ула болоо, мүнөө үемнай зула болоо» гэдэхэе болжэ, түрэл арадайһаа хууһанай ёһо заншалнуудые, хубсаһа хунар, гутал, малгай обжо, эжы аблынгаа, элинсэг хууһангайһаа зүрхэ сэдхэхэдэ хадгалжа, түрэ парандаа дуулагдажа ябаһан дуунуудыһаа дуулаха, залуушуулдаа заажа үгэхэ гэлэн нангин үүргэтой «Тоонто» гэлэн амтан зохиолой ансамблинай тэбхэр арбан жэлэй саһаа - 1990 ондо Улаан-Үдэ хотын соёлой таһангай дэргэдэ байгуулагдаа бэлэй. «Тоонто» ансамблинай аяар холын Америкэ, Франци, Хитаг, Монгол орон бэлгэе харуулаһан баярһатай. Март һара соо тэбхэр 10 жэлэйһээ ойн баярыс нэртэй түрэтэйгөөр тэмдэглэхэбди. Урданай дуу, сохор зааха, бугдын болон бөө, шажанай ёһо харуулаһаа найр наадаһанамнай ансамбли мнай эдэвхитэй гэршүүр, ветеранууд - Шэнэхээнэй Батамүһхэ ахий, профессор Дашишима Дугарович Санжис, Цымжид Баторовна Мункуева, Цыден Цыжипович Цыдендоржиев, Раднажаб Абидуевич Абидуев, Елена Ямшиловна Санжиптыпова, бусад аха заха нүхэндэй нилээд туһалаа.

Үнгэрһэн Туулай жэлдэ түрээ Улаан-Үдэ хотыннай байгуулагдаһаар 355 жэлэй ойн баярта, «тоонтынхидтобо» хабтаадабди. Тийхэдэ гэр бүлымниһие ажабайдалда һайхан хэрэгүүд болоо: Түмэр хубүүмнай техникологически университет дүүргэдэ, намарынь һамга абажа, түрэ найр ханхинуулаабди. Лыжыма гэжэ ехэ захидхон бэртэй болообди. БГУ-тай Зүүн зүгэй факультетэй оюутан, намтаяа хамта «Тоонтодо» ябадаг Оюна басагамнай баһал ехэ амжалтатай: Каһагада үнгэргэгдэһэн кинофестивалиин ехэ соносхол-уряал дээрэ Оюна басагаһайһаа дүрэ зураг гол соносхолынь болоһондонь баярлаабди. Тийхэдэ «Надежда - 99» гэлэн залуу дуушдаг республиканыска конкурсно шалгаржа, дипломдо хүртөө. Бидэһэйһээ түдөө ходал һанаагай зобожо байдаг Дулма Цыреновна эжымнай педонго модондэй операцн хэгдэе, юмэе харадаг болоһондоо, эжымнай баһал баяртай.

Сагаан Түмэр Луу жэлдэ Бугуева Дымаа хүглэн эжыһээ үрээ Та бүгэдэһээ амаршалга болгон хүргэнэб:

Аба, эжыһээе буянигаар, Үлгэн дэлхэйһээ даасар, Эхэ зурган зүйлэй Нигүүлэсхы һайхан сэдхэхэлэр, Бурхан гурбан эрдэни — орон дэлхэйгээ зальбаржа, Ута һаһатай, Угаан жаргалтай һуухатнай болотой!

Бэлигма ОРБОДОЕВА хоорэлдэбэ.

7 ПОНЕДЕЛЬНИК

ОРТ

07.00 «Доброе утро». Телеканал
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Телесериал
11.15 «Пока все дома»
11.45 «Как это было». «Расстрел парламента Армении. 1999 год»
12.20 «Вкусные истории»
12.30 «Новые приключения Синдбада». Телесериал
13.00 Новости
13.10 «Добрый день». Телеканал
13.55 «Следствие ведут знатоки». Телесериал. «Дело N 7. Несчастный случай»
15.30 «Вместе»
16.00 Новости (с сурдопереводом)
16.20 «Охотники за привидениями». Мультсериал
16.45 «Что да как»
17.00 «Звездный час»
17.25 «...До шестнадцати и старше»
18.00 «Нежный яд». Телесериал
19.00 Новости
19.15 «С легким паром!»
19.45 «Мы и время»
20.45 Погода
20.50 «Девушки с характером». Телесериал
21.45 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Время»
22.40 «Секретные материалы». Телесериал. «Убийство на память»
РТР
07.30 - 10.20 «Доброе утро, Россия»
08.00, 09.00, 10.00 «Вести»
09.15 «Телеспещназ». «Дежурная часть»
10.20 «Квантовая медицина»
10.30 «Арена - спорт». Тележурнал
11.00 «Квантовая медицина»
11.10 «Цыганка» (Аргентина). Телесериал
11.55 «Лето нашей тайны» (Бразилия). Телесериал
12.45 «Стрекоза и муравей». Мультфильм
13.00 «Русское лото»
13.40 «Квартет для двух солистов». Мультфильм
13.50 «Квантовая медицина»
14.00 «Вести»
14.25 «Город женщин». Тележурнал
15.10 «Антонелла» (Аргентина). Телесериал
16.00 «Дикий ангел» (Аргентина). Телесериал
16.45 «Тигренок в чайнике». Мультфильм
17.00 «Магазин на диване»
17.30 «Секретные агенты» (США). Мультсериал
18.00 «Вести»
БУРЯТСКОЕ ТВ
18.20 Программа передач

18.25 БГТРК - детям. Мультфильмы
19.00 Видеофильм «Буддийская Бурятия сегодня»
19.30 «Бадма сэсэг». Гүрэнэй хатарай театр
19.50 К 60-летию Государственного Бурятского академического театра оперы и балета. «Мой театр» (повтор)
20.50 К 55-летию Победы «Песни, пришедшие с войны»
20.55 «Город У». Перфоманс литерского гостя
21.20 Музыка на БГТРК

РОССИЯ

21.25 «Сиреневый туман»
22.00 «Вести»
22.45 «Время кино. Мировой бестселлер». Мелодрама «Умереть, чтобы жить» (США).
01.15 «Спорт + ТВ». Тележурнал
01.45 «Телеспещназ». «Дежурная часть»
02.00 «Вести»
02.20 «Магазин на диване»

ТИВИКОМ

09.00 «Верность любви», сериал
10.00 Телемаркет
10.15 Телебиржа
10.20 Недвижимость
10.30 «Диагноз: убийство», сериал
12.35 «Си Квест»
13.30 «Таинственный мир Санта-Клауса»
14.00 Телемагазин
14.30 «Сеньора», сериал
15.30 «Незабываемая», сериал
16.30 «Мой любимец и я», сериал
17.00 «Кутерьма в мире зверья»
17.30 «Альпийская академия»
18.00 «Из жизни женщины»
18.30 Прогноз погоды
18.35 Телемаркет
18.50 Музыкальные поздравления
19.20 Телебиржа
19.30 «Диагноз: убийство», сериал
20.30 «Автоэкспресс»
21.00 Прогноз погоды
21.05 Телемаркет
21.20 Недвижимость
21.30 «Зимний вечер в Гаграх», х/ф
21.30 Телемагазин
23.40 Прогноз погоды и глобальные новости
23.50 Церемония вручения международных премий «Эмми»
00.50 «Страсти по Соловьеву», ток-шоу

АРИГ УС

11.50 День за днем
13.40 Дорожный патруль
14.00 Новости
14.10 Т/с «Приключения Шерлока Холмса: Пестрая лента»
15.05 Погода
15.10 Телемагазин «Спасибо за покупку»
15.15 Т/с «В мире женщин»
16.00 Новости
16.05 Мультфильм «Секрет мельника»
16.25 Скандалы недели
17.05 Катастрофы недели
17.55 Телемагазин «Спасибо за покупку»

18.00 Новости
18.10 Победоносный голос верующего
18.40 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.50 Музыкальный подарок
19.15 Торговый ряд КСК ЗММК
19.30 Восточный экспресс
19.45 Метеопрогноз
19.50 Формула успеха. Нон-стоп лист

20.10 Любишь-смотри
20.20 ТР КСК ЗММК
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.15 Формула успеха. Нон-стоп лист
21.35 Знакомые незнакомки: Валентина Цыдыпова - солистка Мариинского театра
22.20 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
22.50 «Своя игра»
23.15 Дорожный патруль. Сводка за неделю
23.35 Юморист. шоу «АМБА ТВ»
00.05 Т/с «Пси-фактор»
01.00 Новости дня

ОТБ

09.00 М/с «Космические спасатели лейтенанта Марша»
09.30 Мультфильмы
10.00 Рек-парад
10.10 Музыка на СТС
10.30 Т/с «Великолепная пятерка»
11.30 Т/с «Беверли Хиллз 90210»

12.30 Т/с «Мелроуз Плейс»
13.30 Т/с «Кенги и Лейси»
14.30 Рек-парад
14.40 Музыка на СТС
15.00 Удачная покупка
15.30 Время покупать
16.00 Мультфильмы
16.30 Мультсериал «Приключения Вуди и его друзей»
17.00 Мультсериал «Каспер»
17.30 М/с «Космические спасатели лейтенанта Марша»
17.50 Рек-парад
18.00 Т/с «Команда «А»»
19.00 Т/с «Квантовый скачок»
19.50 Рек-парад
20.00 Информ. программа «20:00»
20.20 Рек-парад
20.30 Клип-презент
21.00 Т/с «Великолепная пятерка»
21.50 Рек-парад
22.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
23.00 «Шелковые сети»
24.05 Т/с «Полиция Майами. Отдел нравов»

НТВ

08.00, 09.00 «Сегодня».
08.30 «Впрок»
08.40 «Криминал»
08.50 «Большие деньги»
09.15 Мультфильм
09.25 «Карданный вал»
09.30 «Криминал»
09.40 «Интересное кино»
09.55 «Мир кино». «Она написала убийство» (США).

10.50 «Страшная история». Мультфильм
11.00 «Сегодня»
11.25 «Вчера в итогах»
12.45 «Куклы»
13.00 «Сегодня»
13.30 «Старый телевизор». «Короли и капуста». Телесериал
15.00 «Сегодня»
15.25 «Криминал». «Чистосердечное признание»
15.50 «Улицы разбитых фонарей». «Визит к доктору»
16.50 «Веселая карусель». «Сегодня»
17.00 «Сегодня»
17.30 «Лоис и Кларк. Новые приключения супермена»
18.20 «Впрок»
18.35 «Интересное кино»
18.45 «Криминал»
19.05 «Любовь и тайны Сансет Бич» (США). Телесериал
20.00 «Скорая помощь» (США).
21.00 «Сегодня»
21.35 «Совершенно секретно. Информация к размышлению»
22.35 «Фитиль»
22.45 «Двое»
23.30 «Итого»
00.00 «Сегодня»
00.40 «Герой дня»
01.00 «Антропология»

РАДИО

7.12 Информация, объявления
7.20 Программа «Анфас»
7.40 Радиостудия «Биракан»: радиожурнал «Мир севера»
8.00-8.10 «У микрофона - учитель»

КУПИМ СТЕКЛОБУТЫЛКУ:
- «ВИНТОВУЮ» 1р.20
- «Алку» 80 коп.
- «Чебурашку» 50 коп.
- в/водочная 0,25 л. 80 коп.
- БАНКУ отеч. 0,5; 0,65; 1 л. 50 коп.
2 л; 3 л. 1 руб.
Ул. Пшчевя, 19, тел.33-15-61

Ищу надомную работу. Тел.: 23-01-85.

ИМЕЮ ГРУЗ в Иркутскую, Читинскую области, Саха-Якутию, ищу попутный автотранспорт Тел. дисп.: 21-62-62

ИМЕЮ АВТОТРАНСПОРТ Могу попутно перевезти ваш груз в Иркутскую, Читинскую области, Саха-Якутию. Тел. дисп.: 21-62-62

Срочно ищу работу водителя, имею все категории. Тел.: 26-32-59.

Ищу надомную работу. Тел.: 26-32-59.

Спортивно-оздоровительный комплекс «Орленок»
Зеркальный зал на Борсоева
К вашим услугам прекрасная сауна, душевая, солярий «California», массажная комната, полный набор тренажеров и высокопрофессиональные инструкторы. С - 3237. г. Улан-Удэ, ул. Борсоева 15. Тел.: 21-51-73.

ПРОДАЮ: Дачу, 8 соток земли по спиртзаводской трассе. Тел.: 26-95-51.

3-комн. приват. кв. в двухквартирном доме на ст.Таловка. Имеются сад-огород, теплица, ж/б гараж, земельный участок, хоз. постройки. Тел. посредника: 25-67-73.

РЕКЛАМА, ОБЪЯВЛЕНИЯ, ПОЗДРАВЛЕНИЯ. ТЕЛЕФОН РЕКЛАМНОГО ОТДЕЛА (301-2) 21-62-62, ФАКС: 21-50-96. E-mail: unen@burnet.ru.

САГААЛТАНААР!
БУРЯТСКАЯ ФИЛАРМОНИЯ И АНСАМБЛЬ ПЕСНИ И ПЬАЦА «БАЙКАЛ» поздравляют всех с наступающим, удивительно красивым праздником БЕЛОГО МЕСЯЦА и с 8 февраля по 18 февраля 2000 года приглашают на сказочное шоу представление «Мянган жэлэй мүнхэ Байгалай магтаал» (Сказания священного Байкала).
Вы встретитесь в подводном царстве великого Байкала с его посланником Батором, с морским Драконом. Желтая Зайчиха даст прощальный бал. Все герои ждут от Вас сюрпризы (стихи, песни, танцы, загадки), чтобы подарить призы за участие в аттракционах на знание древних бурятских традиций.
Принимаются коллективные заявки.
Билеты продаются в кассе филармонии.
Телефоны для справок: 21-18-83, 21-18-93.

ПРОДАЮ: А/м «Таврия» 1994 г. выпуска в хорошем тех. состоянии. Тел.: 41-81-69. Эл. двигатель 24 квт. 1500 об.; новый кухонный гарнитур, длина 2,7 метра, стол, 4 табуретки. Тел.: 41-81-69.

Частный дом на Шишковке. Имеются флигель, баня, псаждения. Обр.: 670024, а/я 7031.

10.20 Недвижимость
10.30 «Диагноз: убийство», сериал
11.30 Прогноз погоды
11.35 «Зимний вечер в Гаграх», х/ф
13.30 «Таинственный мир Санта-Клауса»
14.00 Телемагазин
14.30 «Сеньора», сериал
14.30 «Незабываемая», сериал
14.30 «Мой любимец и я», сериал
17.00 «Кутерьма в мире зверья»,
17.00 «Альпийская академия»
17.00 «Из жизни женщины»
17.00 Прогноз погоды
17.00 Телемаркет
Музыкальные поздравления
17.00 «Диагноз: убийство», сериал
Сейчас
17.00 Прогноз погоды
17.00 Телемаркет
17.00 Программа «Недвижимость»
17.00 «Самурай», детектив
Сейчас
23.55 Прогноз погоды и глобальные новости
00.05 «Улица любви»
00.40 «Страсти по Соловьеву», ток-шоу

АРИГ УС
11.50 День за днем
12.45 Дорожный патруль
14.00 Новости
14.10 Т/с «Пси-фактор»
14.15 Погода
15.10 Телемагазин «Спасибо за покупку»
15.10 Т/с «Первая волна»
16.00 Новости
16.05 Х/ф «Самая обаятельная и привлекательная»
17.35 Программа «Клево»
18.00 Новости
18.05 Победоносный голос верующего
13.35 «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.45 Музыкальный подарок
19.15 Торговый ряд КСК ЗММК
19.30 Восточный экспресс
19.45 Метеопрогноз
19.50 Формула успеха. Нон-стоп лист

20.10 Любишь-смотри
20.20 ТР КСК ЗММК
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.15 Формула успеха. Нон-стоп лист
21.35 Ты - очевидец
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
22.50 «ТУМЭР МОРИН» предлагает
23.00 Краткий курс
23.05 Дорожный патруль
23.35 Юм. программа «БИС»
00.05 Погода
01.00 Т/с «Пси-фактор»
01.00 Новости дня

ОТБ
09.00 М/с «Космические спасатели лейтенанта Марша»
09.30 Мультфильмы
10.00 Рек-парад
10.30 Т/с «Великолепная пятерка»
11.30 Т/с «Беверли Хиллз 90210»
12.30 Рек-парад
13.30 Т/с «Мелроуз Плейс»
14.30 Т/с «Кенги и Лейси»
14.50 Музыка на СТС
14.50 Рек-парад

15.00 Удачная покупка
15.30 Время покупать
16.00 Рек-парад
16.00 Мультфильм
16.30 М/с «Приключения Вуди и его друзей»
17.00 Мультсериал «Каспер»
17.00 Клип-презент
18.00 Т/с «Команда «А»»
18.00 Т/с «Квантовый скачок»
20.00 Информ. программа «20:00»
20.30 ОТБ представляет: «Центр недели»
21.00 Т/с «Великолепная пятерка»
21.50 Рек-парад
22.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
23.00 «Шелковые сети»
00.05 Х/ф «Полиция МАЙАМИ. Отдел нравов»

НТВ
08.00, 09.00 «Сегодня утром».
08.40 «Впрок»
08.50 «Большие деньги»
09.15 Мультфильм
09.25 «Карданный вал»
09.30 «Криминал»
09.40 «Интересное кино»
09.55 «Совершенно секретно. Информация к размышлению»
11.00 «Сегодня»
11.25 «Любовь и тайны Сансет Бич» (США). Телесериал
12.10 «Герой дня без галстука». «Новогоднее путешествие». Сказка о Снегурочке».
13.00 «Сегодня»
13.30 «Старый телевизор». «Короли и капуста». Телесериал. «Сегодня»
15.05 «Наше кино». Мелодрама «Сентиментальное путешествие на картошку»
17.00 «Сегодня»
17.30 «Лоис и Кларк. Новые приключения супермена»
18.20 «Впрок»
18.35 «Интересное кино»
18.45 «Криминал»
19.05 «Любовь и тайны Сансет Бич» (США). Телесериал
20.00 «Премьер-на НТВ». «Скорая помощь» (США).
21.00 «Сегодня»
21.35 «Агент национальной безопасности». «Наследник»
22.40 «Профессия - репортер». «Ребуются женщины»
23.00 «Третий тайм»
00.00 «Сегодня»
00.35 «Герой дня»
00.55 «Антропология»

РАДИО
6.12 Радиожурнал «Земля родная»
6.37 Утренний концерт
6.50-7.00 Информация, объявления
7.12 Объявления
7.20 «Номын хурдэ» - «Колесо учения»
7.25 Передача из цикла «Голоса века»
7.45-8.00 «Орбэл» - «Вершина»
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей «Короткая строка»
19.12 Республиканские известия (на бур. яз.)
19.27 Объявления
19.30 Республиканские известия (на рус. яз.)
19.45-20.00 Радиобиблиотека. Стихи бурятских поэтов (на бур. яз.)

8 ВТОРНИК

ОРТ

07.00 «Доброе утро». Телеканал
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Телесериал
11.15 «Джентльмен-шоу»
11.45 Конькобежный спорт. Чемпионат мира. Многоборье. Трансляция из США
12.30 «Новые приключения Синдбада». Телесериал
13.00 Новости
13.15 «Добрый день». Телеканал
14.00 «Следствие ведут знатоки». Телесериал. «Дело N 8. Погоня». 1-я серия
15.30 «Вместе»
16.00 «Охотники за привидениями». Мультсериал
16.45 «Шарь горь».
17.25 «...До шестнадцати и старше»
18.00 «Нежный яд». Телесериал
19.00 Новости
19.15 «Планета КВН»
19.45 «Здесь и сейчас»
20.45 Погода
20.50 «Девушки с характером». Телесериал
21.45 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Время»
22.50 Х/ф «Опасно для жизни!» («Мосфильм», 1985).

00.30 «Помню... Люблю...» «Сигизмунд Кац»
01.00 Новости

РТР

07.30 - 10.20 «Доброе утро, Россия»
08.00, 09.00, 10.00 «Вести»
09.15 «Телеспещназ». «Дежурная часть»
10.20 «Омеопатия и здоровье»
10.30 «Арена - спорт»
11.00 «Омеопатия и здоровье»
11.10 «Цыганка» (Аргентина).
11.55 «Лето нашей тайны».
12.50 «Первая зима».
13.00 Мультфильм
13.00 Гостя программы «Мой XX век» - актриса театра «Современник» Людмила Иванова.
13.25 «Телеспещназ»
13.50 «Омеопатия и здоровье»
14.00 «Вести»
14.25 «Город женщин». Тележурнал
15.10 «Антонелла» (Аргентина). Телесериал
15.10 «Дикий ангел» (Аргентина). Телесериал
16.50 «К юбилею И.Иванова-Вано». «Легенда о злом великане». Мультфильм
17.00 «Магазин на диване»
17.30 «Секретные агенты» (США). Мультсериал

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 БГТРК - детям. Мультфильмы
18.10 Улгур. Гулувун. Эзвды давлавур

18.40 Дела деревенские. Реформирование СПК «Верхнегалецкии»
18.55 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города Байгал
19.00 Прямой эфир с участием президента - председателя Правительства РБ Л.В.Потапова. Свои вопросы вы можете задать заблаговременно по тел. 33-09-33

20.15 Реклама
20.30 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
21.00 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города Улан-Удэ
21.05 Будни энергетиков. «Байкальские сети»
21.15 Музыка на БГТРК

РОССИЯ

21.25 «Полный модерн»
21.30 «Вести»
22.45 «Время кино». Приключенческая комедия «В погоне за миллионом» (США, 1984)
00.45 «К-2» представляет... «Персона»
01.45 «Телеспещназ», «Дежурная часть»
02.00 «Вести»
02.40 «Магазин на диване»

ТИВИКОМ

09.00 Прогноз погоды
08.55 «Верность любви», сериал
10.00 Телемаркет
10.15 Телебиржа

9 среда

ОРТ
07.00 «Доброе утро». Телеканал
10.00 Новости
11.15 «Нежный яд». Телесериал
11.45 «Планета КВН»
11.45 «Ищу тебя»
12.30 «Новые приключения Синдбада». Телесериал
13.00 Новости
13.15 «Добрый день». Телеканал
13.50 «Следствие ведут «Знатоки». «Дело N 8. «Побег». 2 с.
15.30 «Вместе»
16.00 Новости
16.20 «Охотники за привидениями». Мультсериал
16.45 «Классная компания»
17.00 «Зов джунглей»
17.25 «...До шестнадцати и старше»
18.00 «Нежный яд». Телесериал
19.00 Новости
19.15 «Маски-шоу»
19.45 «Здесь и сейчас»
19.55 «Человек и закон»
20.45 «Погода»
20.50 «Девушки с характером». Телесериал
21.45 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Время»
22.50 «Ее алиби» (США, 1989)
00.30 «Дивиллизация»
01.05 Новости
07.30 - 10.20 «Доброе утро, Россия!»
08.00, 09.00, 10.00 «Вести»
09.15 «Телеспецназ». «Дежурная часть»
10.20 «Квантовая медицина»
10.30 «Арена - спорт»
11.00 «Квантовая медицина»
11.10 «Цыганка» (Аргентина).
12.00 «Лето нашей тайны»
12.50 «Крот и зонтик». Мультфильм
13.00 Гостя программы «Мой XX век» - народная артистка России Людмила Чурсина.
13.25 «Телеспецназ»
13.50 «Квантовая медицина»
14.00 «Вести»
14.25 «Город женщин».
15.10 «Антонелла» (Аргентина).
16.00 «Дикий ангел». Телесериал
16.50 «Крот и жвачка». Мультфильм
17.00 «Магазин на диване»
17.30 «Как казаки мушкетерам помогали», «Мышки-малышки».
БУРЯТСКОЕ ТВ
18.00 БГТРК - детям. Мультфильмы
18.15 «Сагаан харын дуунууд»
18.40 Бодолнууд. Национальная школа
19.00 Байгал
19.15 «Бурятские авиалинии». Земные страсти небесных магистралей» Часть 3. Повтор передачи по просьбе телезрителей.
19.45 Точка зрения. Председатель Союза художников РБ Юрий

Мандаганов
20.10 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города
20.15 Реклама
20.20 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
20.50 Рек-тайм
21.00 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города
21.05 Охрана. Вневедомственная сообщает...
21.20 Музыка на БГТРК
РОССИЯ
21.25 «Сам себе режиссер»
22.00 «Вести»
22.45 «Время кино». Мелодрама
«President и его женщина»
23.30 «Мода + ТВ»
01.45 «Телеспецназ». «Дежурная часть»
02.00 «Вести»
02.40 «Магазин на диване»
ТИВИКОМ
09.00 Прогноз погоды
09.05 «Верность любви», сериал
10.00 Телемаркет
10.15 Телебюро
10.20 Недвижимость
10.30 «Диагноз: убийство», сериал
11.30 Прогноз погоды
11.35 «Самурай», X/ф
13.30 «Таинственный мир Санта-Клауса»
14.00 Телемагазин
14.30 «Сеньора», сериал
15.30 «Незабываемая», сериал
16.30 «Мой любимец и я», сериал
17.00 «Кутерьма в мире зверья», м/с
17.30 «Альпийская академия»
18.00 «Из жизни женщины»
18.30 Прогноз погоды
18.35 Телемаркет
18.50 Музыкальные поздравления
19.20 Телебюро
19.30 «Диагноз: убийство», сериал
20.30 Сейчас
21.00 Прогноз погоды
21.05 Телемаркет
21.20 Недвижимость
21.30 «Любители неприятностей», комедия
23.00 Сейчас
00.00 Прогноз погоды и Глобальные новости
00.10 «Улица любви», сериал
00.45 «Страсти по Соловьеву», ток-шоу
АРИГ УС
11.50 День за днем
13.45 Дорожный патруль
14.00 Новости
14.05 Т/с «Пси - фактор»
14.55 Погода
15.00 Телемагазин
15.10 Т/с «Первая волна»
16.00 Новости
16.05 X/ф «Заключение Долины змей»
17.50 Телемагазин
18.00 Новости
18.05 Победоносный голос верующих
18.35 «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.45 Музыкальный подарок
19.15 ТР КСК ЗММК

Восточный экспресс
19.30 Метеопрогноз
19.45 Формула успеха. Нон-стоп лист
19.50
20.10 Любись-смотри
20.20 Торговый ряд КСК ЗММК
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.20 Формула успеха. Нон-стоп лист
21.40 Дар
22.05 Краткий курс
22.20 «ТУМЭР МОРИН» предлагает
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
22.50 Юм. сериал «Грейс в огне»
23.15 Дорожный патруль
23.25 Любись-смотри
23.35 Программа «Наши любимые животные»
00.00 Письма
00.05 Т/с «Пси-фактор»
01.00 Новости дня
ОТБ
09.00 М/ф «Космические спасатели лейтенанта Марша»
09.30 Мультфильмы «Новости»
10.00 Рек-парад
10.30 Т/с «Беликопелная пятерка»
11.00 Т/с «Бeverли Хиллз 90210»
12.30 Т/с «Мелроуз Плейс»
13.30 Т/с «Кегни и Лейси»
14.30 Рек-парад
14.40 Музыка на СТС
15.00 Клуб «Здоровая семья»
16.00 Время покупать
16.30 Мультфильмы
16.30 Мультсериал «Приключения

Вуди и его друзей»
17.00 Мультсериал «Каспер»
17.30 Клип-презент
18.00 Т/с «Команда «А»
19.00 Т/с «Квантовый скачок»
20.00 Информ. программа «20:00»
20.30 Рек-парад
20.45 Пресс-интерес
20.45 СТБ представляет: «Товарный ряд»
21.00 Т/с «Беликопелная пятерка»
21.50 Рек-парад
22.00 Т/с «Удивительные странствия Геракла»
23.00 «Шелковые сети»
00.05 «Полиция МАИАМИ. Отдел нравов»
НТВ
08.00, 09.00 «Сегодня утром». Информационная программа
08.40 «Впрок»
08.50 «Карданный вал»
09.15 Мультфильм
09.25 «Карданный вал»
09.30 «Криминал»
09.40 «Интересное кино»
09.55 «Час сериала». «Агент национальной безопасности». Телесериал. «Наследник»
11.00 «Сегодня»
11.25 «Любовь и тайны Сансет Бич»
12.10 «Дог-шоу «Я и моя собака»
12.40 «Среда»
13.00 «Сегодня»
13.25 «Старый телевизор» вспоминает. Психологическая драма «Транзит» (Свердловская киностудия, 1992).
«Сегодня»
15.00

«Наше кино». Музыкальный фильм «Когда песня не кончается» («Ленфильм», 1964).
17.00 «Сегодня»
17.30 «Лоис и Кларк. Новые приключения супермена» (США). Телесериал
18.20 «Впрок»
18.35 «Интересное кино»
18.45 «Криминал»
19.05 «Любовь и тайны Сансет Бич» (США). Телесериал
20.00 «Час сериала». «Скорая помощь» (США). Телесериал
21.00 «Сегодня»
21.30 «Час сериала». «Агент национальной безопасности». Телесериал. «Медуза Горгона»
22.30 «Глас народа»
00.00 «Сегодня»
00.35 «Герой дня»
00.55 «Антропология»
РАДИО
6.12-7.00 Программа «Утро Бурятии»
7.12 «Новости «Короткой строкой», объявления
7.30 Программа «Выбор»
7.45-8.00 Программа «Тоонто нога»
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей «Короткой строкой»
19.12 Республиканские известия (на бур.яз.)
19.27 Объявления
19.30 Республиканские известия (на русском яз.)
19.45-20.00 Передача из цикла «Салют, Победа!»

Внимание руководителей организаций, предприятий и представителей землячества!
Бурятский республиканский государственный театр кукол «Ульгэр» принимает заявки на празднование «Белого месяца».
К вашим услугам:
1. Праздничная концертная программа.
2. Традиционные игры и конкурсы.
3. Дружеское общение в приятной и уютной обстановке нашего театра.
Телефоны для справок: 21-22-92, 21-37-64.
ПРОДАЮ: Куртку меховую, платье детское (6 лет) и 44 разм., блузки из натур. шелка 40 и 44 разм., костюм молодежный 42 разм., дет. шубы из натур. меха (28 и 30 разм.) Тел.: 21-32-92.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ РУССКИЙ ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР ИМ. Н.А.БЕСТУЖЕВА
Репертуар на февраль 2000 года
3, четверг 17.00 Малая академия театрального искусства Ж.Ф. Репьяр
ЛЮБОВНОЕ БЕЗУМИЕ шутка в 2-х действиях
4, пятница 18.30 ЭТИ СВОБОДНЫЕ А.Гершн
БАБОЧКИ
5, суббота 12.00 СНЕЖНАЯ КОРОЛЕВА Е.Шварц
18.30 ПОКА ОНА УМИРАЛА Н.Птушкина
6, воскресенье 12.00 ПОЮЩИЙ ПОРОСЕНОК С.Козлов
ПОМИНАЛЬНАЯ МОЛИТВА Г.Горци
трагикомедия в 2-х действиях
Справки по телефонам: 33-16-71; 33-02-10
Касса работает с 13.00 до 18.00.
Главный режиссер театра Андрей Штейнер.

РЕКЛАМА, ОБЪЯВЛЕНИЯ, ПОЗДРАВЛЕНИЯ. ТЕЛЕФОН РЕКЛАМНОГО ОТДЕЛА (301-2) 21-62-62, ФАКС: 21-50-96. E-mail: unen@burnet.ru.

Открытое акционерное общество
Кондитерская фабрика УНЭН
Унэн зүрхэннөө
Сагаалганаар амаршалнабди!
Приглашает на праздничную ЯРМАРКУ
в здании филармонии с 3 по 16 февраля
В ПРОГРАММЕ: Конкурсы, Дегустации, Лотереи
Будут представлены новые и традиционные белые сладости. Цены на карамель в завертке снижены на 15%
АДРЕС: ул. Пирогова, 3а
Тел.: 33-18-79, 33-26-32.

ПРОДАЮ:
Приставку Play Station - 4, 5 тыс. руб., блок памяти - 150 руб., джойстик - 150 руб., диски-100 руб. Тел.: 26-84-13.
Столик журнальный 2 шт., дешево. Крыгая меховая куртка разм. 50. Тел.: 21-32-92.
Эл. двигатель конденсаторный, 1-фазный, тип 4АМАТ 80А243, 1,1 KW, 2840 об/мин., эл. двигатель 3-фазный 0,75 KW. Тел.: 33-60-39.
Камусовые унты, обувь, раковину для ванной. Недорого. Тел.: 21-24-55.

17.30 Альпийская академия
18.00 «Из жизни женщины»
18.30 Прогноз погоды
18.35 Телемаркет
18.50 Музыкальные поздравления
19.20 Телебюро
19.30 «Диагноз: убийство», сериал
20.30 Сейчас
20.40 Радар-спорт
20.50 «Киборг-полицейский»
21.30 Сейчас
21.40 Прогноз погоды и Глобальные новости
22.00 «Улица любви», сериал
22.30 «Страсти по Соловьеву»
АРИГ УС
11.50 День за днем
13.45 Дорожный патруль
14.00 Новости
14.05 Т/с «Пси-фактор»
14.55 Погода
15.00 Телемагазин
15.10 Т/с «Первая волна»
16.00 Новости
16.10 Пальчики оближешь
16.35 Своя игра
17.00 Ваша музыка. А. Днепров
17.30 Телемагазин
18.05 Новости
18.05 Победоносный голос верующих
18.35 Т/с «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.45 Армия любимчиков
19.05 Музыкальный подарок
19.30 Восточный экспресс
19.45 Метеопрогноз
19.50 Формула успеха. Нон-стоп лист
20.10 Любись-смотри
20.20 Торговый ряд КСК ЗММК
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.35 «Салют»
22.15 Т/с «ТУМЭР МОРИН» предлагает
22.30 Восточный экспресс
22.45 Метеопрогноз
22.50 Формула успеха. Нон-стоп лист
23.15 Дорожный патруль
23.25 Любись-смотри
23.45 Юм. сериал «Мистер БИН»
00.00 Письма
00.05 Т/с «Пси-фактор»
01.00 Новости дня
ОТБ
09.00 Мультсериал «Космические спасатели лейтенанта Марша»
09.30 Мультфильмы «Новости»
10.00 Рек-парад
10.30 Пресс-интерес
10.30 Т/с «Беликопелная пятерка»
11.30 Т/с «Бeverли Хиллз 90210»
12.30 Т/с «Мелроуз Плейс»
13.30 Т/с «Кегни и Лейси»
14.30 Рек-парад
14.40 Музыка на СТС
15.00 Клуб «Здоровая семья»
15.30 Время покупать
16.00 Мультфильмы
16.30 Мультсериал «Приключения Вуди и его друзей»
17.00 Мультсериал «Каспер»
18.00 Т/с «Команда «А»
19.00 Т/с «Квантовый скачок»
20.00 Информационная программа «20:00»
20.25 Рек-парад
20.35 «Товарный ряд»
20.45 Мультфильм
21.00 Т/с «Беликопелная пятерка»
21.50 Рек-парад
21.55 «Интересное кино»
«Агент национальной безопасности». «Скорая помощь» (США). Телесериал
22.30 «Глас народа»
00.00 «Сегодня»
00.35 «Герой дня»
00.55 «Антропология»
РАДИО
6.12-7.00 Программа «Утро Бурятии»
7.12 «Новости «Короткой строкой», объявления
7.30 Программная программа «Благовест»
7.35 В эфире Министерство социальной защиты. А.А.Маклаков - главный специалист отдела по проблемам пожилых людей Министерства социальной защиты населения и Тува республика
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей «Короткой строкой» (на бур.яз.)
19.12 Республиканские известия (на рус.яз.)
19.27 Объявления
19.30 Республиканские известия (на рус.яз.)
19.45-20.00 Актуальное интервью.

10 четверг
ОРТ
07.00 «Доброе утро». Телеканал
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Телесериал
11.15 «Маски-шоу»
11.45 «Человек и закон»
12.30 «Новые приключения Синдбада». Телесериал
13.00 Новости
13.15 «Добрый день». Телеканал
13.50 «Следствие ведут «Знатоки». «Дело N 9. «Свидетель»
15.30 «Вместе»
16.00 Новости
16.20 «Охотники за привидениями». Мультсериал
16.45 «Семь бед - один ответ»
17.00 «100%»
17.25 «...До шестнадцати и старше»
18.00 «Нежный яд». Телесериал
19.00 Новости
19.15 «Каламбур». Юмористический журнал
19.45 «Здесь и сейчас»
20.50 «Девушки с характером». Телесериал
21.45 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Время»
22.50 «Премьера - 2000». «Привет от Чарли-трубаача».
00.20 «Посмотрите»

00.50 Новости
07.30-10.20 «Доброе утро, Россия!»
08.00, 09.00, 10.00 «Вести»
09.15 «Телеспецназ». «Дежурная часть»
10.20 «Гомеопатия и здоровье»
10.30 «Арена - спорт»
11.00 «Гомеопатия и здоровье»
11.10 «Цыганка». Телесериал
11.55 Мелодрама «Коварный ободьститель» (Индия).
13.00 Гостя программы «Мой XX век» актриса «новой волны» Юлия Рутберг
13.25 «Телеспецназ»
13.50 «Гомеопатия и здоровье»
14.00 «Вести»
14.25 «Город женщин».
15.10 «Антонелла». Телесериал
16.00 «Дикий ангел». Телесериал
16.50 «Про всех на свете». Мультфильм
17.00 «Магазин на диване»
17.30 «Медицинский вестник»
«Как казаки в хожке играли», «Петушок и солнышко»
БУРЯТСКОЕ ТВ
18.00 БГТРК - детям. Мультфильм
18.30 «Бичурские янтари». VI фестиваль фольклора семейных
19.00 Байгал
19.15 «Морин эрдэни» (повтор).
19.35 «Сагаи Хурдэ». Хелгын ашабагалууд
19.55 БГТРК - детям. «3, 4...»

20.10 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города
20.15 Реклама
20.20 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
20.50 Рек-тайм
21.00 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города
21.05 «Мир женщины». Виктория Артикова: увлечения большие и маленькие...
РОССИЯ
21.25 «Белый попугай»
22.00 «Вести»
22.45 «Время кино». Мелодрама «Прошение» (Россия, 1991).
00.30 «Кино + ТВ». Тележурнал
01.45 «Телеспецназ». «Дежурная часть»
02.00 «Вести»
02.40 «Магазин на диване»
ТИВИКОМ
09.00 Прогноз погоды
09.05 «Верность любви», сериал
10.00 Телемаркет
10.15 Телебюро
10.20 Недвижимость
10.30 «Диагноз: убийство», сериал
11.30 Прогноз погоды
11.35 «Любители неприятностей», X/ф
13.30 «Таинственный мир Санта-Клауса»
14.00 Телемагазин
14.30 «Сеньора», сериал
15.30 «Незабываемая», сериал
16.30 «Отважные», сериал
17.00 «Кутерьма в мире зверья»

11 пятница

ОРТ
07.00 «Доброе утро». Телеканал
10.00 Новости
10.15 «Нежный яд». Телесериал
11.15 «Каламбур». Юмористический журнал
11.45 «Процесс»
12.30 «Новые приключения Синдабада». Телесериал
13.00 Новости
13.15 «Добрый день». Телеканал
13.55 «Следствие ведут «знатоки». «Дело N 10. «Ответный удар». 1-я серия
15.30 «Вместе»
16.00 Новости
16.20 «Прерия» (Румыния - Франция, 1969). Х/ф
18.00 «Нежный яд». Телесериал
19.00 Новости
19.15 «Джентльмен-шоу»
19.45 «Здесь и сейчас»
20.00 «Черная метка» Сильвестра. Дело 1998 года». Документальный детектив
20.30 «Вкусные истории»
20.40 Погода
20.45 «Поле чудес»
21.45 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Время»
22.50 «Великие сыщики». «Кризис личности».
00.40 «Эх, Семеновна!»
01.20 Новости
01.45 «Страна отцов» (США, 1994). Х/ф
РТР
07.30 - 10.20 «Доброе утро, Россия!»
08.00, 09.00, 10.00 «Вести»
09.15 «Телеспецназ». «Дежурная часть»
09.35 «Тысяча и один день»
10.20 «Квантовая медицина»
10.30 «Арена - спорт».
11.00 «Квантовая медицина»
11.10 «Цыганка». Телесериал
12.00 «Коварный обольститель» (Индия). Художественный фильм. 2-я серия
13.00 Гости программы «Мой XX век» - артистка театра имени Е.Вахтангова О. Волкова.
13.25 «Телеспецназ»
13.50 «Квантовая медицина»
14.00 «Вести»
14.25 «Операция «Улусы». Документальный фильм
15.00 «Кавардак». Мультфильм
15.10 «Антонелла». Телесериал
16.00 «Дикий ангел». Телесериал
17.00 «Магазин на диване»
17.25 «Диалоги о рыбалке»
БУРЯТСКОЕ ТВ
18.00 «В пятницу вечером». Информационно-музыкальная программа
18.45 «Криминальная хроника»
19.00 Байгал
19.15 «Уангыш шурэ». Музыкальная программа
19.40 Гончик-Доржи Халсаханов. Памяти друга
20.00 ОАО «Бурятмясопром»:

знак качества
20.10 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города
20.15 Реклама
20.20 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
21.00 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города
21.05 БГТРК - детям. «Вечерняя сказка»
21.20 Музыка на БГТРК
РОССИЯ
21.25 «Городок». Развлекательная программа
22.00 «Вести»
22.45 «Время кино». Криминальная драма «Брат» (Россия, 1997).
00.35 «Панорама недели». Тележурнал
01.45 «Телеспецназ». «Дежурная часть»
02.00 «Вести»
02.40 «Магазин на диване»
ТИВИКОМ
09.00 Прогноз погоды
09.05 «Верность любви», сериал
10.00 Телемаркет
10.15 Телебизжа
10.20 Недвижимость
10.30 «Диагноз: убийство», сериал
11.30 Прогноз погоды
11.35 «Подруги», х/ф
13.30 «Тайнственный мир Санта-Клауса»
14.00 Телемагазин
14.30 «Сеньора», сериал
15.30 «Незабываемая», сериал
16.30 «Отважные», сериал
17.00 «Кутерьма в мире зверья»
17.30 «Альпийская академия»
18.00 «Из жизни женщины»
18.30 Прогноз погоды
18.35 Телемаркет
18.50 Музыкальные поздравления
19.20 Телебизжа
19.30 «Диагноз: убийство», сериал
20.30 Сейчас
21.00 Прогноз погоды
21.05 Телемаркет
21.20 Недвижимость
21.30 Новые приключения ментов: «Ловушка для мамонта»
22.40 «Сейчас»
22.50 Прогноз погоды
23.00 «Джонни-стервятник», триллер
01.10 «Первые лица»
АРИГ УС
11.50 День за днем
13.45 Дорожный патруль
14.00 Новости
14.05 Т/с «Пси-фактор»
14.55 Погода
15.00 Телемагазин
15.10 Т/с «Первая волна»
16.00 Новости
16.10 Без вопросов
16.40 Телемагазин
17.00 Star Start
17.30 Мое кино
18.00 Новости
18.05 Победоносный голос верующего
18.35 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.45 Музыкальный подарок

19.15 ТК КСК ЗММК
19.30 Восточный экспресс
19.45 Метеопрогноз
19.50 Формула успеха. Нон-стоп лист
20.10 Любись-смотри
20.20 Торговый ряд КСК ЗММК
20.30 Т/с «Никто, кроме тебя»
21.15 О.С.П.-студия
22.10 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
22.20 Восточный экспресс
22.35 Метеопрогноз
22.40 Формула успеха. Нон-стоп лист
23.00 Х/ф «Суперпреступление»
01.00 Новости дня
01.25 Бессонница на Ариг Усе х/ф «Божественный кун-фу»
ОТБ
09.00 Мультсериал «Космические спасатели лейтенанта Марша»
09.30 Мультфильмы
10.00 «Новости»
10.20 Рек-парад
10.30 Х/ф «ПЕРЕКРЕСТКИ» 2 серия.
12.30 Молодежный сериал «Бухта Дуосона»
13.30 Т/с «Кегни и Лейси»
14.20 Рек-парад
14.30 Музыка на СТС
15.00 Клуб «Здоровая семья»
15.30 Время покупать
16.00 Мультфильм
16.30 Мультсериал «Приключения Буди и его друзей»
17.00 Мультсериал «Каспер»

17.30 Клип-презент
18.00 Т/с «Команда А»
18.50 Рек-парад
19.00 Т/с «Квантовый скачок»
20.00 Информационная программа «20:00»
20.20 Рек-парад
20.30 «Товарный ряд»
20.45 Мультфильм
21.00 Молодежный сериал «Бухта Дуосона»
21.50 Рек-парад
22.00 КИНО-КАФЕ НА СТС: «КОН-СЬЕРЖ»
00.30 КИНО НА СТС: «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
НТВ
08.00, 09.00 «Сегодня утром».
08.40 «Впрок»
08.50 «Большие деньги»
09.15 Мультфильм
09.25 «Карданный вал»
09.30 «Криминал»
09.40 «Интересное кино». «Агент национальной безопасности».
09.55 «Час сериала». «Агент национальной безопасности».
11.00 «Сегодня»
11.25 «Любовь и тайны Сансет Бич»
12.10 «Без рецепта»
12.40 «Цапля и журавль». «Великан-эгоист». Мультфильмы
13.00 «Сегодня»
13.30 «Старый телевизор». «Транзит». Телесериал
14.00 «Сегодня»
14.25 «Наше кино». «По данным уголовного розыска»

16.45 «Веселая карусель». Мультфильм
17.00 «Сегодня»
17.30 «Лоис и Кларк. Новые приключения супермена»
18.20 «Впрок»
18.35 «Интересное кино»
18.45 «Криминал»
19.00 «Сегодня»
19.35 «Любовь и тайны Сансет Бич» (США). Телесериал
20.25 «Женский взгляд»
21.00 «Сегодня»
21.30 «Час сериала». «Агент национальной безопасности». «Транзит»
22.30 «Сериал по пятницам». «Крутой Уокер: правосудие по-техасски» (США)
23.45 «Криминальная Россия». «Сибирский потрошитель».
00.00 «Сегодня»
00.40 «Герой дня»
01.00 «Цвет ночи». Приключенческий детектив «Ожог»
РАДИО
6.12-7.00 Программа «Утро Бурятии»
7.12 Новости «Короткой строкой», объявления
7.30 Программа «Встречи»
7.35-8.00 «Гуламта» (на бур.яз)
12.00 Дневной выпуск новостей «Короткой строкой»
12.10-13.00 Муз. программа по заявкам радиослушателей «Час вашего письма»
19.12-20.00 Информ. программа «Вчера. Сегодня. Завтра». Объявления

Вам нужна реклама на небывалую аудиторию?
Радиостанция ПУЛЬС РАДИО FM 103,3 Mhz
3 канал проводного радио
вещание по второму каналу радио, эфирное вещание на Улан-Удэ, пригороды.
Реклама на «Пульс Радио» - это беспроигрышный вариант!

Перевезу груз. КНР, Монголия. Имеется международная лицензия.
Тел.: 21-62-62.
ПРОДАЮ:
Фотоаппарат с принадлежностями, зеркала, учебники 5,6,7,8 классов, пальто зимнее 39-56 разм. Тел.: 34-95-38, спросить Ольгу Ивановну в раб. время.

ЗАУДИНСКИЙ МЕЛЬКОМБИНАТ
ЗАКУПИТ ДОРОГО
продовольственную, фуражную пшеницу, ячмень, гречиху, овес
33-32-46,
ТЕЛ: 33-27-38, 33-30-86
Обращаться: РБ, г. Улан-Удэ, ул. Пищевая, 1 «А».

ВНИМАНИЕ!
ДИСПЕТЧЕР ПО АВТОПЕРЕВОЗКАМ ПОПУТНОГО ГРУЗА
Принимает заявки от грузоотправителей и водителей для транспортировки по г. Улан-Удэ, Бурятии, России, в Монголию и Китай.
Св-во Ю-3642.
ТАРИФ ПО АВТОПЕРЕВОЗКАМ:
Межгород (расст.км+200)х(вес,т+1)х(40-вес,т):70
по г.Улан-Удэ 1 час - 150 руб.
Тел.: 21-62-62
с 9 до 18 часов.
ПРОДАЮ:
Шестиструнную гитару. Недорого. Тел.: 33-39-02.

РЕКЛАМА, ОБЪЯВЛЕНИЯ, ПОЗДРАВЛЕНИЯ. ТЕЛЕФОН РЕКЛАМНОГО ОТДЕЛА (301-2) 21-62-62, ФАКС 21-50-96. E-mail: unen@burnet.ru.

КУПЛЮ:
Фундаментные блоки №4 по 100 руб.
Тел.: 25-71-75, вечером.
МЕНЯЮ:
Теплую 3-комн. кв. в деревянном доме, 1 этаж или продам. Обр.: 670047, ул. Павлова, 52-2.
1-комн. благ. ул. план. кв. в п. Сотниково с 2 участками на м/с или ч/дом в черте города или продам. Тел.: 34-82-58.
1-комн. благ. кв. (хрущевка) и неблаг. кв. на 2-комн. благ. кв. Тел.: 26-02-67.
3-комн. благ. кв. по ул. Солнечной на две однокомнатные кв. Тел.: 33-22-89.
Новую шубу «цигейка» с особой обработкой. 52 разм. на цветной телевизор, желателен японского пр-ва. Тел.: 34-09-02.

РУССКАЯ СТРАХОВАЯ КОМПАНИЯ ПОЗДРАВЛЯЕТ ВАС, ДОРОГИЕ ЗЕМЛЯКИ, С НАСТУПАЮЩИМ ПРАЗДНИКОМ БЕЛОГО МЕСЯЦА! СЕМЬЯ - ЦЕННОСТЬ ВЕЧНАЯ
Только до 1 марта 2000 года приобретаая один страховой полис «Семейный» за 50 рублей, вы защищаете не только себя, но и всю семью от несчастного случая.
Размер страховой защиты - 5000 рублей.
СПЕШИТЕ ЗАСТРАХОВАТЬ ВСЕХ, КТО ВАМ ДОРОГ!
г. Улан-Удэ, ул. Ленина 30, опр. 19.
Тел.: 213335 Бурятский фр-л ОАВ «РСК»

17.30 Музыкальные поздравления
18.30 Школьное ТВ
19.00 Прогноз погоды
19.05 Телемаркет
19.30 «Папочка-майор», комедия
20.00 «Такая разная Трейси», комедия
20.30 Сериал по выходным
21.20 Недвижимость и Прогноз погоды
21.30 «Вспомнить все»
22.30 Глобальные новости
22.35 «За что мне это?», драма
00.45 «Кино, кино, кино»
01.20 «Я люблю Люси», сериал
АРИГ УС
09.00 Х/ф «Золотой туман»
10.15 Я сама: «С глаз долой»
11.10 Дорожный патруль. Расследование
11.30 Место встречи с А.Шараповой
11.50 ТР КСК ЗММК
12.00 Х/ф «Клинок»
13.45 Дорожный патруль
14.00 Юм. сериал «Грейс в огне»
14.45 Диск-канал
15.15 Программа БИС
15.40 Погода
15.45 Как стать звездой
16.20 Знак качества
16.55 Пальчики оближешь
17.25 Без вопросов
18.00 Новости
18.10 Жизнь в слове
18.40 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает

18.20 Рек-парад
18.30 Магия моды
19.00 Клип-презент
19.30 Комедия на СТС: «Большой ремонт»
20.30 Шоу-бизнес
21.00 Т/с «Горячая зона»
22.00 КИНО-КАФЕ НА СТС: «ПОСЛАНИЕ МОЕМУ УБИЙЦЕ»
00.00 КИНО НА СТС: «СЛЕД ДОЖДЯ»
НТВ
09.00 «Час сериала». «Агент национальной безопасности». «Транзит».
10.00 «Мир приключений и фантастики». «Закон джунглей»
10.30 «Миго - инопланетянин» (США). Телесериал
11.00 «Сегодня»
11.40 «Криминал». «Чистосердечное признание»
12.10 «Без рецепта»
12.40 «Шапокляк». Мультфильм
13.00 «Сегодня»
13.20 «Любовные истории, которые потрясли мир». «Мэрилин Монро и Джо Димаджио»
13.50 «Наше кино». Лирическая киноповесть «На семи ветрах»
15.40 «В нашу гавань заходили корабли»
16.40 «Фильм, фильм, фильм». Мультфильм
17.00 «Сегодня»
17.25 «Большие деньги»
17.55 «Независимое расследование»
18.45 «Круглая дата». Лидия Смирнова
19.15 «Веселая карусель».
19.25 «Сериал по выходным». «Она написала убийство». (США). Телесериал
20.25 «Дог-шоу «Я и моя собака»
21.00 «Сегодня»
21.20 «Один день»
21.50 «Улицы разбитых фонарей-IV». «Новое слово в живописи»
22.50 «О, счастливики!» Телеигра
23.35 «Профессия - репортер». «Чужие»
00.00 «Сегодня»
00.45 «Мир кино». «Джеймс Бонд - агент 007». «Ты живешь только дважды»
02.50 «Про это». Ток-шоу

12 суббота
ОРТ
09.00 Новости
09.15 «Слово пастыря». Митрополит Кирилл
09.30 «Все пугательства команды Кусто». Телесериал. «Осьминожек, осьминожек»
10.20 «Ералаш». Детский юмористический киножурнал
10.40 «Играй, гармонь любимая!»
11.10 «Смак»
11.30 «Поле чудес»
12.30 «Утренняя почта»
13.00 «Добрый день» («Мосфильм», 1979). Художественный фильм
14.50 «В мире животных»
15.30 «История одного шедевра. Русский музей»
16.00 Новости
16.10 «Тема»
16.55 «Сельское чувство»
17.40 «Бабье лето». С участием И.Купченко
18.20 «Детектив-шоу»
19.00 Новости
19.10 «Ералаш». Детский юмористический киножурнал
19.30 «Угадайка»
20.10 «Откройте, комедия!» «Тернер и Хуч» (США, 1989). Художественный фильм
22.00 «Авторская программа

С.Доренко»
23.10 Погода
23.20 «Китайский городской». Телесериал
00.10 «Песня года»
01.00 «Коллекция первого канала». «Внезапный удар» (США, 1983). Художественный фильм
РТР
09.00 «Как кот раздобыл себе штанишки». Мультфильм
09.15 «Детское кино». Киноповесть «Золотые часы» (Одесская киностудия, 1968).
10.30 «Почта РТР»
11.00 «Доброе утро, страна!»
11.35 «Сто к одному». Телеигра
12.25 «Сам себе режиссер»
12.55 «Друзья». Телесериал
13.25 «Эх, дороги...»
13.40 «Золотой ключ»
14.00 «Вести»
14.20 «Федерация»
15.00 «Дневной сеанс». Мелодрама «Безотцовщина» («Мосфильм», 1976).
БУРЯТСКОЕ ТВ
16.35 «Бадма сэсэг». Гүрэнэй хатарай театр
16.55 Клип-риэлт. Все о купле-продаже недвижимости города
17.00 Вечер вальса
17.20 «Ассорти». Рецепты, конкурсы, викторины.
17.35 Клип-риэлт. Все о купле-

продаже недвижимости города
17.40 Примите поздравления
18.55 Реклама
РОССИЯ
19.00 «Моя семья». Музыкально-развлекательная программа
20.00 «Два рояля». Музыкально-развлекательная программа
20.55 «Аншлаг» и Ко»
22.00 «Вести»
22.45 «Фильм недели». Авантюрная трагикомедия «Барханов и его телохранитель» (Россия, 1996).
01.00 «Последний сеанс». Фантастический триллер «Карнозавр» (США, 1993).
ТИВИКОМ
09.25 Прогноз погоды
09.30 «Автоэкспресс» (повтор)
10.00 Телемаркет
10.15 Телебизжа
10.20 Недвижимость
10.30 «Новые приключения гномов», м/с
11.00 «Тайный мир Алекс Мак-2»
11.30 «Европейский футбол на ТНТ»
12.30 «Тайны Ксапатана»
14.00 «Верите ли Вы в это»
14.30 «История огнестрельного оружия в России», д/ф
15.30 «Сонник»
15.35 «Сеньора», сериал
16.30 «Доктор Элинор Брэмвелл», сериал

Музыкальный подарок
19.25 Формула успеха. Нон-стоп лист
19.45 Торговый ряд КСК ЗММК
20.00 Анонс
20.05 Наши любимые животные
20.30 Своя игра
21.00 Св-шоу. Сергей Иванов
21.55 Формула успеха. Нон-стоп лист
22.20 «ТУМЭР МОРИН» предлагает
22.30 Док. сериал «Последний миф»
15.16.17с.
00.00 Максидром
00.35 Плейбой
ОТБ
09.00 М/ф «Джимми - суперчервяк»
09.30 Мультфильм «Чудовищная сила»
10.00 «Новости»
10.30 «Улица Сезам»
11.00 М/ф «Американский хвост»
11.30 КИНО-КАФЕ НА СТС: «КОН-СЬЕРЖ»
13.30 Рек-парад
14.00 Вояж, вояж
14.30 Время покупать
15.00 Т/с «Мое второе Я»
15.30 Т/с «Северная сторона»
16.20 Рек-парад
16.30 КИНО НА СТС : «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ»

7.12-8.00 «Вчера, сегодня, завтра». Информ. программа
8.10 Программа «Мэндэ амар, минии Буряад орон» - «Утро Бурятии»
8.45-9.00 Передача для детей «Алтан зула»
12.10-13.00 Музыкальная волна радио Бурятия представляет: Народный вокальный ансамбль «Ярууна»; «Встреча для вас» - с выпускниками кафедры народного пения ВСГАКИ
19.02-20.00 Радиожурнал «Степные мелодии»

САГААН НАРАЯА УГТАЛГА

Сагаан нараар унаха моридоо 1-3 хоног урид барижа хойгоод, дэлгэ юумыень заһажа, найхан эмээл хазаараа бэлдэнэ. Мүнөөнэй байдалаар машинануудаа тийгэжэ бэлдэбэл, зүйтэй гэжэ ханагдана.

БҮТҮҮЛХЭ ЭҢОН

Бэлигын тоололой үбэлэй адаг харын гушанда хэдэг бүтүүлхэ ёһонь мүнөөшье сагаан харые угталгын нэгэ зүйлэнь байһаар юм. Бүтүүлхэ ёһон уг гарбаалаараа болбол үбгэ элигсэгүүдэймнай юртэмсын нэгэ жэлые түгэсхэнэ, тэрэниие үдэшэн ёһолжо, Тэнгэри эсэгэ, Этүгэн (Газар) эхэ юумээ дээдэлжэ, һү һаали, зоогшүүһын дээжээр милаан баясхажа, сасал сасажа хүндэлдэг эргын тайлгын ёһонһоо гарбалтай байжа болоо. Гэбэшье он жэлэй үнгэрхэ тумга хубилһаар мүнөө сагта бүтүүлгэнь сагаан харын шууд угтабаринн шэнжэтэй болоо гэшээ. «Бүтүүн» гэхэн нэрэ тухай хэлэбэл, бэлигын тоололой нара бүринн гушанда юртэмсын нара бүтүүрэн, бүри харагдахагүй шахуу болодог ушарһаан тэрэ үдэрэй харын дүрсэ байдалаар тийгэжэ нэрлээ. Юрэ монгол угсаатад эртэ сагта харын гушан хоног бүхэниие тэрэ үдэрэйнь харын дүрсэ байдал ямар бэ, тэрээгээрэнь нэрлэдэг заншалтай байба. Жэшээнь, арбан гурбаниие Ехэ сагаан, арбан зургааниие Улаан тэргэл гэнэ. Гушанда хотон айл ойро тойронго наранай түрүүлжэ тухаха үндэрхэн газарта шулуугаар ообоо гү, али шулуунгүй шотагта байбал, саһаар ендэр заһадаг юм. Монголой баруун аймагуудта (дүрбэд, торгууд, баядууд) тэрэниие тойруулан 12 ообо, Халха Монгодо гол түлэб 4 зүгтэнь 4 шулуун ообо заһажа, һан табиыхы бэлдэдэг байгаа. Гол ообо гү, али ендэр дээрээ модо бодхоожо, тэрэндээ сагаан үшгын залма-хий морин уяна.

Бүтүүнэй үдэшэ малаа хотондоһон оруулаад, Бурхан тахилдаа эдэе будаа үргэн, хүжэ зулаа аһаажа, эдээнэйнгээ шэрээ дээрэ зүүнһээ баруун тээшэнэ табатгай эдэе, бүтүүнэй бууза зэргэлүүлэн табижа, шэрээгэй урда талада үрмэ, шара тоһоор милаһан дөмбөтэй сай, хүнэгтэй айраг зэргын эдэе унданай зүйлүүдые байруулжа, гол шэрээ дээрээ аяга табатга, халбага, нэрээнүүдые дабхарлан табижа бэлэн болгоно. Энээнэй һүүлдэ айл бүхэн хуби хубидаа Бүтүү гаргаха гү, али Бүтүүлхэ гэдэг ёһо гүйсэхэдэг. Тийгэхэдэе үрхын түрүүлэгшэ гэхэ гү, али гэрэй эзэн гэрэйнгээ тотогодо! мүльһэ, будаа, бууза, хомоол (мориной тогтоогол) зэргые гурбан хэсэг болгон табяад, зүүн хасабшадаа хадхууртай харгана хабшуулна. һама бурхан үбэлэй адаг харын бүтүүндэ тэрсүүдые дарһан гэжэ домогтой туха тотогодо табиһан мүльһые тэрэнэй ангаһан хүлэгтэ, будаа буузые бурханда зориулжа байгаа гэдэг. Харин хадхууртай харганань гэртэ муу юумэний орохоһоо хэрэглэдэг гэнэ. Гэрэй эзэн гэртээ ороод, шанажа бэлдэхэн шаангай сэмгыэ¹ найһаар мүлжөөд, бүхы хүндэ дуудхаха шаанга дуугаар «Бүтүү гаргаха гү?» гэжэ асуухадань, гэрэй бүхы хүнүүд «Бүтүү гаргая», «Бүтүү гаргая» гэжэ харюусана. Тийгэхэдэнь сэмгэтэй яһага нэгэл дахин сохижо хахалаад, «Бүтүү гараа» гэжэ хэлэнэ. Тийгээд «Та амгаланар бүтүүлжэ байна гүт?» гэжэ мэндэ мэдүүлээд, сэмгэһээ хубаан амсанад.

Монголой зарим шотагта бүтүүнэй үдэшэ хониной ууса бүгэдөөрөө хубаан хүртэнэ.

Ууса хубахань баһа нарин дүримтэй. Гэрэй эзэн гү, али эгээл наһатай эрэ хүн эхилээд, зүүн гараараа уусын харсаһаа² түшөн барижа, баруун гартаа барһан хутагаараа ууса һүүл хоёрой уулзабариде голдонь нэгэ, һүүлдэнь олон яһанай уулзабар шадарһаа эхилэн бээһингээ зүг тээшэ харсагын хоёр зураае зубшуулан хубариюулжа, гурба гурба эсхэдэг. һүүлдэнь һүүлэй бүгтэргын оршомой хоёр толёонһоо түхэрээдүүлэн, хоёр хэнэг өөхэ халоудуулан отолжо абана. Тэрэнэй һүүлдэ харсага талын эрмэгэй мяха өөхэнэй ниилэхэ оршомой хоёр хажууһаа хоёр хэнэг бага халоудуулан абаад, толгой, һүүлдэ абанан дээжэтэй хамта гал гуламтын хуби гэжэ галдаа үргэнэ, энэниие ууса хүндэхэ гэнэ. Тийгэжэ уусые хүндэжэ дүүргэхэнэй һүүлдэ уусын хоёр талаһаань ээлжэлэн таһалжа,

түрүүн Бурхандаа үргөөд, өөрынгөө хуби амсана, һүүлдэнь уусын хоёр талаһаа таһалан абажа, гэрэй эзэн гү, али ахамад наһанганда «уусын тала гү, али хэшэг» гэжэ хэлээд, хоёр гараараа барин үгэнэ. Тэрэниие пүгөө хүниһинь мүн хоёр гараараа хүндэлэн тодожо абаад хүртэнэ. Саашан уусын хоёр талаһаа ээлжэлэн адли тэнсүүгээр таһалжа абаад, хэнэг хэнэг отолон тусхай табатга хэжэ дамжуулан, бүтүүнэй ёһолодо оролсожо байгаа бүхы хүндэ хуби хүртөөнэ. Харин уусые таһалхадаа, харсагын хоёр хажуугай хэртэн (һалаа) яһанһаа доосоһоо орожо зүһэжэ абахые сээрлэнэ.

БҮТҮҮ гаргажа, ууса таһалһанай һүүлдэ хото айлал зон али нэгэн ахамадһаа эхилэн, нара зүб тойрон харилсан хаджажа, «найхан бүтүүлжэ байна гү?» гэжэ, мэндэ амараа мэдэлсэн, бүтүүлгын эдэе зоог барижа хүхилдэн, найр сэнгэл үйлэдэнэ. Мүн эхэнэрүүд айл хотонийнгоо зондо «Бүтүүлгэ» гэжэ ууса таһалһан хуби, бууза мэтые түгээнэ. Бүтүүлгэһээд айлшаһан айдаа хорло гү, али арбан хоёр жэл, шатар, даам шагайгаар нааджа сэнгэлдэнэ. Мүнөө үедэ сагаан харын нэрэмжэтэй эхэ бүхэ барилдаан радиогоор соһосожо, телевизорээр хаража байдаг ха юм. Энэ болбол һүүлдэ үедэ бии болоһон сагаан нара угталгын нэгэ сэнгэл баяр болоно.

Табан хушуу мал адуулан ажа түрээдэг монгол туургатан ехэ ёһоо тэмдэглэхэдэе, сагаан эдэе эрхим болгодог заншалтай. Сагаан нараар хэрэглэхэ аруу, сагаан, шара тоһоо, хүшэмэг үрмэ, эөөхэй сүсэгэйе зун, намар һаали хүнэй элбэг үедэ бэлдэн нөөсөлөөд, сагаан харын урдаһана гаргажа, табатгабагаар эдэе түхээрдэг. Борьбо хүхүүртэй сэгээ айрагаа оруулан гэдхээжэ, хул гэдэг томо аягануудаа бэлдэнэ. Мүн заншалай ёһоор бообо хэнэ. Табагай эдэе табилга баһа тогтомог гуримтай. Түрын ехэ найр хуримда 9, наһа буяниһинь тэгшээрэн үндэр бууралнуудта 7, юрын айл үрхэнүүд эхэ түлэб 5 үе бообо эдэе бэлдэжэ табат түхээрнэ. Тийхэдэ хэды шэнээн элбэг эдэстэй айл болоһоные, эсэгэ болон ахайнарһаа үлүү олон үе бэлдэжэ эдэе

түхээрдэггүй. Энэнь ахамад наһатай буянтанаа дээдэлэн хүндэлэн ёһон юм. Табагтай эдэе үзэм, үрмэ, тоһо, аруул, шэхэр, фруктаар шэмэнэ.

Табагай эдэе сондогой³ үеэр бэлдэхэнь аза жаргалые бэлгэдэхэнэй ушартай юм. Харин гашуудал гунигай үедэ тэгшэ үдэр түхээрдэг ушар бии. Эртэ сагта сагаан нараар зүбхэн сагаан дээгээр табат заһадаг байба. Энэнь найдэрэймнай анханда сагаан эдээнэй баяр байһыень гэршэлэнэ. Хожомхон сагаан нараар мяха шүлэ нилээн хэрэглэхэ боложо, хаа-яа бүри үхэрэй үбсүү табидог болоо нэн. Баһа хониной арһые зулмагаада, мяха бүхэлээрэнь болгожо, сагаан тоһоор шэмэн, ехэнүүд дээдэшүүлэй хэрэглэхэнь үсөөхөншые һаа ушардаг байгаа.

Сагаан нараар хониной ууса табихань һүүлдэ үедэ нилээд дэлгэрэнгы болонхой. Хониной шотгыне һүбээгэй 2-3 хабһа⁴ һүүлтэйнь хамта үргэлжэдэнь амьарлан абажа бэлдэхэнэ ууса гэнэ. Ууса табихань хэдэн янза байха. Үндэр хабһа, һээр, шагайта сэмгэ зэргын бусад мүсэ мяхые хуйхалһан тархи таяалсагтай хамта табихание ехэ ёһоной ууса, шиир тархигүй һаань, юрын ууса гэнэ. Ууса болгохын урда нугарһаарань нарин модо гүйлгэжэ, хэлбэри дүрсээ алдахагүй болгоно. Томо тогоондо уһа хэжэ, яһа шаһаад, дээрэнь бүрхээр табиха, бүрхээрһээ ууса дүүжэлжэ болгодог арга бии. Энэнь уусын хэлбэрээ алдахагүй найн талатай.

Ёһололой мяхые табатга табихадаа, амида хониңдо байдаг тэрэ ёһооронь бүтээжэ, урда дооронь һээр, 2 хаанай мүнгые, хойно дооронь 2 гуянай мүнгые урагшань харуулан, яг хониной хэлбэртэй байһан юм шэнги байруулаад, дээрһээнь уусаар бүтээжэ, төөлэй болон хүл мяха табина. Тийгэхэдэе бүтүү төөлэй шэхэнэй уг, эбэрэй угые үрмэ гү, али шара тоһоор шэмээд, төөлэй хушуугаарань, хүл шириые шэлбэ талаарань уусын харсага руу харуулан, зүүн гар талада төөлэйе, баруун гар талада хүл мяха табидог. Табагтай уусын дээдэ талые гэрэй хоймор руу гү, али зошон айлаһан руу хандуулан, шэрээ дээрэ байруулна. Хүндэхэлэй зоог мяханда зүүү, богто сэмгэ, һүүжые ехэнхи шотагта оруулдаггүй. Гэрэй эзэд тэрэниие өөһэдөө эдинэ. Заабол бүтэн ууса, хүл табингүй, мүнсэ бүриһөө, зоог хүндэ түхээрхэ ёһон баһа бии. Тийхэдэе уусые уураг һүүлээр⁵, ха, даһые дүрбэн үндэр хабһаар, гуыне можо шагайгаар түлөөлүүлжэ болодог бэлэй.

Сагаан харын үеэр һү оролсуулан али нэгэн хоол хэдэг гү, али зарим шотагта үдхэрүүлжэ, сагаан тоһо холиһон амталһан һү бэлдэдэг. Энэниие сагаала гэнэ.

ШЭНЭЛХЭ ЭҢОН

Шэньн нэгэндэ айлууд үүр сайхаһаа урда бодожо, сайгаа шанажа, дээжыень үргөөд, ундалһанай һүүлдэ сагаалганай эдэе, зоог шүүһые шэрээ дээрэ ёһооронь табина. Хотон айлууд эгээл ахамад эрэ хүнэй удардалгаар урид заһажа бэлдэхэн ообо гү, али ендэртэ ошоод, яг наранай тухаха үсөө гал аһаан, арса хүжэ уулуулжа, сан табяад, гол ообо гү, али ендэртэ хадһан модонһоо уяһан заламалые шэнэлэ. Тийгээд зарим шотагта хониной үбсүү, зарим газарта хониной шагайта сэмгэ, хабһан гэхэ мэтые галдаа үргэжэ, бэлдэдэ абажа эрхэн һү, сагаан эдээнэй дээжээр эгээн ахамадань эхилэн сасал сасап, ообо гү, али ендэрээ бүгэдөөрөө гурба дахин нара зүб тойроно.

Тийгээд үнөөхи ёһо гурим мэдэдэг ахамад хүн:

Арбан гурбан Алтаймни, Гушан гурбан Хангаймни, Нэриетнай мэдэгдэггүй

бэлэйб, Уршоон золгогтуун!

Соог гэһыемни Сөөрэм нуурай шэнээгээр таалагтуун!

Сасаһан сасыемни Сагаан нуурай шэнээгээр таалагтуун!

Сөөн сөг гэжэ уянгалуулан, орон дэлхэй болон баян хангайдаа сасалаа сасаад, шотаг шотагынгаа эзэд, хаадуудые, дурдана, сасалаа үргэжэ болоно.

Яһыемни янзатай болгожо хайрла,

һууһыемни һуудалтай болгожо хайрла,

Үри хүүгэдыемни үнэржүүлжэ хайрла,

Оюун ухааниемни гэлгэрүүлжэ хайрла!

Гай гарза, ган зудые арилгажа хайрла,

Улаһарһан шоные аюулгүй болгожо хайрла,

Уурга бариһан хулгайшаниие зайлуулжа хайрла,

Наһа буяниемни гэлгэрүүлжэ хайрла!

Сөөн сөг!

Гэжэ дуудажа хэлэжэ, ендэрээ нара зүб тойроно.

МОНГОЛДО һүүлын үедэ зарим хото, һуурин газарай гудамжа үйлсэдэ һуугшад хамтаран, ендэр ообо заһажа, үглөөпэй паранаар газашаа гаража, сасал сасахань үзэгдэдэг боложо байна. Манай буряад уласта тиймэ найхан ёһо заншалаа нэрэгээбэл, маша ехэ буянтай байха нэн гэжэ би һанаһаб. Сасал сасаһанай һүүлдэ галаа тойрон, абаашанан галхатай⁷ сай, табатгай эдээнһээ амасап ёһолю.

Бусажа ерээд, хото айл бүриһөө нэгэ хүн гаража, гол түлэб һая гараһан нарай хургые гарган, хони руу табиха, нарай тугал гарган, үхэртэнь ниилүүлжэ, мааралдуулан, мөөрүүлэн малаа шуууолна. Энэниие мал сагаалуула гэнэ. Энэ зүйлые мүн эхэ нэрэгээ хэрэгтэй бэлэй!

Һүүлдэнь тэрэ хотоной эгээл ахамад хүнтэй айлһаа эхилэн, данхатай сай, табатгай эдэстэй наһанайнь зэргээр бусад айлуудта орожо золгодоно.

Үндэр наһатай бууралнуудаа эхилэн золгоходоо, хамсыгаа зохиулжа, малгайгаа түб буюудоор үмдэжэ, хоёр гарайнгаа алыгы дээшэн хандуулан, эсэгэ, эхэ, ехэ ойро түрэлэй үндэр бууралдаа хадаг барижа, тэрэ хүнэйнгөө хоёр тохой дороһоо дүнгэн, шарайгаа түб тэшоун болгон, золгоһо хүнэйнгөө һанаа сэдхэлые тэнигэр амгалан байлгахые али болохоор хэшээн: «Та амархан найн найхан байна гү?» гэжэ амгалангыень эринэ. Ахамад хүн хариудань:

Амар найн! Ута наһатай, угаан жаргалтай,

Түрэдөө хүсээс үргэжэ, Түмэнгэ зүтхэлөө үзүүлжэ,

Дэлхэй гэхингэ нэрээ мангуулжа,

Дүрбэн галайн һүрөө багаруулжа ябаарай!

И.СОТНИКОВ.

(Үргэлжэлэлын 14-дэхи, 15-дахы нюурнуудта).

¹Тотого-һыы гэрэй үүдэнэй дээдэ модонинь

²Хасабша - (монголоор; хабаша) - һыы гэрэй үүдэнэй хоёр тээхи хаяа, мүн үүдэн хана

³Шаангай сэмгэн - шэлбын ехэ яһан

⁴Харсага-һээр ууса хоёрой хоорондохы яһан

⁵Сондогой - тэгшэ бэшэ тоотой үе

⁶Уураг һүүл - хониной һүүлэй үзүүр

⁷Данха-гүсэ гэхэн монгол үгэ

МОНГОЛ туургатан сагаан харые олон зуун жэлдэ тэмдэглэхэ үедөө тэрэниие ёһолоп үнгэрэхэ нэгэ бүхэлэй ёһо заншалай согосые бии болгон хүгжүүлһэн байна. Сагаан харын үеэр монголшуудай бэе бэеэ мэндэлһэлэн золгохо, алибаа зоог хүндэ, эдэе табат түхээрхэ ба тэрэндэ гар хүрэхэ хүндэхэ, зошолхо, зошуулха нарин ёһо гурим тогтоһон гэшээ. Хүнүүдэй бэе бэеэ, илангаяа үндэр бууралнуудаа дээдэлэн хүндэхэ олон найхан заншал элрэн гарадаг.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, сагаан нара болбол пинтэ арадай хамагай томо баяр, найдэр боложо, манай уламжалалта соёлой олон найхан дэбжэлтэтэ зүйлые өөртөө багтаан хадагалжа, үсөө үедэ дамжуулагдаһаар ерээ юм. Тиймһээ зан заншалаа найһаар мэдэдэг, соёлоо хүндэлдэг үбгэд дээдэшүүлнэй сагаан харые баһа Ехэ ёһон гэжэ дээдэшэлэн нэрлэдэг ушар бии. Монгол буряадууд сагаан харые тийгэжэ ехэ хүндэлдэг ушарһаа тэрэниие үргэн дэлгэрээр тэмдэглэн ёһолхын тулада бури урид бэлдэжэ эхилдэг байгаа.

Хэдэн хоног урид айл бүхэн малай дал хорёогоо сэмсэгээр сээрлэдэг, гэрэйнгээ тоһо гүйжэ, гоёлойнгоо дэглэ малайга, гаһаа гарган халхитуулжа, үһыень нэрэгээдэг, мүн ямар нэгэн шэнэ хубсаһа оёжо бэлдэдэг нэн.

Монголой зарим шотагта үбэлэй адаг харын хорин гурбанда һүни үйлэдэдэг Галай тахилгань сагаан харын бэлдэхэлэй нэгэ зүйлэнь болодог байгаа. Ушарын гэрээ, дэлхэйн арад зонхой дунда түгээмэл дэлгэрһэн Гал тахиха ёһон манай монгол туургатанай дундашые эртын уламжалалтай юм. Ойртожо байгаа шэнэ жэлые угтажа, эзэн Хаянхирбаа бурханиие тахидаг энээхэн ёһолодо зориулан, хониной бүхэн мяхаар дээжэ табижа, бообо, будаа, жэмэс фрукт, шара тоһо зэргые бэлдэдэ, арса, хүжэ уулуулан, «Галын сангай судар» ушшажа, гэрэй эзэн гү, али ахамад наһатай эрэ хүн гал аһаагад, хониной дала, шара тоһо, шаралжаа ногоо мэтые үргөөд, галай хүгжэхэдэ, наһанай тоогоор галдаа хүгээдэн мүргөөд.

Гуша хонобол — нэгэ нара, Гурбан зуун жара хонобол, нэгэн жэл,

Жэлэй олоһон хүшэн гэжээр

Галай эзэн тангаа үргэн мүргэнэб!

Ажа түрэхые гэгжүүлээд, Аша үрыемни

арьбажуулаад,

Адуу малыемни үржүүлээд,

Үбшэн тахалгүй ябуулаарайт,

Алибаа үйлыемни ариулаарайт! —

гэжэ шэһинэн хэлэдэг бэлэй.

Тийгэжэ гал тахияд, гэр хотонгоороо сайлажа, эдэе будаагаа зооглодог байна.

Мүн үбэлэй адаг харын хорин гурбан болон хорин юһэнэй цорондо хүн бүхэн абалтай

һаа, тэрэнэе абаха, уритэй һаа, үгэхэ болон энэ мэтын бусад

хэрэг ябадалаа түгэхэдэг заншалтай. Энэ хадаа жэлдээ

ганса тохёодог Ехэ ёһоной баярые элбэг хангалтатай

үнгэрэгжэ, шэнэ ондо алибаа үри үгэлэггүй, сэдхэл тэнигэр,

тэгшэ түбшэн орохын бэлгэ тэмдэг юм.

САГААН НАРАЯА УГТАЛГА

Тэрэ ёно журамые дагажа Сагаан харын шэнын нэгэн Болоһон ушар гэжэ Дэлхэй дахинай амшан бидэ бүхэнэй Нэгэ наһа нэмэһэнэй баярта

Амарлингы үнгэтэй Арюун сагаан хадаг Ара Монголо, Буряад энэ нотагта Архи сархаг гэжэ алдаршадан Арюун шанартай, Аршаан амтатай сархагые Алдар тэгшэ эрдэнийн хундагада Агхартар дүүргэжэ, Арбан халаатай лёнхобо мэтэ матарта үргэн дэбшүүлээг, Аманай үлзыгөөр Айлагдажа байна! — гэхэшлэн юрөөнэ.

Ойр дүтын наһатандаа шэнын нэгэндэ үри хүүгэдэ дахуулан ошожо золгоно. Үри хүүгэдэ дахуулахдаа, тэдэниие: нэгэ талаар, ураг түрэлтэйн, нүгөө талаар, арадайнгаа найхан ёно заншалтай баганаань танилсуула гэхэн зорилготой. Золгохоор ерэгшэд айлай дундуур шэрүүн түргэн ородоггүй. Баһа сэргэ уяан дээрэһээ мордоходоо, ябаһаар дабхидаггүйн айл хотониие хүндэлһэн эрхим заншал бэлэй.

Шэнын хоёронь эхэнэрнүүдэй үдэр гэнэ. Ушарын хадаа нэгэндэ эдэз зоог бэлдэжэ, заб муутай байһан эхэнэрнүүд, басагад үхид шэнын хоёрто ойро дүтын айлаар золгодон ябадаг. Иигэхэ боломжо энэ үдэр эршүүл олгожо үгэдэг ёһотой бэлэй. Шэнын гурбанда хүнүүд нотаг уһанай нүхэд, танилайдаа буужа золгодоно.

Шэнын нэгэндэ аяншад хээрэ гансаараа ябабал, наран мандахын үеэр зүүн зүг руу хаража сэхэрэн хуугаад, малгайгаа абажа урдаа табяда: «Амар найхан шэнэлжэ байна гү?» гэжэ малгайтаа золгоод, тамхяа татаад, саашаа ябадаг.

Гэртээ гансаараа байһан хүн үндэр газарта гү, али ообоодо гаража ерээд, гэрэйнгээ баханатай мүн ёно гуримаарнь золгоно.

Хүнүүд хүүдөө хээрэ уулзабал, мориншоо, машинаһаа буужа золгодоно, тамхилна, ябаһан хэрэг зоригоо мэдэснэ. Хэрбээ аргагүй яаража ябаа һаа, буруу талынгаа дүрһөө хүлөө мулталан, буухые забдаһан байдал үзүүлээд, шарайдаа баярай мэшээл тодорүүлн, һара шэнын мэндэ айлаадаа үнгэрнэ.

Үбшэн эмгэгтэй хэбтэрийн хүншые энэ үдэр үдэйн һуужа, дэгэлээ үмдөөд, бүһөө бүһэлөөд, ёлон ёншонгүй шарай түб байхые хэшээжэ, шэнэлэн золгоно. Шэнын нэгэндэ хүн бүхэн өөрынгөө гэртэ хонохые хэшээнэ. Ушарын хэрбээ айлаа хонобол, тэрэ жэлдээ ажал үйлэнь гуримшажа үгэхгүй, бүтэмжэ муутай байха гэжэ бэлгэшээдэг. Тиймэхээ гэртээ халуун ами бүлөөрөө хамта хонохые эрмэлзэнэ.

Сагаан һараар хэпшые болбол ёно гуримаа шанга баримталан, бэе бэеэ тон хүндэлжэ, архи дарса хэтэ ехээр уужа, аашалха, алибаа зохимжогүй муу үйлэ хэхые тэбшэхэ, али болохо баяр баясхалантай, ухаан һаруул, сэсэн сэлмэг, залитай нэргэлэн байхые эрхимэй эрхим болгоно. Энэнь соёлто арад зонойнгоо зохёон бүтэһэн Ехэ ёһые хүн бүхэнэй хүндэлһэнэй тэмдэг мүн бэлэй.

Сагаан харын шэнын хуушархада, эдээ зоогоо хуряана. Тийхэдэ тэрэ эдээ зоогһоо хото айлдаа хүртөөгөөд, ерэгжэ золгожо шадаагүй, сагаалха үеэр байгаагүй ойро дүтын хүнүүдтээ хуби үлөөн хадагалдаг ушартай.

8. ХАДАГ БАРИХА ЁНО ЗАНШАЛ

Монголшууд эртэ дээрэ үеһөө хадагые эдын дээдэ гэжэ янза бүрийн хүндэдэ хэрэглэдэг юм. Ехэбшэлэн табан үнгын хадагые хадагалжа, буянаа тогтоожо, баян дэлгэр, гай баршадгүй, энхэ түбшэн ябахые бэлгэшээдэг. Сэнхир хадагые Бурханда үргэхөө гадна тахилай эдээ бүтээхэ, тарнидуулжа зүүхэ хэрэгтэ хэрэглэдэг юм. Улаан хадагые наһанай забал бүтээхэдэ, һүр жабхалан, һүлдээ дуудуулахдаа хэрэглэдэг. Хара үнгэтэй хадагһаа бусад үнгые шажанай зан үйлэдэ үргэл барихань бараг заншал болоһон бэлэй. Хара хадагые шажанай хагуу үйлэдэ хэрэглэдэг байһан гэдэг.

Хадаг үнгөө гадна Аюуша Даша, Намжавандан, Напзад, Самба, Дашавандан сэршэ,

Соном гэхэ мэтэ нэрэтэйгээр барангүй хээ хуар, ута, богони шанараараа адигүй. «Аюуша» хадагые эсэгэ, эхэдэ, «Найман тахилтай» хадагые багша, ехэ ламануудта, «Самба» болон «Намжавандан» хадагые нүгшэнэй газар абахада хэрэглэдэг.

Сэнхир хадаг - мүнхэ хүхэ тэнгэрийн үнгэ, амар тайбанай бэлгэдэл. Ногоон хадаг - дэлгэрэн арьбажахын бэлгэдэл. Улаан хадаг - гал гуламта бадаран дээшлэхын бэлгэдэл. Шар хадаг - алибаа муу бүхэнийе зайлуулан, Бурхан багшын шажанаа дээдэлхын бэлгэдэл. Сагаан хадаг - эхын хүнэй үнгэтэй, арюун боди сэдхэхэтэй, үгэлгэ буянтай байхын бэлгэдэл болодог юм. Иимэ бэлгэдэлые һанажа, хадагые аргамажа, һур, хара архитай хамта хадагалдаг номтой юм. Аргамажа, һурань малын заяа тогтооно, архины бусад бүхэ эдые тогтооно гэхэн һанаагаар һүзэглэн хадагалдаг юм. Хадаг архи хоёрые хадагалжа шадабал, эд мүнгэ тогтон, амар жаргалтай болохо гэжэ үзэдэг байба.

Дээрэ үедэ баян айлнууд сагааланай бүтүүндэ табан үнгын хадагуудаа Бурхан шүтэһэндэ дэлгэжэ, архиингаа дээжые сүгсэдэ хэжэ дээрэ табяда, эбхэмэл һураа ханын толгойһоо үлгөөд, шэнын 3-да хуряажа абдартаа хэдэг байһан юм.

Хадаг барихадаа, задагай амыень үгэхэ хүнэйнгөө урдаһаань харуулан баридаг. Энэнь арюун найхан сэдхэхэтэй үүдэһээ: «бариха байгаа бэлгэмни танда үлзы болтугай!» гэхэн удхатай. Хадаг хүлээн абажа байгаа хүн хоёр гартаа абажа, хадагай толгой талые баруун гар дээрэе табижа, баруун гар талыень зүүн гар тала дээрэе нугалан эбхэдэг. Хадагтай золгохо, хадаг бариха золгохонь золгошоёо асари ехэ хүндэлжэ байһанаа элирхылдэг удхатай юм.

9. САГААН НАРЫН УЕЫН НААДАН СЭНГЭЛ

Сагаан һараар монголшууд өөрын үндэһэнэй олон найхан наадамаар наадажа, урилдаан тэмсээн ябуулан сэнгэдэг бэлэй. Бүри хүншэ улсасй үедэ шэнэ оной баяраар тэмээ урилдуулан сэнгэдэг тухай дээрэ бэлгэдэбэ.

Нэгэнтэ тэмээнэй байһан юм болохоороо мориной урилдаан байжа таарана. Мүнөө Монгодо Гобин нотагуудаар сагаан һараар тэмээ урилдуулжа, хангай хээрэ талын нотагуудаар мори урилдуулан, жороо, хатараар табижа, баясан наададаг. Юрэн мори, тэмээнэй урилдаанынь малшан монголшуудай хубида хүдэмэрийн баяр, мал һүргөөрөө бахархан, малаа дуратайгаа элирүүлһэн арадай сэнгэл баярай нэгэ мүн. Түрүүлһэн мориие соллоло шагнана. Энэниие Монголо зарим нотагта Боосо гэнэ. Монголшууд сагаан һараар шагайн янза бүрийн наадамаар үргэнээр наададаг. Тэдэнэрһээ дүрбэн бэрхые ехэ бэлгэшээдэг. Сагаан харын шэнын нэгэнэй үглөгүүр сагаалха ёһолол хэһэнэй һүүлдэ наадагшадай нэгэниинь олон шагайе хаяда, мори бууһан дүрбэн шагайе һунгажа абана. Наадагшад тойрон хуугаад, дүрбэн шагайгаа баруун гартаа адхаад, мунгэн аягада ээлжэлэн хаяна. Тэрэ дүрбэн шагай 35 янзаар бууха хубилбаритай байгааг: морин, тэмээн, үхэр, хонин дүрбэн буубал, тэрэ хаяһан хүндэ тэрэ ерэгжэ байгаа шэнэ жэлдэ аза хи моритой гэжэ бэлгэшээдэг. Монголо зарим нотагуудта дүрбэн бэрхэ бууһанай һүүлдэ гэртэй зүүн, баруун талада таһаржа хуугаад, «Алаг мэлхэй» (черепаха) бүтээжэ наадана. Алаг мэлхэй бүтээхэдэ, 92 шагай ородог байгааг, хааша хайшаа 6 үелһэн бүгэдэ 36 шагайгаар мэлхэйн норта бүтээгээд, тэрэнэйнгээ 4 үзүүртэ 4 шэлбэндэнь 4-4 бүгэдэ 16 шагай, мүн табхайн тус бүри 5 бүгэдэ 20 шагай, жүзүүндэ 6, хушуунда 3, шодэн, шэхэндэ хошоод, һүүлдэнь 3 шагай, бөөри, зүрхэ, дабсагта нэжээд шагайе байрлуулдаг. Мэлхэйн толгойн талын 4 шагайе улаан будагаар будана. һүүлын 3 шагайе хараар будана. Мүн зүүн гарын таладань хүхэ будагтай 5 шагайе нумсумын һүүл хэлбэритэй бүтээгээд, модон гэжэ нэрлэнэ. Баруун хажууһаань тэрэ сүмын бултайһан үзүүрые харуулжа, 3 сагаан үнгын шагай табяда түмэр гэжэ нэрлэнэ. Дүрбэн сарбуун дээрэнь шорой, огторгой, уула, хи гэгжэ тус тус нэжээд шагай табидаг. Тийжэ бүгэдэ 108 шагайгаар «Алаг мэлхэй» бүтээжэ наададагань зарим талаар дорно дахинай арад зоной зурхайтай холбоотой юм. Наадаха жураманы габал, бэлитэй тоололой уламжалал ёһоор, жэл орожо байгаа хүн гү, али тиймэ жэлтэй хүнэй үгы байбал, ерэгжэ байгаа жэлтэй эбэл (хани нүхэр) жэлтэй хүнһөө эхилэн, нара зүб тойруулан һуһан дарыгаараа гү, али хоёр тала боложо хубааржа, ехэбшэлэн мунгэн аягада 6 шодэтэй шоо хаяна.

Нэгэ шодэн буубал, алаг мэлхэйн 4 сарбуун дээрэ табихан шорой, огторгой, уула, хи шагайнай али нэгые абана. Хоёр шодэн буубал, түмэрые; гурбан шодэн буубал, мэлхэйн һүүл гү, али үһые; дүрбэн шодэн буубал, хэлиие гү, али галые; табан шодэн буубал, модон гэжэ шагайе тус тусдадаг. Хэрбээ шоогой шодэнэй тоондо тохирһон шагайе абанан байбал, мэлхэйн ехэ бэзын шагайнаа али тохирһон тоотойе абадаг. Нэгэ шодэн буубал, зүрхэн гү, али дабсагые; 2 шодэн буубал, шодэн, шэхэн, бөөри гурбанай али нэгые; 3 шодэн буубал, толгой; 4 шодэн буубал, 4 шэлбын али нэгые; 5 шодэн буубал, сарбуугай али нэгые; 6 шодэн буубал, хүзүү гү, али шортанай зургаан али нэгые тус тус абадаг. Хэрбээ шоогой шодэ абаад, дууһан эрхэтэнэй тоогоор

буубал, тэрэ тоотой шагайе бусаажа табидат. Энэ мэтэ наадаһаар бүгэдэ шагайе абажа дууһадаг. Али олон шагайе абанан хүн гү, али тала (команда) диленэ. Алаг мэлхэйн ямар эрхэтэниие абаһаар баян бэлгэшээдэг ёһо бии. Жэшэнь, гал эрхэтэн абанан болбол, сар хий моритой, уһан эрхэтэн абанан болбол, баян элбэг байжэ гэнэ.

Сагааланай шэнын нэгэнһээ шэнын найман хүртээр үхибүүн шагайгаар мори урилдуулжа, томошуул 4 бэрхэ, бүгсэнь нисалха, бүхэ барилдуулжа, сүм шүүрэхэ гэжэ мэтээр наадана. Бүхэ барилдуулжа гэдэгэнь эзэрэн гү, али аргалин шагайе хоёр хүн нэгэ нэгээрнь бүхэ болгожо абаад, нэгэ зэргэ хаядаг. Хонин бууһанайнь диленэ, ямаа бууһанайнь уһананда тоолодог. Бүгсгэ нисалхада, хамаг байжа шагайгаа өөдөн хаяад, нэгэ шагайгаар нүгөө эжэл шагайгаа онодог. Жэшэнь: морёо мориие, тэмээгээр тэмээе, хонёор хониие, ямаагаар ямаае. Хэрбээ оноходоо, үшөө ондоо шагай дайраа һаа, ээлжээ нүгөө хүндөө үгэдэг. Шагайнуудаа дууһатар наададаг. Хэн ехэ шагайтай болоноб, тэрэ хүн диленэ.

Баһа үшөө ехэ гүнзэгнэ удхатай наададаг. Энэнь Хорло гэжэ нэртэй. Маһа эртэ сагта манай элинсэгүүд Хорло гэжэ наада наададаг байһан юм. Энэ наадан 30000 жэл саадатай бии болоһон гү даа гэжэ бодоноб. Юундэб гэбэл, Монго уласта Архангайн аймагай Цэнхэрын агыда хас тэмдэг зураатай хада бии юм. Тэрэ зурагы ердэмтэд 30000 жэл урда зураһан гэжэ тоолодог. Тиймэхээ тэрэ эртын манай хулинсагууд Хорло нааданиие наадажа байгаа гэжэ һанамжа түрэнэ. Зарим домогуудта Бурхан багша энэ Хорло гү, али 12 жэл гэжэ зохёһон гэдэг. Юундэб гэбэл, хүн түрэлтэн 12 жэлээ һайн һанажа тогтоохын тулада, баһа юртэмсын (сансарай) амидаралай мүнхэ бэшые, жэл жэлээ ээлжэлэн ябахые үзүүлэхэдэ: 1 хас тэмдэгээр сансарын хүрдэ эрьюулхые үзүүлдэг. 2. норбо тэмдэгээр юртэмсын баялгатай эдын бэшые харуулдаг. 3. Хорло тэмдэгээр Бурхан багшын номлоһон 8 ариуш зам ябадалы үзүүлдэг. Иимэ маһа гүн удхатай нааданиие бидэ мартаһан байнабди.

Энэ нааданда дээрэ жаруулан 3 тэмдэгһээ гадна 12 жэл ородог хулгана, үхэр, бар, туулай, луу, ногой, морин, хонин, боштой, таһа, нохой, гахай. Энэхэнь ниитэдэ 15 дүрс гурба гурбан сантиметр дүрбэлжэн модон хабтагайда һиилээд гү, али саарһан дээрэ гоёор зураа дүрбэлжэн хабтагай модондо гү, али картондо ялаагад, нэгэ дүрсень 4 шэрхэг бүтээгээ, ниитэдэ 60 шэрхэг болохо ёһотой. 15 дүрбэндэ үсхэхэдэ бидэ болодог.

Энэ нааданиие домино шэнги наададаг. Бүгэдэ шэрхэгүүдые урууш харуулжа худхаад, 5 шэрхэгээр хубаажа абадаг. Эгээн түрүүн Хорлын гэрэе баридат (табидат), зарим хүнүүдтэ адли хорло тушаалдан байбал, аха наһатай хүниинь түрүүлжэ ябадаг. Саашан нэгэ Норбо табиханай дарыда нэгэ хас табидат. Саашан нэгэ хулгана, нэгэ үхэр гэхэ мэтээр нэгэ гахай табижа дууһадаг. Тэрэнэй һүүлдэ баһа нэгэ Хорло табижа эхилээд, нэгэ гахай табижа дууһадаг. Тийжэ тийгээр энэ нааданиие 4 дахин гэр (шата) бариха дууһадаг. Хэн түрүүн табинаб, тэрэ хүн диленэдэг. Хорло нааданда диленэн хүн ерэгжэ эдэ аза жаргалтай, үнэр найхан болохо гэжэ бэлгэшээдэг.

(Эхининь 13-дахинюурта). гэхэ мэтэ бэлгэтэй найхан үгэ хэлэнэ. Хоёр гарайнгаа альгые тэнийлгэн, дээшнь харуулан золгодогон арюун сагаан һанаанай элирэл, тохойень дүнгэдэгын наһатаниие гүн хүндэлһэнэй, тэдэндэ тулажа түшэжэ ябаһаа элирүүлһэн һанаан бэлэй.

Үеынгөө хүнтэй золгоходоо, нэгэ гараа нүгөө хүнэйнгөө гар дээрэ табижа, нүгөө гараараа мүн тохой дороһоон дүнгэнэ. Золгоһонойнгоо һүүлдэ хажуу тээшэ шэмээгүй зайлан, үнөөхи хүндөө араа харуулангүй эбтэйхэн эрбэжэ, эрэ хүн болбол гол-түлэб гэрэй баруун талаар, эмэ хүн байбал, зүүн талаар наһанайнгаа тоогой зэргээр һубарин һууна.

Һуудалаа ээлһэнэйнгээ һүүлдэ үндэр наһатанһаа эхилэн, алшуур гаһаһаа нэлгэлдэн тамхилхадаа:

Хуушан жэл хангиржа, Шэнэ жэл шэлжэржэ, Хүгшэд, үхибүүг хурьһэтэй,

Түлгэ һүүлтэй, Дааган галантай, Буруу булшантай, Үнэр сагхалан, үгс сагхалан Ондго мэндэ оробо гү? Буурал жэл морилжо, Буаншай жэл ерэгжэ, Үбгэн жэл морилжо, Үлзын жэл ерэгжэ, Баясхалантай шэнэлһэнэй Бэлэгы айлагдаха! — гэжэ мэндэшээдэг. Ехэнхи нотагта айлашадта түрүүн сай, һүүлдэнь сагаан эдээнэй оролсоһон сагааланай хоол баридаг. Зарим нотагта сагааланда гэжэ үдхэрүүлһэн һу амсууһанай һүүлдэ сай баридаг байна. Мяхан зоогой хэршэ бэлэн байгаа һаань, олоһон нотагта түрүүн заабол сагаан эдээнэй зүйл гү, али сай ууһанай һүүлдэ мяханда ама хүрэдэгнэ түгээмэл ёһо юм.

Мяхан зоогто гар хүрэгжэ хүртэхэ тогтоһон ёһо гуримтай. Тусхайлбал, ууссада гол түлэб үндэр наһатайшуул гар хүрэнэ. Залуушуул ехэнхидэ удаадахи табатгай мяханһаа хүртэдэг. Тийхэдэ табатгай мяханһаа хэдэ хэдэн мүсэһөө отолжо болохогүй. һайса харад гээд, өөрөө эдижэ шадахаар таарамжатайень шэлэжэ абана. Мяхан бүхэниие отолжо эдижэ тогтоһон ёһо гурим бии. Уусаһаа хүртэхэ габал, хоёр һүбээе зүбшуулан, нимгээр отолжо абана. Дала эдижэ габал, тогоон талаһаань нэгэ гараараа бариха, хажууһаань отолдог, хабһа толгойһоонь, шагайта сэмгэнэй залаанһаа, төөлэйн зүүн жабжаһаа, гүл мяханай шэлбэнээ эхилжэ ама хүрэдэг ёһотой. Яһа дутуу муугаар мүлжэхые сээрлэнэ. Баһа хэнэй дэргэдэ байһанһаа ямар мяха эдихэнь дулдаһана. Ахамад наһатай, илаһаһаа, пагасын дэргэдэ дала бариха ёһогүй. Зээгэй болон бэргэд бэрийн дэргэдэ үбсүүнһээ ама хүрэдэггүй. Далеы шүдөөр мэрэдэггүй заншалтай. Мяхан зоог хүртэжэ байгааг, заабол сагаан эдээ амсаха гү, али сай ууха ушартай.

Шэнэлхэ үеэр наада зугаа үүсхэхэ, һара шэнын юрөөл табина:

Эр бар һарые Жэлэй түрүү болгон тогтоһонһоо хойшо Энэ Буряад монгол улас

11. ШЭНҮН НЭГЭНДЭ МҮРӨӨ ГАРГАЖА, ХУУДАЛАЙ ЗҮГ ЁНОЛХО ТУХАЙ

Нэн түрүүн түрэлэн оноороо наһаа олохонь шухала.

Тийхын тулада 2000 оноо түрэлэн оноо хасажа, нэгые нэмэхэдэ буряад-монгол жэл гараха. Жэшээнь: 1942 ондо түрэлэн хүн (2000-1942 = 58 + 1 = 59) наһатай болоно. Наһанай тоо олоод, хуудал олохонь амархан.

Энээнэй тулада найман хуудалай хүсээнэг хэрэглэхэ хэрэгтэй. Эрэ хүн галһаа эхилэн нара зүб, эхэнэр хүн уһанһаа эхилэн нара буруу тооложо, найман хуудалые тойруулан, наһанай тоогоор тоолохоор ямар хуудалда хууһанаа амархан олодог. Энэ Луу жэлдэ 41 наһатай эрэ хүн гал хуудалда хууха, 32 наһатай эхэнэр хүн уула хуудалда хууха. Хэрбээ эрэ хүнэй, эхэнэр хүнэй хуудал ба бусад хамта нэгэ гэртэ байдаг хүнүүдэй хуудал дабхарлабал, хуудалаа халгааха ёһотой. Хуудалаа халгаахагүй болбол тэрэ хүнүүд нэгэ наһадан дээрэ хууһан шэнги бэе бээдэ харшадажа, хэрэлдэжэ, тэрэ мэтэ нүгэлэй үйлые үйлэжэ, амар заяатай хуухагүй. Тиймэ болохогүйн тулада лама багшада шамдан бараалхажа, заһал бүтээжэ, хуудалаа халгабал, зохистой болохо.

Сагаалганай үглоогүүр: 1. галда хууһан хүн зүүн урда зүг руу мурлэжэ гараад, гэрээ нара зүб тойроод, урда зүгһөө ерээ, галда уһа сасаад, «Ум бадма дагины хум мама бизьяа суухаа!» гэжэ 7 гү, али 21 дахин уншана. 2. шоройдо хууһан хүн

баруун зүг руу мурлэжэ, гэрээ нара зүб тойроод, баруун урда зүгһөө ерээ, модоной холтоһо газарта булаад, «Ум бадма дагины хум мама бизьяа суухаа!» гэжэ 7 гү, али 21 дахин уншана. 3. түмэртэ хууһан хүн баруун урда зүг руу гараад, гэрээ нара зүб тойроод, баруун

зүгһөө ерээ, галда түмэр халаагаад, «Ум радна дагины хум мама бизьяа суухаа!» гэжэ 7 гү, али 21 дахин уншана. 4. огторгойдо хууһан хүн зүүн хойто зүг руу гараад, гэрээ нара зүб тойроод, баруун хойто зүгһөө ерээ, гурилаар нохойн толгой бүтээжэ газарта булаад, «Ум доржий пагма дагины хум мама бизьяа суухаа!» гэжэ 7 гү, али 21 дахин уншана. 5. Уһанда хууһан хүн зүүн зүг руу гараад, гэрээ нара зүб тойроод, хойто зүгһөө ерээ, сабанда уһа хээд, тэрээн дээгүүр алхажа гараад, «Ум гарма дагины хум мама бизьяа суухаа!» гэжэ 7 гү, али 21 дахин уншана. 6. уулада хууһан хүн баруун хойто зүг руу гараад, гэрээ нара зүб тойроод, зүүн хойто зүгһөө ерээ, заахан обоо бүтээжэ, тэрээн руу модоной холтоһо булаад, «Ум будда дагины хум мама бизьяа

суухаа!» гэжэ 7 гү, али 21 дахин уншана. 7. модондо хууһан хүн гэрһээ хойто зүг руу гараад, гэрээ нара зүб тойроод, зүүн зүгһөө ерээ, модондо түмэр үртэһэ сасаад, «Ум базар дагины хум мама бизьяа суухаа!» гэжэ 7 гү, али 21 дахин уншана. 8. хиндэ хууһан хүн гэрһээ урда зүг руу гараад, гэрээ нара зүб тойроод, зүүн урда зүгһөө ерээ, хүхэ торгын заахан хэсэг хэсэгые зүүн хойто зүг руу сасаад, «Ум базар пад дагины хум мама бизьяа суухаа!» гэжэ 7 гү, али 21 дахин уншана.

13-най жэл оруулжа байһан үхибүүндэ «Найман гэгээн», «Банзарагша» номуудые уншуулаад, «Амин золиг гаргаха», «Уһан балин табиха» хэрэгтэй. 25-най жэл оруулжа байһан хүн «Догсум», «Базарсада», «Цэндэ-Аюуша» уншуулха хэрэгтэй. 37-ной жэл оруулжа байһан хүн «Юм», «Догсум» уншуулаад, Луса тахиха, «Мэнгэ голлохо» хэрэгтэй. 49-нэй жэл оруулжа байһан хүн «Юм», «Алтан гэрэл» уншуулаад, «Гүсүнтүгийн мандал» бүтээхэ ёһотой. 61-нэй жэл оруулжа байһан хүн «Хии морийн сан», «Дашазэгбэ», «Найман гэгээн», «Сагаан Дари эхэ» уншуулаад, 10 см. ута модо шуһаар түрхээд, эршүүл баруун урда зүг руу, эхэнэрүүд баруун хойто зүг руу хаяха хэрэгтэй. 73-най жэл оруулжа байһан хүн «Цэдэб» уншуулха хэрэгтэй.

12. БУЯН ҮЙЛЭДЭХЭДЭ ХАЙН, МУУ, СЭЭРТЭЙ ҮДЭРНҮҮД

Хүхэ хулгана, хара луу үдэр буян үйлэдэбэл, үрэ садан дэлгэрээд, хэшэг буян нэмэхэ

байн. Хүхэгшэн үхэр, улаан бар үдэр эд агуурһа нэмэхэ маша байн. Сагаан морин үдэр алдар, буян хэшэг дэлгэрэхэ асари байн. Хүхэ нохой, хүхэгшэн гахай, улаан хулгана, улаагшан үхэр, шара бар, шарагшан туулай үдэр саглашагүй буян нэмээд, алибаа үйлэнүүд байн бүтэхэ. Хара бар, харагшан туулай үдэр үрэ садан буяниие олоод, хойто түрэлдөө арюун орондо түрэхэ байн. Шара бэшэн, шарагшан тахья үдэр буян хэшэг түмэн хуби нэмээд, үрэ садан найнаар дэлгэржэ, мал үдэхэ байн. Сагаан нохой, сагааншан гахай үдэр үлзы хутуг оршохо байн. Хара хулгана, харагшан үхэр, хүхэ бар, хүхэгшэн туулай үдэр түбшэн байн. Шара морин үдэр эд товар нэмэхэ байн.

Буян үйлэдэхэдэ, муу, сээртэй үдэрүүдэ: улаагшан туулай үдэр буян үйлэдэбэл, нүгэл болоод, хүн хохирхо муу. Шара луу, шарагшан могой үдэр баһал нүгэл болохо, муу. Шара бэшэн, харагшан тахья үдэр нэгэ жэл зоболон болохо, муу. Сагаан луу, сагааншан могой, хара морин үдэр үбшэн болохо, муу. Харагшан хонин үдэр нэгэ жэлдэ хүн, мал тархаха муу. Улаагшан гахай, шара хулгана үдэр зарга тэмсэл, хэлэ ама, үбшэн хамшаг болохо, муу. Сагаан бар, сагааншан туулай үдэр эд мал гарха муу. Харагшан могой үдэр 3 жэлдэ муу. Хүхэ луу, хүхэгшэн могой үдэр нүгэл болохо, муу. Улаан морин, улаагшан хонин үдэр 3 жэлдэ хүн үхэхэ муу. Шара морин, улаан луу, улаагшан могой үдэр ехэ муу. Хара нохой, харагшан гахай үдэр хамаг бурхадай мацаг, санваар үхэхгүй үдэр. Сагааншан хонин үдэр эд товар, мал гаргабал, муу гэнэ.

Үлзы хутуг оршохо болтогой! И.СОТНИКОВ.

10. ЖЭЛЭЙ ҮНГЭ ШЭНЖЭХЭНЬ

Зурхайн сударта сагаалганай шэнын нэгэнэй үглоо дүрбэн зүг найнаар харатгы.

Огторгой тунгалаг сэбэр байбал, хүн жаргана. Наран үглөөгүүр маша толорбол, түрэ түб болоод, хамаг зүйл маша дэлгэрэхэ эрхим байн. Саһан оробол, хүн гамшагдан, таряалан үерлэн, малда муу болоод, гаңдаха. Халхитай байбал, хулгайшад олошоржо, таряалан гандажа, малда хэжэг боложо, маша гаңдаха, хабартаа саһатай. Уһанар татабал, үбшэндэ хорхой гамшагтай. Манан будан татабал, эрэ хүн ба үхибүүдтэ гамшагтай. Саһатай, халхитай байбал, тэрэ жэл гаңдана. Дүрбэн зүгтэ шара туяа татабал, таряан найн болбосорно. Сагаан туяа татабал, муу. Хүхэ туяа татабал, хорхой олошорхо. Хурин туяа татабал, гаң болохо. Хара туяа татабал, уһан үер ехэ болохо.

Сагаалганай шэнын нэгэнһээ шэнын 8 хүртээр хүхэ хулгана үдэр тохёолдобол, тэрэ жэл гантай; шара хулгана үдэр тушаалдабал, тэрэ жэл хорхой олошорхо; сагаан хулгана үдэр тохёолдобол, тэрэ жэл хамуун дэгдэхэ; хара хулгана тохёолдобол, тэрэ жэл үер ехэ болохо.

«ДАРХАНЫ АЯ ДУУ»

Монгол хайхан ороной Дархан хотын залуушуулай театр шэнэ жэлэй эхеэр Улаан-Үдэ айлшаар бууһан байна. Түрүүшын үдэр узбек уран зохёолшо Шараф Башбековэй «Төмөр хүүхэн» («Железная женщина») гэнэн комеди харуулаа. Хоёрдохи үдэр «Дарханы ая дуу» гэнэн концерт-наада дэлгэһэн байха юм.

Театрай дарга Пянуугийн Дамдинжавтай уулзажа хөөрөлдэхэдөө, нимэ хоёр асуудалаар хонирхоо һэм: «Таанад түрүүшынхией Улаан-Үдэ хото ерээ гүт? Театр тухайгаа уншагшадтамнай хөөрөжэ үгыт?»

- Дархан хотын соёлой Туяа, эгээ эдирхэн дуушан, арлоогтойхон Оюун-Бэлиг мүн эрэлсээ. Хамта дээрээ театртамнай 104 зон хүдэлдэг, мүнөө 60 хүн ерээбди. Буряад драмын театрай нягта харилсаа холбоотойгоор хүдэлхэ тухай хэлсээ баталан абаабди, тиймэһээ айлшалаж байхабди гэжэ найдагдана, гэжэ П.Дамдинжав хөөрөбэ.

Ехэ хайхан, шог зугаатай концерт-наада монгол артистууд харуулжа, хүн зоной зүрхэ сэдхэхэ аясуулаа юм. Концертын үгтэсхэлдэ Буряад драмын театрай директор Доржо НОРБОСАМИЛОВИЧ Сулыгимов баярай үгэнүүдые хэлэжэ, бэлэг барюулаад, «Харилсаа холбоомнай улам бага боложо байгуужан!» гэжэ үрээбэ.

Цыренбутид НАДЦАЛОВА.

Лопсон ТАПХАЕВ

ЛУЦ ЖЭЛ

Дуулаагүйб, нээрээ, буруудхатан соо

Тэнгэригдэ хүн нэрьюулбэ гэжэ. Тэнгэри буухагүй... Тийхэдээ үшөө Түбһэн тогдор ээлэхэ бээ. Эдир үетэмнай игабарига Эгтээ зүндөө ургаг даа гээг, Оршолон дэлхэйдэ амгалан байдал Оршохо болтогой! Сагаа хэшээжэ Луу жэлнай Сахилгаан хүүлээ бүл хүдэлгэһэй! Сагаан нараар хэлэһэн үрэлэнай Сагдхалан, тайбанай нэмэри болоһой!

Харин заримдаа ган гасуурта Харгын тооһоной үнгэрүү бурьяжа, Ами таташагүй бүгшэм

болошоходо, Аадараа хурьлан хүлэгшэбдил. Тэрээхэн зуура зургас, зургас Тэнгэрийн хаягай шуура

сахилхада, «Одоошье даа орохонь!» — гэжэ баясан,

Ойлгомторгүй алыга тодогшобдил. Тэрээн мэтэ заримдаа биднээ Тэхээгүйд нойрмог байдал хэрээхэ, Аймхайе хүргдөөхэ, һогтууе

тэлэрээхэ Аймшагтай Луугай дуун хэрэгтэй. Хулгай барюулха, худагые

таниуулха, Төөриһэн зонго харгы харуулха, Харанхы бүтүүе гэнтэ сайруулха Сахилгаан баһа хэрэгтэй.

Хамшаг үбшэ, бог шоройһоо, Хамаг тогтошоһон юумэнһээ Сэсэгтэ дэлхэйгээ сэбэрлэн угааха Шэнэ аадар хэрэгтэйл угаа ехэ.

«Тэнгэри нам дээрэ буухагүй...» Тэрээхэн үгэдэ найдагд бэишэ, Хуу юумэ шэлэгэнүүлхэхээ айхагүй Хубисхалша поэт сэдхэлхээ һэгшэн.

Луу жэлэйнгээ Лужаганаа хүлээнэб. «Муу жэл...» — гэхэдэ, Буруушаажа энээнэб.

*Буруудхатан - Түнхэнэй нэгэ угсаатан

ТАЙЗАН ДЭЭРЭ - ЗАЛУУ НҮРЭГ

Буряад драмын театрай тайзан дээрэ «Зүүдэн бороо» гэнэн зүжэг дахяад табигдаа. Энэ зүжэг хадаа Үндэһэн буряад актерско студийн гэшүүд, ВСГАКИ-гай оюутад наадаһан байха юм. Нелли Петровна Дугар-Жабон багшынгаа мүнхэ дурасхаалда энэ зүжэгөө зориулаһан байна. Энэл зүжэгтээ Эрхүү хотодо үнгэрһэн «Мимолет-99» гэнэн фестивалда хабаадажа, шангуудта хүртөө. 2001 ондо Москва хотодо үнгэргэгдэхэ Бүхэдэлхэйн үйлсын театруудай олимпиадада урилга абажа ерээ.

Энэ зүжэг буряад арадай үлгэр, домогой түхэл маяг дээрэ үндэһэлһэн зохёол. Зохёолой гол герой хаан болоно. Хаан хадаа хүбүүнэйнгээ ехэ болоходо, бүхы ёһо гурим, зашлал гээшые хараадаа абажа, бүргэдэ шубуундал ухаатай, шоно мэтэ зүрхэтэй, инаг дурайнһаань хахасуулан, богдо ноён, угсаатанайнгаа толгойлогшо болгоно. Эдэ үйлэнүүдые залуу актернууд ехэ найханаар харуулжа шадаа. Тийхэдэ хүгжэм найруулгыен Буряад Республикын габыята артистнар Эржена, Саян Жамбаловтан, Балданцырен Баттувшин (Монгол) гэгшэд уран гоёор найруулаһан байна. Буряад арадай дуунуудые олоор хэрэглээ.

Оюутадтай мүнөө олон багшанар хүдэлэн. Тэдэнэй тоодо театральна искусствын доцент Д.Баторова, Буряад Республикын искусствын габыята ажал ябуулагша Н.Ц.Шагдарова, Россин искусствын габыята ажал ябуулагша Ф.С.Сахиров.

Зүжэг харуулһанай удаа оюутад, ажабайдалһаа хэһэгүүдые наадажа, харагшадые баясуулаа. Тойроод байһан байдалнай амитай болоод харагдаал. Бульдозер-тракторһаа эхилээд, хоно батагана аладаг «дихлофос» хүртээрөө амитай болоно. В.Шекспирэй, А.Пушкинай зохёолнуудай геройнуудтай танилсаабди. Үнгэхөөрөөшье, оршон тойронхи байра байдалнай амитай ха юм гэжэ найсахан бодожо үзэхөөр.

Манай буряад драмын театрай ерээдүйн омогорхол болохо, эрхим бэлэгтэй, зугаа шогтой актернуудта саашанхи хуралсадань, зохёохы ажалдань амжалта хүсэе!

Цыренбутид НАДЦАЛОВА.

Залуу наһан —
залитай үел:

АВРОРА МИЦУРИ БУДУЩИЙ ЙОКОДЗУНА ИЗ РОССИИ

Первый визит Михаханова в Страну восходящего солнца в прошлом октябре произвел сенсацию. Все те две недели, пока Толя путешествовал по Японии, проходил медицинское обследование, знакомился со своими будущими учителями - духовным наставником, монахом (и одновременно популярнейшим комиком) Подем Макки-сэнсеем и владельцем сумоистской школы, 55-м йокодзуну (то есть великим чемпионом) Китаноми, газеты непрерывно писали о Толе-кинтаро (золотом мальчишке Толе). Более того, его назвали человеком месяца.

Из Японии Михаханов вернулся совершенно другим человеком. Ведь здесь, на родине, его всю жизнь дразнили и лечили от всех известных отечественной медицине болезней, кроме венерических. А там он вдруг понял, что его уникальные физические данные (рост - 191 см, вес - 197 кг, объем головы - 73 см, шея - 52 см, грудь - 162 см, бицепсы - 53, талии - 150 см, бедра - 98 см, стопы - 29 см) - не уродство, а божественный дар, который нужно беречь и развивать упражнениями. Заболел он в самом хорошем смысле слова и одним из самых древних видов борьбы, и буквально дни считал, когда же, наконец, вновь поедет в Японию - учиться сумо.

Подробно о жизни и уникальных физических данных бурятского богатыря я рассказывал на страницах первого в этом году номера «СЭ журнала». Мы встретились с Толей и его менеджером Зоригто Сахановым в Санкт-Петербурге, где юноша жил и тренировался перед тем, как надолго, а может, и навсегда, отправиться в Японию. Тогда-то я и выяснил, что мужчины рода Михахановых традиционно очень сильны: например, отец Толи весит 130 кило. Род этот основал легендарный среди бурятых Загаш-бухэ - человек, весивший, как утверждают, 400 килограммов: верхом он ездил не мог (своим весом ломал коням спины), а потому передвигался пешком или в повозке, которую везли два могучих быка. С тех пор - уже в восьмом поколении - у Михахановых непременно рождается не просто здоровяк, а чудо-богатырь.

То, что Толя при своих фантастических габаритах сложен абсолютно гармонично, доказали медицинские обследования и тренировки в Академии физической культуры и спорта имени Лесгафта. Если в октябре он мог присесть лишь два раза, то в декабре, присев к тренировкам, спокойно приседал уже 50 раз. Необычайно эластичными оказались и мышцы мальчика - на продольный шпагат он припоровился садиться через неделю тренировок, а поперечный стал удаваться уже спустя месяц. Выяснилось, что диаметр корня аорты у Толи 5,5 см (при общечеловеческой норме 1,5-2 см), и, значит, он в состоянии набрать вес в 350 килограммов и тренироваться, не опасаясь за сердце.

Наконец, пришло время ехать в Японию. С середины декабря он живет в зимней «Китаноми бэа» (так называется школа сумо 55-го йокодзуну) в Токио. Летняя находка на острове Кюсю в синтоистском храме, так как в столице в эту пору

душно. Школа молодая, пока не воспитала ни одного йокодзуну, уже сейчас там не скрывают, что делают основную ставку на Толю.

Уезжая насовсем (если не случится ничего страшного, то спортивная карьера Авроры Мицури продлится, как и у любого другого сумотори, до 45 лет. Прим. Т.Б.), я очень сомневался, смогу ли пройти путь бушидо, то есть воина, и вынести все, что мне предстоит в стенах бэа, - признался Толя, когда позвонил мне недавно в Москву. - Но действительность оказалась не столь жестокой. Теперь с уверенностью могу сказать: стать профессиональным сумотори мне вполне по силам. Тяжело было лишь в первые две недели, когда не мог тренироваться, и, не зная языка на том уровне, чтобы свободно общаться с другими учениками, очутился в полном одиночестве.

Тренировался Толя просто не имел права. Дело не в адаптационном периоде, а в том, что 9-метровая маваси (набедренная повязка сумоистов), которую подарил при приеме в школу Китаноми, должна была лежать перед священным алтарем с изображением 55-го йокодзуну в течение 9 дней. А без маваси сумотори не имеет права даже подходить к дохэ (так называется борцовая арена).

Что представляет собой «Китаноми бэа»? - Зимний корпус - это пятиэтажный дом в престижном районе Токио Асакуса. На двух верхних этажах живет аяката (в основном переводе с японского - «приемный отец», в данном случае Китаноми-сан. Прим. Т.Б.). На втором этаже, пол которого покрыт глиной, как дохэ, мы тренируемся. Сним и едим - все 26 учеников - на полу первого этажа в большом зале на циновках. Под голову подкладываем подушки, набитые фасолью. Они, конечно, больше и толще брезентовых фасолевых дубинок, которыми нас лупят, чтобы кожа и мышцы тела утратили чувствительность.

Сейчас зима, и поэтому можно укрываться пуховым одеялом, да и встаем не в 5, а в 6 утра, после чего сразу же приступаем к тренировкам, которые длятся до 11 часов. Затем в течение часа умываемся, растираем

За три дня до нового 2000 года в Японии появился еще один профессиональный сумоист, чье имя Аврора Мицури. До недавнего времени он был известен как Анатолий Михаханов - 16-летний школьник из бурятского села Заиграево, ростом 191 сантиметр и весом 197 килограммов.

Обед длится ровно два часа. Мы рассаживаемся вокруг трех больших круглых и очень низеньких столов. Хорошо, что Китаноми-сан предупредил меня во время первой поездки, чтобы я научился есть сидя, по суги на полу, а то пришлось бы мучиться. В центре стола стоит котел, в котором в жирном бульоне плавает множество кусочков разного мяса. Кстати, эта похлебка очень похожа на нашу бурятскую. Только почему-то лапшу кладут не в котел, а толстыми жгутами рядом с ним. Перед лапшой лежат всякие травы, кусочки сырой рыбы и каких-то моллюсков, разумеется, рис. Запиваем все это густым, но не горьким пивом.

- Не плохо вас там кормят!
- Да, только вот кушать надо все 120 минут. Вокруг стола постоянно ходит тренер, в руках которого длинная палка. Кто перестал жевать, тут же получает удар. Меня пока не били - наверное, потому что новенький. После обеда - сон до пяти. Потом три часа занятий - по истории Японии, ее культуре. Правда, я сейчас учу только язык. Затем ужин, после которого взвешивание или процедуры, если кому-нибудь они требуются. И, наконец, сон. Так и живем 6 дней в неделю. Воскресенье выходной, но мне пока ездить некуда. Разве что духовный наставник Пол Макки-сэнсей куда-нибудь со мной на экскурсию отправится.

Тренировки тяжелые? - Я ожидал большего, но есть упражнения, которым до сих пор привыкнуть не могу. Например, шико, когда из низкой классической сумоистской стойки требуется выгнуть параллельно полу ногу и зафиксировать ее на весу. Это упражнение нужно выполнять 500 раз на каждой ноге. Оно развивает не только

эластичность связок и крепость мышц, но и терпение. Мне его пока не хватает: недавно со злости вытянул ногу слишком резко - чуть-чуть потянул коленную связку. Пришлось день тренировок пропустить. Ну а особенно шокирует, когда двое учеников тащат за волосы третьего через весь 40-метровый зал...

Месяц обучения в такой школе обходится каждому ученику примерно в 10 тысяч долларов. Основная часть этой суммы уходит на питание. Толя нескромно назвал похлебку в «Китаноми бэа» похожей на бурятскую. Может, она и впрямь чем-то ее напоминает, вот только готовится из так называемого мраморного мяса полугодовалых бычков, которых ежедневно массируют вручную под определенную музыку, потому оно и исчернено мраморными прожилками жира.

За Толю платит целая группа спонсоров во главе со всемирно известной фирмой спортивной одежды Mizuno. Все они верят в большое будущее Утренней зари прекрасной местности - именно так дословно переводится новое имя Михаханова Аврора Мицури. (Первоначально предполагалось, что Толя согласно традиции получит имя какого-нибудь великого сумотори прошлого, чьим перерождением его и объявили бы. Однако после долгих поисков подходящей кандидатуры в анналах сумо так и не нашли. Пришлось придумывать свое. Остановились на Авроре, поскольку с победами Михаханова связывают будущее школы. А Мицури - это прежде всего мирское имя Китаноми, который, кстати, добился пожизненного звания йокодзуну в 21 год).

У Толи-сан замечательная короткая и очень широкая стопа - признак высокого происхождения - и крепчайшие колени, - сказал Китаноми САХАНОВУ. - Ему не грозит трагедия Конишики, который из-за травмы колена покинул дохэ в расцвете лет. Я очень рад, что Толя-сан оказал своим выбором честь моей школе. Он потрясающе талантлив и, даст Бог, сможет дебютировать 15 мая в весеннем басэ сразу же в IV дивизионе.

В профессиональном сумо шесть дивизионов. И то, что Аврора Мицури начнет карьеру, минуя два низших, и впрямь прекрасно, поскольку сумо один из самых жестоких и суровых видов единоборств, ведь в нем запрещены только отрывание гениталий и удары на манер тех, что используются в карате. Возможно, произошло это благодаря авторитету Китаноми. Однако никакого авторитета йокодзуну уже не хватит, чтобы протолкнуть приемного сына в макуути - высшую лигу сумо. Туда Авроре Мицури придется пробиваться самому. И, по мнению специалистов, все шансы для этого у него есть.

Может, наступит день, когда у России появится собственный йокодзуну?

Тимур БАРАЕВ.
Спорт-экспресс.

СПОРТИВНАЯ ЖИЗНЬ СЕЛА

Прошедший 1999 год для спортсменов села Нижний Бургалтай был удачным. В апреле ученица 11 класса Вика Дагбаева стала абсолютной чемпионкой России среди юниорок по стрельбе из лука. Неоднократные чемпионы районных Сурхарбанов Владимир Гармаев и Сергей Цыденов стали серебряными призерами международного турнира по национальному борю на призы народного целителя, шэрээт-ламы Сартуу-Гэгэтуйского дацана М.Р.Чойбонова. В апреле чемпионкой Бурятии по вольной борьбе стала Оюна Менжикова (тренер Бургалтайской средней школы). Три года подряд дружная команда бургалтайцев выигрывает общерегиональное место на районном Сурхарбане.

В составе сборной команды района на республиканских Сурхарбанах в числе победителей и призеров выступают наши конники, лучники, борцы, гиревики. Мастер спорта Саидак Цыденов стал абсолютным чемпионом Иволгинского района. На республиканских сельских играх в с.Турунтаево в первенстве лучников Алена Дагбаева заняла II место, Н.Н.Дагбаев (преподаватель физкультуры, заслуженный работник физической культуры РБ) занял III место; гиревик Баир Раднаев - II место. Оюна Менжикова стала чемпионкой по вольной борьбе в составе сборной Джиды. В августе А.Дагбаева становится серебряным призером Всероссийских игр по стрельбе из лука. В октябре юные борцы Ч.Бадмаев (9 класс), С.Очинов (8 класс), А.Банзаракцаев и А.Чионов (10 класс) участвовали на чемпионате России по вольной борьбе в г.Перми. Виктория Дагбаева завоевала звание чемпионки «Сибириады-99» в г.Чите. Десятым мастером спорта из нашего села стал З.И.Дамчиев, председатель колхоза Верхний Бургалтай.

А год 1999-й провозжали 2-м турниром на призы мастера спорта СССР по вольной борьбе Бато Цырендашиева, победителя международного турнира на призы двукратного олимпийского чемпиона И.Ярыгина, серебряного призера Спартакиады народов России, победителя международного турнира на призы газеты «Сельская жизнь». Этот юношеский турнир собрал 201 юных борцов в новом просторном спортивном зале. После упорных поединков в порядке весовых категорий чемпионами стали: 24 кг - Р.Чойропов (Нижний Бургалтай); 26 кг - А.Менжиков (Нижний Бургалтай); 29 кг - З.Менжиков (Нижний Бургалтай); 32 кг - Б.Добчинов (Верхний Ичетуй); 35 кг - С.Рабдаев (Верхний Ичетуй); 38 кг - А.Чердонов (Нижний Бургалтай); 42 кг - Э.Норбоев (Гэгэтуй); 46 кг - З.Сосоров (Ичетуй); 50 кг - Б.Гомбоев (Улан-Удэ); 54 кг - Б.Ж.Банзаракцаев (Бургалтай); 58 кг - Б.Шаракчинов (Ичетуй); свыше 58 кг - Д.Жалов (Бургалтай).

Все чемпионы и призеры награждены ценными призами и грамотами. Самому юному борцу С.Цыденову из Бургалтая вручен специальный приз З.В.Дамчиева - мешок муки. После юных борцов на ковер вышел помериться силой и ловкостью мужчины по национальному борю С.Федосеев доказав, выиграв в финале у В.Гармаева абсолютного чемпиона Бурятии 1987г. в с.Тарбагатай, что на сегодня является одним из сильнейших борцов в районе и Бурятии. Ему вручен залуу специальный приз, учрежденный председателем колхоза «Мир» Д. М. Жаловой.

Ц.Д. БАДМАЕВ,
тренер-инструктор по ДК
спорту колхоза «Мир»
Джидинского района.

зүрхэ сэдхэлэй мурнууд,
зүбшэхэ ёһотой зүйлнүүд

О НАУКОЕМОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

(Начало № 2 за 20.01.2000 г., № 3 за 27.01.2000 г.)

Вдруг обнаружилось, что в области общего образования наша страна обладает огромным, доселе мало используемым резервом специалистов и идей. В настоящее время по некоторым предметам есть десятки и более вариантов учебников и программ. Общеобразовательная школа стала открытой для идей и технологий, которые созданы в нашей стране и за рубежом.

Конечно, были потери. Они связаны с общим финансово-экономическими и политическими неурядицами последнего времени в нашей стране. Очень неравномерным стал уровень образования в различных регионах. Велико социальное расслоение как между отдельными учениками, так и типами школ. Утерян ряд важных элементов внешкольного обучения и воспитания детей. До сих пор не найдена достойная замена прежним детским общественным организациям. Итем не менее инфраструктура общего среднего образования не только сохранилась, но и существенно развивалась за счет инновационных процессов.

Обновление содержания и методов обучения сопровождалось колоссальным переосмыслением учителями, методистами, психологами, управленцами оснований своей профессиональной деятельности. Прежде всего они научились видеть альтернативные пути развития школы, действовать исходя из ясно осознаваемых конечных целей той или иной дидактической системы. Это стало как будто совсем другие люди по сравнению с тем, какими они были 10 лет назад. На их плечах система общего среднего образования в нашей стране вступает в XXI век как одна из передовых в мире по уровню сложности предметного содержания и разнообразию методов обучения. Педагогам, вкушившим сладость творческого полета, хотелось бы, чтобы так все продолжалось дальше. Надо констатировать, период инноваций общего образования в России закончился.

Теперь авторам надо бороться за свои идеи не на шумных педагогических тусовках, а за письменным столом или компьютером, создавая учебники, методические пособия, контрольные работы и диагностические методики, в классах отработывая тонкости технологий обучения, в тиши кабинетов и лабораторий консультируя педагогов и управленцев, анализируя проблемы природы учения. Пришло время пусть и скучной, но необходимой профессиональной работы по технологическому обеспечению образовательных идей и продвижению технологий на рынок образовательных услуг.

Так получилось, что конец романтического периода совпал с утверждением в практике системы Д.Б.Эльконина -

В.В.Давыдова. Но романтический период кончился и для этой системы.

Теперь недостаточно сказать, что система дает иной тип развития, нежели традиционная. Надо в широкой практике доказывать преимущество системы высоким качеством постановки учебного процесса, сравнивать РО не только с традиционной классно-урочной, но и другими современными дидактическими системами, добиваться наряду с развитием основ теоретического мышления и других целей обучения, пусть побочных для данной системы, но важных для ее утверждения в массовой практике.

Вообще необходимо утверждать РО как современную высокотехнологичную дидактическую систему. Эта же задача стоит и перед другими инновационными системами.

1. Здесь и далее образовательная идея - социальная цель обучения (воспитания) и система представлений о способах ее достижения. Дидактическая система - конкретизация образовательной идеи в содержании и методах обучения (воспитания).

2. Характеризуя теорию развивающего обучения, В.В.Давыдов писал: «Согласно этой теории, содержанием развивающего начального обучения являются теоретические знания (в современном философско-логическом их понимании), методом - организация совместной учебной деятельности младших школьников (и прежде всего организация решения ими учебных задач), продуктом развития - психологические новообразования, присущие младшему школьному возрасту» («Теория развивающего обучения», с. 384. Курсив и выделения - В.В.Давыдова).

3. Кстати, в нашей традиционной школе проблема преемственности была решена чисто формально. Из года в год почти в каждой школе у учеников возникали проблемы при переходе из начальной в среднюю школу.

4. Это также связано с тем, что органы управления образованием пытаются сохранить детские сады как образовательные учреждения. У комплекса «детский сад - школа» шансов выжить больше, чем у детского сада в отдельности.

5. Большой и своевременный обзор современных образовательных идей, культивируемых в школах России, был дан в летних номерах газеты «Первое сентября» (№49-53).

6. Важно отметить взвешенную и дальновидную политику органов управления образованием как на федеральном уровне, так и в ряде регионов России. Они сумели поддержать в меру своих возможностей инициативы новаторов и одновременно сохранить инфраструктуру общего образования, созданную на базе традиционной школы. Благодаря этому в сложнейших финансово-экономических условиях система общего образования сохраняет свою дееспособность. Более того, она постоянно развивается, о чем я могу судить, зная состояние дела в г. Москве, Республике Бурятия, Ханты-Мансийском национальном округе.

В.ГУРУЖАПОВ,
кандидат психологических наук.

Фестиваль

ВОСПИТАНИЕ КРАСОТОЙ

МИНИСТЕРСТВО ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА УДЕЛЯЕТ ОСОБОЕ ВНИМАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ.

По всей республике действуют и образуются вновь школьные лесничества. Из года в год проводится конкурс на лучшее сочинение «О лесе» в пятих классах всех школ Бурятии. Призеры получают дипломы и ценные подарки. И в этом году к 1 июня ждут в Минлесхозе сочинения ребят.

Лесники и сами соревнуются на лучшую организацию работы по воспитательной деятельности. По итогам за 1999 год первое место занял коллектив Улан-Удэнского опытного лесхоза, второе место поделили Северо-Байкальский и Бичурский лесхозы.

Минлесхоз Бурятии всегда поддерживает инициативы и участвует в конкурсах,

грамоту и денежную премию, а средняя школа №1 города Закаменска благодарственное письмо от Федеральной службы лесного хозяйства России.

«Зимний лес». Юхнова В 12 лет. Туркинская ср.шк.

В этом учебном году Всероссийская Ассоциация культурных и гуманитарных связей и Международная детская художественная галерея проводят

Всероссийский фестиваль детского художественного творчества «Защитим лес!» под девизом «Лес - для сердца ты всегда дороже».

Минлесхоз вновь подключил все детские творческие коллективы. На конкурс прислали более 200 рисунков. Комиссия выбрала из них 19 лучших, практически от всех групп возраста, которые отправятся на заключительную выставку в Москве, где 30 детских работ станут

«Зимний лес на Байкале». Вторушин А. 15 лет. с. Байкало-Кудара Кабанского района.

объявляемых федеральными органами по охране леса.

Так, в прошлом году был организован конкурс на лучшую организацию дня «Встречи птиц», проводимой журналом «Муравейник». В его адрес поступило более 350 отчетов. Наши ребята были в числе передовых.

Школьное лесничество Романовского лесхоза получило почетную

победителями и получат дипломы и призы.

Самые юные кандидаты на Российский фестиваль - картины ребятшек детского садика «Солнышко», что в поселке Каменск Кабанского района - Софьиной Кристины и Гориной Полины. Самое зрелое произведение, которое именуется «Стражи вечности», ученицы 11 класса Байкало-Кударинской средней школы Тани Капустинной. Ее картина украсит любую художественную галерею.

Из 19 выбранных работ 6 придается на Кабанский район, из них 4 на Байкало-Кударинскую среднюю школу, по три на Хоринский и Мухоршибирский районы, 2 на Прибайкальский район и по одной на Бичурский, Заиграевский, Баунтовский,

«Сирота». Романова Н. 11 лет. Новонильск Заиграевского района.

Северо-Байкальский и Селенгинский районы.

Есть уверенность, что работы наших ребят вновь не останутся незамеченными на Всероссийском фестивале. Картины просто изумительные, а человек, увидевший красоту да пропустивший ее через свое сердце, никогда не сделает плохого природе.

В.АНТРОПОВ.

Түрэл найхан аялга

ВИКЫН БАЯР

«Жэлэй эрхим гуун» гэхэн конкурссын концертнээ минии танил Вика басаган ехэ баяртай ерээ һэн. Эстрадна буряад гуунуудые түрүүшынхэ шахуу шагнаһан Вика буряад хэлэ мэдэжэшьегүй һаа, хүгжэм аялгануудтай дурлажа, заабол буряад гуунуудтай кассетэ абаха байһанаа мэдүүлбэ. Вика Шэтын областини Аглы автономито округто ородоггүй ород нотатһаа Улаан-Үдэ нурахаяа ерээһэн юм. Жэлэй туршада түрэлхидэйнгээ заабарьяр помоо шударгы үзэжэ, концерт наагаар ехэ ябаагүй басаган байгаа.

Буряад гуунуудые найхашааха үедэнь, тэрэнше дэмжэжэ, «үглөөгэр Гунгаа Чимитовэй 75 жэлэй ойн баяртай концертгэ ошоёл» гэхэн дурадхал оруулаб. «А-а, 75 жэл хадань ганса хүгшэн хүнүүд дуулаха бээ» гэжэ һанаһанаа мэдүүлхэдэнь, бүхы уран үгөө суглуулжа, Гунгаа Чимитовэй бэшэһэн мэдэжэ бүхы гуунуудаа нэрлэжэ, энэ хүмнай Бурядагй суута хүн гээшэ гэжэ ойлгуулаб.

Үглөөгэрнэ оперо болон балегдэй танхим соо гүүрэн зон сугларһан байгаа. Концерттын түрүүшын хахадта Гунгаа Чимитовтэй танилсалга болоо. Буряад Республикын соёлой министр Е.Б.Раднаева, «Түгнэ» гэхэн Мухар-Шэбэр нотатаархидай эблээлэй түрүүлэгшэ Ц.Будаев гэгшэд амаршалгын үгэнүүдые хэлээ, бэлэг сэлэгүүдые барюулаа. Һүүлээрнэ Ж.Бадмацыенов, Э.Батсух, Н.Дымбырлова, Д.Бальжинимаев, Б.Батдоржиев болон бусад эстрадна дуушад гуулажа, харагшадагй халуун аялга ташалганда хүртөө.

Вика эдэ дуушадые таниха болоһон, мүн лэ ехэ баярлан, аялга ташаа. «Жэлэй эрхим гуун» конкурсо тэдэ баран хабаадаа ха юм, шимэ гоё гуунуудые ганса Гунгаа Чимитов бэшэ гээшэ гү?» гэжэ гайхан һураа бэлэй.

Концерттын хоёрдохи хахадта Бурядагй оперо болон балегдэй театрай бүхы дуушад шахуу хабаадаа. Г.Шойдагбаева, В. Бальжинимаев, Б.Бороев, Т.Шойдагбаева, С.Дашидцыенова болон бусад бултанай мэдэжэ «Эжымни», «Жара наһанай жаргал», «Инагай гуун» гэхэ мэтэ гуунуудые дуулаа. Зал соо һууһан зон амьа гаран, уяран шагнааг һуугаа. «Наматтай болдогтой харгыдаа...», «Сэрэгынгээ албые эрхим найнаар дүүргэжэ...», «Эльгэлэн, эльгэлэн тэгүүдэг...» гэхэн гуунуудай мурнууг арад зоной дунда мэдэжэ болонхой, үеһөө үедэ дамжуулагдана.

- һанааб, һанааб, эдэ гуунуудые аба, эжымни дууладаг. Харым, бүхы зон шэмээгүй болоод шагнажа байна. Гэрээ һанашааб, - гэжэ Вика аалихан намдаа шэбэнэнэ.

Уран гоё, угхатай үгэнүүдтэй урданай гуунуудые шагнахада урматтай. Үгэхөөрөөл, эжы, абынгаа уян уринаар дуулаһан буряад гуунуудые бидэ нэгэтэ шагнаад, зүрхэ сэдхэлдээ хадуужа абагабди.

Концерттын һүүлээр Вика үшөө дахин артистнарай нэрэ обогүүдые асуугаад, «гэртээ ошоходоо, аба эжыдээ буряад кассетэ абаашааб, энэ концерт тухай, Гунгаа Чимитовые хараһан тухайгаа хөөрөхэб» гэхэн юумэ баяртай хамтынгаа байра руу ябаа һэн.

Үлгын гуундал арли, эдир наһангань нэгэтэ дуулаһан түрэл аялга дуун Викын сэдхэлдэ хадуугажа, ходоогоо һанаһангань ябаха бээ.

Гунгаа Гомбоевич Чимитовэй гуунуудые залуу дуушадые, мэдэжэ артистнарыше дуулажа, үргэн Буряад гайдаар эдгэлүүлжэ байхань болтогой!

Е.ЦЫБЕНОВА.

«ДУГЖУУБА» – ОСОБО ЭЗОТЕРИЧЕСКИЙ ОБРЯД

Один из потомков, держателей трона Чингис-хана перенес время празднования Нового года с осени на конец зимы. По всему Востоку год исчисляется по лунным месяцам, а «Сагаалган» приходится на первое число первого весеннего месяца.

Во всех Буддийских храмах Традиционной Сангхи России с 4 ФЕВРАЛЯ пройдет официальная церемония очищения – Дугжууба т.е. разжигание костра.

5 ФЕВРАЛЯ – Верующие встречают Великую защитницу Учения Будды – Балдан Ахамо (Небесной богини, которая в эту ночь обходит всю вселенную с особой ревизией).

6 ФЕВРАЛЯ – в первый день Сагаалгана проводится хурал в честь наступившего Нового года.

В течение 15 ДНЕЙ во всех гацанах проходят хуралы, посвященные 10 грозным защитникам, божествам Долголетия. В эти дни можно посещать лам, квалифицированных астрологов.

ВНИМАНИЕ: официальное проведение обряда «Дугжууба» считается особо эзотерическим ритуалом, где сжигаются символы всего отрицательного и негативного. Обряд «Дугжууба» запрещено проводить в местах проживания людей, особенно в городе. Нарушение этих сводов ведут за собой тяжелые последствия, как со стороны реализаторов данного ритуала, так и участвующих в нем прихожан.

Буддийская Традиционная Сангха России специально отвели 2 места для проведения «Дугжуубы»: Иволгинский гацан и гацан «Калачакры» на

Верхней-Березовке. Церемонию проведут Еши-Лодой Римпоче и Хайдуб Лхарамба.

6 ФЕВРАЛЯ – Шэрээтэ-ламы (настоятели) гацанов Бурятии, священнослужители и верующие прихожане по сложившейся традиции поздравляют Главу Буддийской Иерархии России Пандита Хамбо-ламу-тронного Держателя Учения Будды и подносят белый хадак.

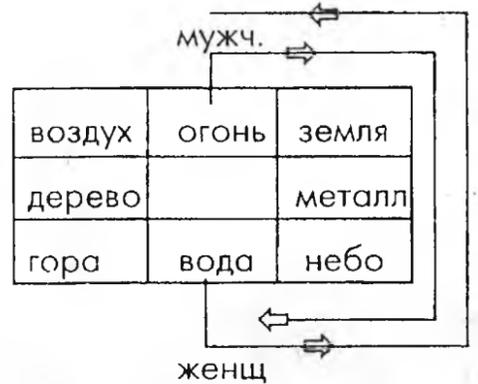
В эти праздничные дни совершайте благие поступки, очищайте тело, речь и ум от не благих деяний.

Буддийская Традиционная Сангха России поздравляет всех жителей Бурятии, священнослужителей, верующих с Новым годом – годом Белого Железного Дракона. Желаем Всем крепкого здоровья, счастья и благополучия.

Б.РАДНАЕВ, Пресс-Центр Буддийской Традиционной Сангхи России.

Восточный гороскоп

В ПЕРВЫЙ ДЕНЬ САГААЛГАНА

По рисунку, приведенному нами, вы сможете правильно расположить восемь позиций на пальцах руки. Верхней фаланге среднего пальца будет соответствовать позиция «огонь». С этой триграммы по часовой стрелке ведут отсчет прожитых лет мужчины. Если вам по буддийской системе счета лет исполнилось восемь, то этот год пройдет под знаком «воздух», если восемнадцать – «земля», если двадцать девять – «вода».

Женщины ведут отсчет от нижней фаланги среднего пальца, соответствующей триграмме «вода». Счет ведется против часовой стрелки. «Вода» - один год, «небо» - два года, «железо» - три года и т.д. Счет ведется на фалангах трех пальцев: указательного, среднего и безымянного. Люди, сидящие на 8 местоположениях, должны знать о том, в каком направлении нужно выйти из дому в первый день Сагаалгана.

Подробнее об этом ритуале прочитайте на 15 стр. в статье И.Сотникова «Сагаан хараяа угталга».

Сагаалганын үгтүүлэл

ЖЭМБЫН ДЫМБРЫЛЦООГОЙ ЗААБАРИНУУД

(Эхинийн январин 27-ной дугаарта).

ЗАМБАА

Замбаа яаж буйлуулдаг бэ гэж хөөрө. Хара шэрэм (чугуун) тогоондо таряагаа хуураха, тийгээд шуушуулаха (модон уур соо хээд, хальһыень унагааха), тэрэнээ һабяадажа абаһанайнгаа һүүлээр гар тээрмэдэ татажа, гурил болгохо. Замбаагаа халуун һүтэй сайда нэмэжэ (зугараан сай) уужа болохо. Халуун һү, тоһотой холжи, үдхэртэрынь замбаагаа худхаад эдихэдэ болохо.

Табан хушуу малһаа гараһан эдеэнэй зүйл олон. Харин эндэ сартуул изагуурганай эхэнэрнүүдэй хэжэ ябаһан эдеэнэй зүйлнүүдэй нэгэ хэдынь дурдагдаба.

АРНА ЭЛЭХЭ ТУХАЙ

Энэ юумэнһээ гадна, Дымбрылцо Жимбиевна арһа шүрбэнэ элдэжэ, юумэ тэрээгээрэ оёхо шадалтай хүн. Конференцидэ бэлэдхэлгын үедэ арһа элдэхэ тухай бэшэжэ абааб.

Нойтон арһанда «эдеэ» хэжэ, 2-3 хонуулха эдеэ: һүндэ гурил худхаад, тэрэниие түрхихэ. 2-3 хонуулаад, эрыюулгэдэ хэжэ эрыюулхэ (круговой станок для выделки шкур). Нэгэ заа эрыюулгэдэ, арһандаа тоһо «эдыулхэ» хэрэгтэй:

а) яһанай тоһо: яһа жэжэдхээд бусалгаха, шүлэпэйн дээрэ сугларһан тоһые суглуулжа абаад арһандаа түрхихэ.

б) сагаан тоһон шэнгэхэгүй, шара тоһо түрхихэ.

в) адуунай тоһо болохо: арьһин, өөхыень хайлуулаад түрхихэ.

Тийгээд 2-3 хонуулаад, эрыюулгэдэ хабшуулжа, 4-5 хоног эрыюулхэ. Тийгэжэ ерээд утаха.

УТАГА

Нүхэн соо парһанай борбоосгой (шэнгэрүүһэ) хэдэг. Нүхэнэйнгөө дээрэ гурбан модо хадхаад, арһаяа дээгүүрнэ хэдэрүүлэн нийлүүлжэ уяад, нүхэгүйгөөр орёодог. Тийгээд борбоосгойдоо гал аһаагаад, дээрэнһэнь шорой хаяад, утаа ууюулха. Нүхэ һүбыень таглажа, утаагаа газар гаргангүй, 20-30 мин. нэгэ тальнь, нүгөө тальнь эрыюулжэ утаха. Шаргал гоё үнгэтэй болодог. Тийгээд эрыюулгэдэ нэгэ заа оруулаха. Арһан бэлэн болоно.

Энэ арһаар ууга (кожаные сумки, приспособленные для езды лошади) оёдог. Ууга соо олон хоног эдихэ юумэн муудахагүй, хүдөөгэй зондо, малһад, ангуушадта ехэ хэрэгтэй юумэн. Гутал (арбаад янза: хүүгэдэй, хүбүүнэй, басаганай, гоёолтын, зунай, үбэлэй, хүгшэдэй, аңгуушадтай г.м.), бээлэй (үбэлэй, зунай, гоёолтын,

ажалай, эрэ хүнэй, эхэнэрнүүдэй г.м.) оёгдодог. Ганса үхэрэй, хонинной арһаар бэшэ, харин ан амитанай арһаар (хандгайн, бугын, гүрөөһэнэй) оёдол хэдэг. һайн элдэгтэй арһаар оёгдоһон хубсаһан зөөлэн, шинг нойто татахагүй, хүйтэндэ дулаан, халуунда һэрюун бүхэ зүйлнүүд болодог.

Дымбрылцо Жимбиевна һарьмай бээлэйнүүдые оёдог. Гүрөөһэнэй гү, ади бугын арһа элдэжэ, үһыень зосоо тээшэнь харуулаад, өөрынгөө хэбээр оёдог. Хэбынь хоёр хубитай: томо хурганай хэб ба гарай хэб.

Хонинной ноһоор хэгдэдэг юумэн олон. Хонинной ноһо хайһалаад, эшэгы, шэрдэг, дэбидхэр, хүнжэл бүтээгэдэг, дэгээлэй дотор соо хабшагдадаг.

ЭШЭГЫ

Ноһооо парин сеткэ дээрэ модон һабаагаар (длинные деревянные прутья) сохидог, шорой тоорогынь унагаадаг. Тийгээд ноһооо урижа эхилхэ. Уриһан ноһоороо зулхай хэхэ (размер - развернутый лист большой газеты). Нэгэ зулхай томо газетын тухай. 18 зулхай нэгэ эшэгы болохо. Гурбан зулхай дээрэ дээрэнһэнь таара дээрэ табиха (тара - мешковина). Модон голдо орёожо, һайнаар уяха. Бусалһан халуун уһаар дээрэнһэнь адхаад, гол руунь баһа хэлсэхэ. Хоёр хүн урда урдаһаань хаража, хоёр тээшэнь татаха. 4 хүн ээлжэлжэ 2 час соо татаха. Ходо халуун уһа хэжэ, шабшажа байха, һүүлэрнэ тэрэнээ задалаад, утаашань хоёр талаһаань адляр хумяад, сэбэр уһаар угааха. Тийгээд хатааха. Тэгшэхэн газарта хатаагаа һаа, һайн эшэгы болохо. Хэлтэгы газарта хатаабал, зөөлэн эшэгы болохо, задархадаа магадгүй.

ШЭРДЭГ

Хоёр эшэгы хамта болгоод, дээрэнһэнь ноһон утаһаар (шерстяная нить) шэрэдэг. Ноһооо утаһа болгожо бүүдүүхэнээр ээрээд, гурбаар гүрөөд, угалзануудые зохёожо гоёодог.

Буряад-монгол эхэнэрэй эртэ урдын саһаа хойшо эшэгы, шэрдэг, дэбисхэр, хүнжэл хонинной ноһоор хэнэ.

Унтахада дэн зөөлөнһые бэшэ, хатуу яндагайһые бэшэ, эгээл хүнэй бээдэ тааруу, шинг нойто татахагүй эд болоно. Басаганай хадамда ошохоодо, гэртэхиинийн «заһал» түхээрдэг байгаа. «Заһал» соонь бэшэ юумэнһээ гадна, хоёр шэрдэг байха ёһотой байдаг. Тэдэнь хоёр хажуугаараа угалзаар гоёогдожо, хара торгоор бэрэгтэй байдаг һэн. Хитадай синтепон дэгэл, хүнжэл дэлгүүр дээрэ элбэг байдаг. Тэдэмнай аллерги, грибок үбшэ тараана, тэрэнһээ гадна хүйтэндэ хүйтэн, халуунда уһа татаха янзатай байдаг. Энээниие ойгоһон эхэнэрнүүд Дымбрылцо Жимбиевнагай хургаалаар, дэгээлэй дотор соо хонинной ноһо урижа, хабшажа оёдог.

Хүнэй жаргалай эгээл эрхимынь - бээын элүүр энхэ болоно ха юм даа. Илангала заа үхибүүдтэ энэмнай хэрэгтэй.

Мүнөө Дымбрылцо Жимбиевна һаһанайнгаа амаралтада гаранхай, ажалай ветеран, шотагай үндэр һаһатайшуулай эмхиин гэшүүн болоно. һүүлэй жэлүүдтэ һэргээгдэһэн Захаамин шотагайнгаа Бургалтайн дасанда эхинһэнь туһа шадалаа хүргэлсэһэн байна. Уран оёдолшо хадаа Буддын шажаһанай, дасанай эд хэрэгсэлүүдые шэмэглэжэ оёдог. Бурханай ёһоор юумэн бүхэн удха шанартай гэжэ мэдэнбди. Тэрэниие Дымбрылцо Жимбиевна наринаар мэдэхэ хадаа, бурханай номой ёһоор хамаг юумээ бүтээдэг. Уран гарнуудһаа гадна олон маай, мэгзэм мэдэхэ, тэдэнһээ ходо уншажа, бурханаа тахижа һуудаг.

Сартуул угайнгаа уран бэлигы дээшэнь үргэжэ, залуу үетэндэ дамжуулжа, һонор сэсэн бодолнуудтай, хурса үгэтэй, хонгёо һайханаар урданай дуунуудые дуулажа, буянтай, үйлэ заяанайнгаа бэлигээр жарган ажаһуудаг.

Манай угай урдаа хараха Дымбрылцо Жимбиевна уран бэлигээ, сэсэн һонор хургаал заабаринуудаа дамжуулаһан заанда удаан саг соо манайнгаа дунда буянтай, жаргалтай һууһай даа гэжэ һанаха байна. Имэ буурал сагаан толгойтой, сэсэн мэргэн зоһоор баян даа, манай шотаг.

Данзан ОЧИРОВ, республикын 1-дэхи лицей-интернадаы 9-дэхи «а»классай хурагша.

үдэр. Бурханда мургэхэ, Наранда, нарада, бусад юртэмсэнүүдтэ шүтэхэ, тэнгэри тахиха, аршаан, эм найруулха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, түрэлхидэй дунда холбоо бэхжүүлэхэ, хани нүхэдэй аша туһада түшгэлэхэ, аршаанаар бээ арюудхаха, дасан (дуган), субарга, пом, бурхан

дараха, дайсание помгодхохо, хюмһа абаха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Харин багшада шаби боложо орохо, худалдаа наймаа хэхэ, нохой худалдажа абаха, үбшэ аргалжа эхилхэ, нүүхэ, наһа барагыше хүдөөлхэ, газар малтаха, бөөгэй хэрэг эрхилхэ, модо үндэһэтэйнь унагааха,

ХVII ЖАРАНАЙ САГААН ТҮМЭР ЛУУ ЖЭЛ

ХАБАРАЙ ЭХИН ШАРА БАР НАРА

Буряад литэ	2	3	4	5	6	7	8
Европын литэ	7	8	9	10	11	12	13
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабба Лара понед.	Мягмар Марс вторник	Лагда Меркури среда	Лүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	хүхэгшэн хонин	улаан бишэн	улаагшан тахья	шара нохой	шарагшан гахай	сагаан хулгана	сагагшан үхэр
Мэнгэ	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ
Луудал	хиц	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула

Гарагай 2-то шэнын 2 (февралин 7). Шэнын 1-һээ 15 өдөр дасануудга Сагаан мэнгын хурал болохо.

Хүхэгшэн хонин, 9 улаан мэнгын хиндэ луудалтай Бурханда мургэхэ, даяан мэнгын хурал хэхэ, тангрын мэнгинуудыг уншаха, эм найруулха, лусууд тахиха, дасанууд найлха, аргаламжада орохо, дуудаха, даллага абаха, худалдаа хэхэ, хубсаһа орохо, шэмэг зүүдхэл хэхэ, бүжэг наада эрхилхэ, гарагай (гарагай заһал мэнгын үйлэнүүдтэ найн. шуһа ханаха, төөнхэхэ, тээрмэ бариха, үргэхэ, нүүхэ, шэб шэбэ барта бууса түхээрхэ, балин шадха мэтын үйлэнүүдтэ муу. гарагай барагшын, бэриин тээрмэ дасагда хаңдаха гэнэ.

Гарагай 3-да шэнын 3 (февралин 8). Улаан бишэн, 8 сагаан мэнгын, луудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, зальбарха, бурхан, сахюуса, эдэй тэнгэри, лусууд тахиха, хэшэг буян уриха, аргаа абаха, сан тахиха, балин тараг бэрхэхэ, айраг халааха, замда гараха, шэмэг зүүхэ, бүжэглэхэ, дарсаг үлгэхэ, худалдаа наймаа хэхэ, эм найруулха (гарагай мэнгын үйлэнүүдтэ найн. хуураа гаргаха, дайсание болон шүдхэр дараха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Зүгөөр хүншүү бэрхэхэ гаргаха, бэлбэһэн бэрхэхэ, улай гаргаха, мал гаргаха, пом оршуулха, худаг үлгэхэ, шэнэ хубсаһа эсхэхэ, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, тээрмэ бэрхэхэ гуйлта хадаг тахиха, бэри бариха, наһа барагыше үлгэхэ, хюмһа абаха, хутага үлгэхэ мэтын үйлэнүүдтэ найн.

Гарагай 4-дэ шэнын 4 (февралин 9). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

арамнайлаха, уранай ажал эрхилхэ, Аюушын нахил хүртэхэ, наһанай хэшэг, хүсэ арьбажуулаха, юумэ худалдаа, худалдажа абаха, эд бүтээхэ, модо сабшаха, модоор дархалха, ада шүдхэр, наад тодхор, эльбэ дараха, гэр байшан заһабарилха, нэлбэхэ, шэнэ гэр бариха, замда гараха, хубсаһа оёхо мэтын үйлэнүүдтэ найн. Гэхэ зуура улай гаргаха, хүншүү хөрбоһо гаргаха, шуһа ханаха, төөнхэхэ, суглаа зарлаха, үгэлгэ үгэхэ, гуйраншадта юумэ нарбайха, хюмһа абаха мэтын үйлэнүүдтэ сээртэй. Наһа бараһан хүн тухай, бэри тухай асуудалаар дасанда хаңдаха гэнэ.

Гарагай 5-да шэнын 5 (февралин 10). Шара нохой, 6 сагаан мэнгын, түмэртэ луудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, зальбарха, бурхан, сахюуса, тэнгэри, лусууд тахиха, нүгэлөө наманшалха, үзэгтэ бураха, бурханай пом уншаха, гал мандал хэхэ, эм найруулха, помнол хэхэ, тэрониёе шагшаха, замда гараха, сангарил хураха, маани сахиха, даллага абаха, уранай ажалда бураха, тангаригаа болоулха, агнаха, дайсание помгоруулха, хараал дараха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Гэбэшье юумэ бузарлаха, хүниёе үзэн ядаха, үхибүү хүлдэ оруулха, бага хүүгэдые гэрһээ холо эльбэхэхэ, хүбүүдые сээртгэ үдэхэхэ, хубсаһа эсхэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, үһээ угаха мэтын үйлэнүүдые тэбшэхээр. Бэри тухай асуудалаар дасанда хаңдаха гэнэ.

Гарагай 6-да шэнын 6 (февралин 11). Шарагшан гахай, 5 шара мэнгын, огторгойдо луудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, тахил үгэхэ, сахюуса хураха, даллага абаха, эм найруулха, наһа утадхалгын пом уншуулха, замда гараха, аршаанаар бээ арюудхаха, баярта ушараа тэмдэглэн байцэрлэхэ, гүрэм уншуулха, эльбэ дараха, эхэ хүниёе барааллаха, дасан (дуган), сээргэ бурхан, пом арамнайлаха, пом оршуулха, хулгай дээрмэ

сангарил хураха, маани сахиха, гэрһээ хэрэглэл гаргажа, ондоо зондо үгэхэ, мал бэлэглэхэ, улай гаргаха мэтын үйлэнүүдтэ сээртэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа наа, шэг шарай найжарха. Гарагай 7-до шэнын 7 (февралин 12). Сагаан хулгана, 4 ногоон мэнгын, уһанда луудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, бурхан, сахюуса, тэнгэри, лусууд тахиха, шуһа ханаха, төөнхэхэ, эм найруулха, үгэлгэ үгэхэ, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, хубсаһа эсхэхэ, шэнэ дэгэл хубсаһа үмдэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, юумэ худалдаа, худалдажа абаха, абаһанаа бусааха, түмэрөөр уранай зүйл бүтээхэ мэтын үйлэнүүдтэ найн. Гэбэшье эхэ уһа мүйһэ гаталха, загана-шалха, тангариг үргэхэ, дайсание дараха, дошхон газар помгодхохо, бага үхибүү гэрһээ холо эльбэхэхэ, үхибүү үргэжэ абаха, улай гаргаха, бэлбэһэн эхэнээрэй гэртэ орохо, үһээ угааха, хюмһа абаха мэтын үйлэнүүдтэ хорюулгай.

Гарагай 1-дэ шэнын 8 (февралин 13). Отошын, Махагалын, Дара-Эхын үдэр. Сагагшан үхэр, 3 хүхэ мэнгын, хада уулада луудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахиха, лүн абаха, дасан (дуган), мургэл шүтээнэй бусад зүйлүүдые бүтээхэ, тэдэниёе арамнайлаха, хүниёе аргаламжада оруулха, эм найруулха, эм залаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, ажалшаниёе хүлэхэхэ, юумэ худалдаа, худалдажа абаха, бээ аршаанаар арюудхаха, уранай ажал эрхилхэ, ваджрын, нүрбын харюулга хэхэ, уһанай болон лусуудай балин гаргаха, ада шүдхэр зайлуулха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Зүгөөр газар малтаха, абаһанаа бусааха, модо сабшаха, хюрөөдхэхэ, тэнгэри тахиха, шулуу шорой хүдэлгэхэ, эхэ хэрэг эхилхэ, дарсаг үлгэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хадаг тахиха, бэри буулгаха, замда гараха, хубсаһа, малгай эсхэхэ, гэрэй нуури тахиха, шуһа ханаха, төөнхэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хорюулгай.

Гарагай 1-дэ шэнын 8 (февралин 13). Отошын, Махагалын, Дара-Эхын үдэр. Сагагшан үхэр, 3 хүхэ мэнгын, хада уулада луудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахиха, лүн абаха, дасан (дуган), мургэл шүтээнэй бусад зүйлүүдые бүтээхэ, тэдэниёе арамнайлаха, хүниёе аргаламжада оруулха, эм найруулха, эм залаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, ажалшаниёе хүлэхэхэ, юумэ худалдаа, худалдажа абаха, бээ аршаанаар арюудхаха, уранай ажал эрхилхэ, ваджрын, нүрбын харюулга хэхэ, уһанай болон лусуудай балин гаргаха, ада шүдхэр зайлуулха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Зүгөөр газар малтаха, абаһанаа бусааха, модо сабшаха, хюрөөдхэхэ, тэнгэри тахиха, шулуу шорой хүдэлгэхэ, эхэ хэрэг эхилхэ, дарсаг үлгэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хадаг тахиха, бэри буулгаха, замда гараха, хубсаһа, малгай эсхэхэ, гэрэй нуури тахиха, шуһа ханаха, төөнхэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хорюулгай.

Гарагай 2-дэ шэнын 9 (февралин 14). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 3-дэ шэнын 10 (февралин 15). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 4-дэ шэнын 11 (февралин 16). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 5-дэ шэнын 12 (февралин 17). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 6-дэ шэнын 13 (февралин 18). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 7-дэ шэнын 14 (февралин 19). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 8-дэ шэнын 15 (февралин 20). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 9-дэ шэнын 16 (февралин 21). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 10-дэ шэнын 17 (февралин 22). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

Гарагай 11-дэ шэнын 18 (февралин 23). Улаагшан тахья, 7 улаан мэнгын, шоройдо луудалтай

БЭРХЭШЭЭЛЭЙ ДАЛАЙЕ БОДИ СЭДЬХЭЛТЭЙГЭЭР ДАБАҢАН ЛЭ

«Горхонһоо эхилээгүй мүрэн байдаггүй, гарбалаа мэдэхгүй хүн байдаггүй» гээд манай буряад зон хэлсэдэг байһан. Ушар иимэхээ ажабайдалай далайе эрэлхэг зоримгойгоор гаталан минии эжын наран мэтэе үгэса Дэрхүү амбай тухай хөөрэхэ хүсэлтэйб. Үнэн нэрэнь Сэбэгэй Гомбожаб гээд алдартай юм. Мэнэ гарахая байһан сагаан түмэр Луу жэлдэ айл аймагаймнай эгээл үндэрһаһатай Дэрхүү нагасамнай 1900 ондо Бэшүүрэй аймагай Шэбэртын зүүн бөөдэ оршодог тэрэ үеын хэмжээгээр шадалтайхан бүлэдэ түрөө бэлэй. Гомбожаб нагасамни шотаг нутадаа ноодор бөө Шаргалжанай Алта буурал эжы гэжэ удаган хоёрой таһардалан болодог. Дэрхүү нагасын оройдоол жэл хахадтай байхадань, эсэгэнь наһа бараа бэлэй. Тэрэ үеын үхибүүд муу борьбоёо гэрһээр, гэртэхи, газаахи ажалдаа али болохоор туһалһаар ябатараа Дэрхүү нагасамнай 13-тайдаа Хохюуртын (Амгалантын) дасагда хубараг болоһон юм. Бурхан Багшын ном судар үзэхэдөө, хурсахан Гомбожаб нагасамни өөрынгөө үеын 4 хүбүүдтэй хамта Агада, мүн Буряадтаашыёе эхэ суутай 1200 ламатай Сүүтэл дасан Сагаан нарын 13-да мордохон бэлэй. Суута энэ дасагда хорёод шахуу жэл соо гэбшын зэргэ хамгаалтараа Дэрхүү нагасамни ном судар шудалжа, ядарһан зондо туһалжа ябахадань, хэсүүхэн саг тохёолдоо хэн. Сүбэй сагай дүтэлһые сэдьхэлээрээ мэдэрһэн нагасамни 1932 оной үедэ Улаан-Үдэ ерээд, хоёр жэлэй туршада яһала урагшатайгаар хүдэмэрилжэ ябаа. Тингэжэ байтараа Краснояррай хизаарай Канск хото эжыгээ абаад, ахадаа ошохо баатай болоо хэн. Хардалгын хохи жэлнүүдтэ ажалша бүхэриг хүнүүдээ хулаагшала хэбдэг хүйтэн хизаар руу сүлдэг бэлэй. Түрэл яһатайингаа тулюур хүшэр байдалыёе хүлгэдхэхэ, сэдьхэлыёе тэпшэрүүлэн заһаха, шэнэ найдал түрүүлэхэ талаар Дэрхүү нагасамни яһалал оролдодог, маани мэгтэм уншадаг, хамаг хэрэгыёе номуун ёһоор үнэн сэдьхэлхээ оролдон бүтээдэг хэн. Алган энэ дэлхэй дээрэ түрөһөн хүн бүхэн өөрын онсо заяатай, наһанай хэмжүүртэй байдаг. Дэрхүү нагасамнай ажабайдалай орёохон зам гаталжа, шираг залуу наһанһаа амитап зоной ядалан зоболонгыёе үзэхысэ үзэхэһөө гадна, үхэлтэ дайнай гал дүлэн соогууршыёе гарсалдаад, амиды мэндэ тоонто шотагаа бусаха азатай байһандань дүтын түрэлхид,

шотагайнь зон домоглон хөөрөдөг заншалтай. Наран мэтэ нагасамнай 1942 оной мартын 15-да Канск хотын райвоенкомадаар дайнда мордожо, 767-дохи артиллерийскэ полкдо буудагшаар абтаһан түүхэтэй. Тэрэл онойнгоо июль нарада Ростов-на-Дону шадар болоһон шухата шанга тулалдаануудай хүлээр манай сэрэгшэд сухариха баатай боложо, хүүшынгээ номон болотороо эрэлхэгээр тэмсэбшыёе, дайсанай бүһэлгэдэ ороһон юм. Дайсанай хара наһарта ороһон манай сэрэгшэд Германи руу баалалтын ажалда туугдаа хэн. Германийн зүүн таладахи түмэр зам барилгын, заһабарилгын хүндэ хүдэмэридэ олон үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд үйлээ үзэтэрөө хүдэлгэһэ хэн. «Үмдэхэ хубсаһагүй, эдэе хоолгүй шахууһаа, мүн хүндэ ажалһаа олохон сэрэгшэд наһа бараһан юм даа, хөөрхэйшүүд», - гээд нагасамни наманшалан хөөрөө хэн. Плендэ байһан бүлэг сэрэгшэдтэй хамта нагасамнай 1945 оной май нараһаа 1946 он болотор Донецкэ областиин нэгэ хотодо заводто харууһан доро ажал хэхэ. Гэм зэмэгүй гэжэ элирүүлэгдээд, эжынгээ байһан Краснояррай хизаар ошоһон юм. Дайнай хүлээрхи үлэн хоһон жэлнүүдтэ совхоздо оролдосо үүсхэлтэйгээр хүдэлһэн юм. Холын хизаарта ажаһуухадаа, сэдьхэлэйнгээ уряагаар ород цүхэртэй боложо, 2 басаган, 1 хүбүүтэй болоо хэн даа. Мүнөө 5 аша, зээпэртэй, гушатай болохтой. Дэрхүү нагасамнай бүхы наһан соогоо олоной хэрэгэй түлөө оролдожо ябаһандаа, мүн эхэ, эсэгынгээ ашатын буянаар 100 наһанайнгаа богоньёе ухаан һонортойгоор угтахашь даа. Дэрхүү нагасамнай олон жэл соо Суулга тосхондо ажаһууһанаа тоонто шотаг Шэбэртэеэ ерэхэ, Сэрэгма зээпэртээ үргүүлэнэ. Зээ басаганайнь эжы Дулма Гармаева аймаг, республика соогоо түрүү наалиһан алдартай ябаһан. Оролдосото ажалайнгаа түлөө Октябриин Революциин, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудаар, олон медальнуудаар шагнагдаһан габыятай. Байдалай бэрхэшээлүүдыёе боди сэдьхэлтэйгээр дабажа, бүхы наһан соогоо Эхэ зургаан зүйл хамаг амитанай амгалан байдалай түлөө зальбаржа, хүн зонийнгоо хэрэгүүдыёе номуун ёһоор бүтээжэ ябаһан Дэрхүү нагасамнай 100 наһанайнь, Агуу Илалтын 55 жэлэй ойн баяраар олон тоото түрэлхидэйнь зүгһөө амаршалнаб.

Сэсэг ДАРМАЕВА, ажалай ветеран.

Сагаан харын амаршалганууд

ҮНЭН ЗҮРХЭНЭЙ БАЯСХАЛАН

Байгша оной январин 21-гэ Гүрэнэй Буряадай оперо болон бледэй академическэ театрай тайзан гээрэ минни сохёохы ажал ябуулгада зорюулагдхан «Тоолто номаг» гэнэн хүгжэм-дуунай концерт ехэ дэбжэлтэтэйгээр үнгэрөө һэн. Түрэхөөр 75 наһанайм ойго зорюулагдхан энэ һайшаалта хэрэгы республикымнай Соёлой яман, Уран зохёолшодой болон Композиторнуудай холбоонууд, «Түгнэ» гэнэн Мухар-Шэбэрэй аймагай номаг зоной эблэл эмхидхэн байна.

Энэ концертгэ минни үгэ гээрэ республикымнай композиторнуудай бэшэһэн дуунуудыг гүйсэдхэн, мүшэд шэнгээр ялазалан Буряадайимнай алдар суута дуушад СССР-эй арадай артистнууд Галина Шойдагабаева, Дугаржап Дашиев, Ким Базарсадаев болон оперын бусад нэрэтэ дуушадта, дирижёр, Россин искусствын габыата ажал ябуулагша Валерий Галсановой хүтэлбэри дор наадаһан театрай оркестрэй хүгжэмизгэтэ, Россин Федерациин габыата артистка Дарима Линховоин, композитор Б.Наранбаатарай ударидалга дор олон тоото дуунуудыг гүйсэдхэн «Байгал» ансамблиин солото дуушад Аюша Данзанов, Баярма Рагнаева, Жаргал Багмацыренов болон бэлигтэй бусад дуушадта үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргөөд, энэ концерт бүтээлсэһэн бүхы һайн һайхан нүхэдтөө саананхи сохёохы ажал ябуулгадань үнгэр амжалта хүсэнэб!

Сагаан нараар амаршалнаб!

Гунгаа ЧИМИТОВ, Буряадай арадай поэт.

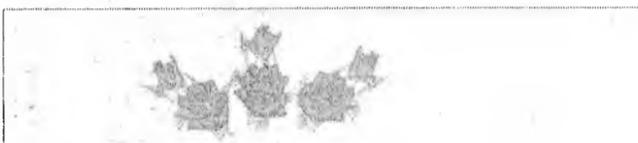
МОНГОЛ НАЙЗ НҮХЭРТӨӨ АМЖАЛТА ХҮСЭЭ

Улас түрын харилсаа холбоо бэхжүүлэх хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулалсаһанайн ба хэблэл мэдээсэлэй ажалда олон жэл соо эрбхитэйгээр хүдэлмэрилхэнэй түлөө Буряадахи МОНЦАМЭ агентствын корреспондент, «Буряад үнэн» газетын найз нүхэр Бямбын БАДАР «Монголой хэблэл мэдээсэлэй түрүү хүдэлмэрилэгшэн» гэнэн гүрэнэй шагналаар һаяхан шагнагдаба.

Б.Бадар Эрхүүгэй университетэй журналистикын факультет дүүргээд, Монголой радиогой «Голос Монголии» гэнэн дамжуулгын директорээр, сурбалжалагшаар олон жэл соо хүдэлхэн байна. Удаань «Новости Монголии» гэжэ ород хэлэн гээрэ хэблэгдэжэ байдаг сонинго хүдэлөө.

«Үнэн» газетын найз нүхэр Бадарые энэ үгээр хайраарнь, мүн гарахаяа байһан Сагаалганаар үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалаад, элүүр энхыг, зол жаргал, ажалдань амжалта, гэр бүлэгэнь амгалан тайваниг хүсэнэбди!

«Буряад үнэн» газетын коллектив.

Хүндэтэ аба эжыгээ, Жаргал Батуевич Светлана Дамбаевна хоёрто, амар мэндые хүргэн, Сагаан нараар амаршалнаб. Элүүр энхэ, зол жаргалтай, амгалан тэнюун ажаһуухыетнай хүсэнэб. Бато хүбүүн.

Луу жэлтэн хөөрэнэ ЗҮҮН ЗҮГЭЙ ЭМНЭЛГЭ-ЗУУН НЮУСА

Зүүн зүгэй медицинын түбэй эрхим эмшэн, дүршэл ехэтэй мэргэжэлтэн Ц.Д.ТУРТУЕВ түбэй поликлиникыг даагшаар һая томилогдобо. Врач-эндокринолог, фитотерапевт, зүү хадхадаг, компьютерно-пульсовой аргаар диагностика - эмнэлгын иимэ үргэн ажалаа хүтэлбэрилхы тушаалтай зохилдуулха болобо гэшэ.

Корр.: Цыбикжаб Доржиевич, энэ хүндэтэй, харюусалгатай тушаалда дэбжүүлэгдэһэн ушараартай Танаа амаршалай! Намтар тухайгаа тобшохоноор хөөрөжэ үгыт.

Ц.Д.: Захааминай аймагай Үлэгшэн номаг - түрэнэн тоонтонни. Нургуулиа дүүргээд, Благовещенскын медикститудта ороо һэм. Дээдэ нургуулин удаа Зэдын аймагай түбэй больницада 5 жэл хүдэлөөб. Нэгэ жэл - түргэш туһаламжын албанда. Зүүн зүгэй медицинын түбтэ һүүлэй 5 жэлдэ хүдэлнэб.

Корр.: Эндэ одоол һанаандатнай тааруу ха. Ц.Д.: Тинимэ. Бүри анхаһнаа сохёохы иимэ ажалда татасатай хүм. Хэдэн мянган жэлэй түүхэтэй түбэд эмнэлгын аргануудай булюу тала мэдээжэ ха юм даа. Ямар нэгэн үбшэниие амьяарын бэшэ, бэе махабад бүхэлдэнь хараадаа абан эмнэхэ, бээдэ хорогуй, аргаламжань ашатай.

Буряадай эрдэмэй түбтэ профессор Цыдыповой хүтэлбэри дор Европ болон түбэд медицинын туйлалтануудай, худалаар үбшэн таниха үндэһөөр бүтээгдэһэн компьютерно-пульсовой комплекс манай түбтэ ашаглагдана. Хүнүүд ехэл дуратайгаар ябадаг болоо.

Корр.: Шэнэ тушаалда ороод байхадаа, түбэйнгөө нэрэ хүндые дээшэлүүлхын түлөө оролдохо болонот...

Ц.Д.: Эмхидхэхэ гэшэмнай баһал бэлэн хэрэг бэшэ, оролдохол хэрэгтэй болонол даа. Бэлигтэй бэрхэ эмшэд эндэмнай хүдэлнэ. Невропатолог З.Ж.Намзатов, тибетолог-фитотерапевт Д.А.Матыпов, зүүгээр хадхажа эмшэдэг Т.А.Котцева, кардиолог-фитотерапевт Е.Н.Хадыкова, арадай эмшэд С.Н.Семснова, Э.Э.Ринчинэ, олондо мэдээжэ эмшэ лама Чимит-Доржи Дугаров, гомеопат Ж.Ц.Ходаев, Д.Д.Будаева, бусадшы арга шадабарияа жэлхээ жэлдэ мүлэжэ, эмнэлгээсэ бүри ашагтай болгохын түлөө оролоно. Эрдэмтэ, шэнжэлхы хүдэлмэри олонинь ябуулна. Удангүй түбэйнгөө байгуулагданаар 10 жэлэй ой угтахабди. Бэлдхэлээ ийгээд эхилхэмнай.

Корр.: Цыбикжаб Доржиевич, Та Луу жэлдэ түрэнэн гэшэт. Ямар нэгэн онсо шэнжэ энэ жэлдэ түрэнэн сондо бии гэшэ гү?

Ц.Д.: Миини һанахада, ямаршы жэлдэ түрэнэн зон адли. Ажаллахал хэрэгтэй. Өөрөө би жэлээ оруулжа байһан хадаа дасандаа ошожо даахана бээб. Гарахаяа байһан Сагаан нараар «Буряад үнэн» - «Дүхэриг» сонингой олонийг уншагшадые амаршалаад, элүүр энхэ, энхэрэл дүүрэн сэдхэлтэй ажаһуухыетнай хүсэнэб.

Галина ДАШЕЕВА хөөрөлдэбэ.

Сагаан харын амаршалганууд ДУТАН БОДХООГШОДТО - БАЯРАЙ ҮГЭ

Баатар ЦЫДЫБЭЙ, Хори аймагай Анагай дасанай шэрээ байһан эмшэ лама:

Үнгэрэгшэ зун олоной ажал оролдолгоор, үндэр зиндаат санаарган - Еши Лодой римбүүц бандида хамба лама Дамба Аюшсэ Тензин багша, наарамба Лобсан Хайдаб түрүүтэй оло дасанай шэрээтэ ламанара хабаадалгатайгаар дасанаймна

шэнэ дуганай арамнай сентябрь нара соо дээдэ хэмжээнэ үнгэрөө һэн. Хорин аймагай захиргаанай гулваа Александр Александрович Заводской горитой туһа хүргэһэн байһан Дархашуул, гартаа дүйтэй Цыбенов Цыбан, Базарсадаев Мүнхэ Цыбанов Дондок, гагнууршан Николай Нифонтов ехэ ажар бүтээгээ.

Уран гартай Галина Аюшсева, бэрхэ обдолшод Балбар Норжомо, Цэбэгэй Гүрэма, бэлигтэй мастернууд Дымбрэ Доржопалан, Дашын Дамдин, Дандарай Дамба-Доржо, Буды Лубсан гээд аргагүй ехэ оролдолго гартаа.

Пүзэгтэнэй бүлгэмэй түрүүлэгшэ Байндай Салжесвин Шойнжоновой, Анагай дасанай ажалшаддай зүгһөө булган баярые хүргэн, бүхы зонин Сагаан нараар амаршалан буянтай бурхантай, урагшатай, урматай ябахысгэ хүсэиэбди.

Бэлигма ОРБОДОЕВА хөөрөлдэбэ.

Соёлой һонин

УРАН ЗОХЁОЛШОД ТООСОБО

Байгша оной январин 28-да Буряадай Уран зохёолшодой XII съезд боложо үнгэрбэ.

Үнгэрхэн үедэ эмхидхэгдэһэн ажал хэрэгүүд тухайгаар Уран зохёолшодой холбооний правленийин түрүүлэгшэ Б.С.Дугаров тоосоото элидхэл хээ. Буряадай уран зохёолшодой мүнөөнэй байдал ба саананхи хараа зорилгонууд гэнэ асуудалаар хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор С.Ж.Балданов, хүүгэдэй уран зохёолшодой мүнөөнэй байдалаар хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат В.Д.Жапов хоёр нэмэлтэ элидхэлүүдые хэлэн байһа.

Уран зохёолшодой съездын хүдэлмэригэ Буряа Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Е.К.Ханхалаев, соёлой министр Е.Б.Рагнаева, һуралсалай болон эрдэмэй министрэй орлогшо Е.Д.Чимитова болон инитэй эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадаа.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ уран зохёолшод К.Карнышев, Д.Д.Дугаров, Н.Исаев, Ж.Юбухаев, Ц.Жимбиев, Х.Дампилова, Ц.Найданов, уран зохёолшын хани хүнхэр А.Батожабай, зохёохы ажалтанай ахатан А.И.Уланов болон бусад нүхэд үгэ хэлээ.

Удаань 9 хүнһөө бүридэһэн Уран зохёолшодой холбооний правленийин гэншүүд хунгагдаба.

Правленийин түрүүлэгшээр «Буряад үнэн» газетын ахамад редактор А.А.Ангархаев хунгагдаба.

Съездын түгээсхэлдэ Буряадай Уран зохёолшодой холбооний гэншүүдээр 6 хүн абтаад, Россин Уран зохёолшодой холбооний гэншүүн болохоор зуурналагадаба.

Далай ХУБИТУЕВ.

БУРЯАД ХЭЛЭ ЗААЛГЫН АСУУДАЛААР

Һаяхан Улаан-Үдын лингвистическэ 3-дахи гимназияд республикын һуралсалай болон эрдэмэй министрествын үүсхэлээр хотын нургуулинуудай буряад хэлэнэй багшанаар сугларжа, «Нургуулинуудта гүрэнэй буряад хэлэ заалга тухай асуудалаар дүхэриг шэрээ эмхидхэгдэбэ.

Дүхэриг шэрээгэй хүдэлмэригэ республикын һуралсалай болон эрдэмэй министр С.Д.Намсараев, министрэй орлогшо Е.Д.Чимитова, Буряад Республикын Правительствын, Арадай Хуралай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, профессорнууд У-Ж.Ч.Дондуков, С.Ж.Чагдаров гэншэд хабаадаһан байһа.

«Хоёр хэлэндэ һургалгын мүнөөнэй байдал ба саананхи зорилгонууд» гэнэн асуудалаар министрэй орлогшо Е.Д.Чимитова элидхэл хэбэ. Удаань буряад хэлэнэй багшанаар өөһэдгынгөө дүй дүршэл, хараа зорилгонууд тухайгаар тодорхойгоор хөөрөжэ үгөө.

Хотын динэлхн хургуулинуудта буряад хэлэн неделидэ 2-3 час заагдадаг бололхой. Ород хэлэтэй үхибүүдые жөнхэн буряад хэлэтэй болгохонь хүндэһэн лэ юм бээ. Буряад хэлэ заадаг багша бүхэнэй ажалаа сохёохы ёһоор хандажэ, үхибүүнэй сэдхэлдэ жөнхэни хэлэнэй үрэнэ тарибалнь, энэ хэрэгһээ үрэ гарахань дамжаггүйл.

Далай ХУБИТУЕВ.

Яхад (Саха) Республикада (Нерюнгри) түүхын багшаар хүдэлжэ байһан хойто зүгэй арадуудай бага үндэһэ яһатанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ, номагай буддын шажаһтанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ

ОБОРОВ

Цыден Владимировичай

паһа бараһан ушараар дүтэй зон, түрэл гаральтын гүнзэгы шаналаал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Хэжэнгын аймагай Загастай номагта хүдөөлүүлэгдэбэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Ахамад редактор А.А.АНГАРХАЕВ. РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.М.Ж. БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), Е. К. ХАНХАЛАЕВ (Буряад Республикын Правительство), Б.Ц.СЕМЕНОВ (РФ-гэй Гүрэнэй Дүүмэ), таһагуудыг даагшад: Д.Ш.ХУБИТУЕВ, Л.А.Н.ГЕРГЕНОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, С.Д.БУДАЕВ, Л.Д.ТАПХАЕВ, Д.Д.АНГАЕВ (ахамад редакторай орлогшо), Н.Д.НАМСАРАЕВ, В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор).</p>	<p>Маанай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каланцаринивилин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци. E-mail: unen@burnet.ru.</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 5 хуудалан хэмжээгэй. Индекс 73877. Хамтын хэһэг 20.000. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.</p>	<p>"Республиканска типографи" гэнэн АО-до газетэ 7500 хэһэгээр хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 21-40-45. Б-0165-дахи номертэйгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 8625.</p>
<p>Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96 (факс), приёмнын - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгатай секретариин - 21-50-52, секретариадай - 21-50-52, таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86 (даагшань), 21-34-05, соёлой болон түүхын - 21-60-21, залуушуулай, олоулагдай ажабайдалай болон олонийгын хүдэлмэриин - 21-54-93 (даагшань), 21-69-58, рекламаны, коммерческэ ажалай болон захилай - 21-62-62, 21-67-81, хэблэлэй - 21-55-96, оператор-корректорнүүдэй - 21-61-35, фотокорреспондентнүүдэй - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67, кассын - 21-57-63, вахтын - 21-60-91.</p>			
<p>Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, номагай нэрэнүүдэй бэшэлыг хазгайруулаһан ушарта авторнуудын, харюусалгатай. Редакциин һанамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад. *Түдбэртэй материалнууд.</p>			